

Németh András

79 nap remény

Az első magyar veseátültetés története

Szeged, 1997.

Számvetés

Magamat nézem a tükörben. Állok saját magammal szemben és beszélgetünk egymással.

- Szántó István, tudod, hogy nemsokára meg fogsz halni?

- Tudom, hiszen vese nélkül nem lehet élni.

- Félsz?...

- Nem félek, mert már régen tisztában vagyok avval, hogy ez lesz a vége. Megbékéltem a gondolattal.

- Ne hazudj magadnak, olyan fiatal vagy, hiszen alig éltél... Nem válaszolsz? Tehát mégis félsz?

- Betegen élni úgysem jó. Ezt a kis feleségem szomorú szemén is látom. Ő egészséges, és bármennyire is szeret, előbb-utóbb terhére lennék neki, hiszen a férfierőm is fokozatosan kialudt, kiölte belőlem a betegség mérge.

- Ez elég ok a nyugodt elmúláshoz?

- Elég, nem elég, hívő vagyok! Belenyugszom Isten akaratába.

- Az nem bánt, hogy a veled egykorúak még sokáig élhetik világukat?

- Ezen még nem gondolkoztam, de mindenkinek a saját sorsa jutott. Az enyém ez, kiutam nincs, hiába lázadoznék.

- Halálodig még sokat szenvedhetsz; nem gondoltál arra, hogy néhány tablettával túleshetnél a nehezén?

- Gondoltam már, de úgy hittem és magam ellen cselekednék. Szeretek élni, és hátha... hátha van még egy parányi lehetőség; ha akármilyen kicsi is, én remélek...

Így érthető, hogy miért olyan nevezetes számomra ez a nap: november hatodika, kedd, a remény napja. Hátha most visszafordulhatok az egyenesen a halálba vezető útról, és élhetek tovább. Istenem...

Huszonhat évesen nem szokás visszatekinteni az addig eltelt rövid életre, hacsak valamilyen hirtelen bekövetkező fontos esemény egy pillanatra megálljt nem parancsol. Ilyenkor az embert egy mélyen rejtőző ősi ösztön arra indítja, hogy végigtekintsen a saját tettein és a vele törtéteken. Számomra ez a jelentős nap, a számvetés napja, 1962. november 6-án, a szegedi városi kórház belgyógyászati osztályán következett be, ahol négy éve kezelnek. Ezen a reggelen közölték velem az orvosok, hogy ők tovább nem tudnak mit tenni, emiatt át-helyeznek az I. sz. sebészeti klinikára, ahol művese kezelésre van lehetőség, amire föltétlenül szükségem van, mert a veseműködésem teljesen leállt. Ezt természetesen nekem nem kellett bizonyítani, hiszen én is észrevettem, hogy napról-napra egyre kevesebb a vizeletem, és fokozatosan rosszabbul érzem magam: szédülök, étvágyam egyáltalán nincs, az arcom is puffadtabb, mint eddig, sőt, ahogy a tükörbe nézek, látom, hogy a fejem is megnőtt, olyan lett, mint egy úritök. Tompábbá vált az agyam, járni ugyan nagy nehezen tudok, de csak segítséggel, szédelegve, és amikor lépek, úgy érzem, mintha párna lenne a talpam alatt. Olyan jószágos, finom, átlátszó ködben élek, és a környezetemben mozgó embereket úgy látom, mintha akváriumban úszkálnának. A hangjuk is messziről jön. A sajátom is úgy tesz, mintha csak mélyről bugyorogna, de ha lassan is beszélek, azt látom, hogy megértének.

Elkalandoztam kissé; hiába, nem vagyok gyakorlott tollforgató. Nem is sokat írtam még életem során az iskolai fogalmazásokon kívül, meg néha egy-két levelet a szüleimnek és a barátaimnak, ha távol voltam. A fiatal korommal járó és hozzá illő szerelmes levelek pedig kimaradtak az életemből, mert a kedvesem, az egyetlen szerelmem, jelenleg is munkatársam, ugyanott dolgozik mint én, és így sohasem volt szükség levélre, mert amit akartam neki mondani, azt szóban is megtehettem. Tehát itt áll előttem a papír, fehérségével vonz, és írásra indít.

Nagyon szeretek olvasni, hátha ez segít a botladozásaimban. Valami naplófélét szeretnék írni, ahogy a hasonló olvasmányaimra visszaemlékszem, ugyanis mindjárt az elején kezdem; mármint az életem elején, ahogy szokás.

1936-ban Szolnokon születtem, de magam tősgyökeres szegedinek tartom és érzem, noha az őző beszédet nem tanultam meg igazán sohasem. Otthon a pedagógus szüleim adtak a szép irodalmi stílusra. Úgyhogy a hét testvéremmel együtt nyelvünkben nem váltunk igazi szegedivé. Nem mondom, a gyerekkori játékos szitkozódásaim között a *fene ögye mög* gyakran előfordult, de csak azért, mert ezt a népi szólást már az óvodás társaimtól megtanultam. A szüleim sohasem káromkodtak és ez számunkra is tilos volt, úgyszintén a faragatlan szavak használata is. Ezért ma is, ha mérges vagyok ritkán, a *fene szót ögye mög* nélkül nem tudom használni.

Hét testvér ma már ritkaság, de nagy dolog. Létünket nyilván a szüleink mély vallásosságának, na meg a családuk jófajta szaporaságának köszönhetjük. Nagyon szép gyerekkorom volt ebben a nagy közösségben, ahol a szopó csecsemőtől a vőlegényformáig, köztük minden kornak és nemnek, megvolt a maga képviselője. Összetartoztunk, és össze is tartottunk jóban-rosszban egyaránt; szerényen, de vidáman éltünk. Oldalakat tudnék írni a családukról. Az iskolai és családi (kettős) nevelés nem okozott lelki konfliktust egyikünknek sem. Mi nagyon szerettük a szüleinket, és az volt a szent, amit ők mondtak. Már gyerekekfejjel sajnáltuk a tanárainkat, akiket a marxista utópiának és a velejáró ateizmusnak a hirdetésére kényszerítettek. Mi mindannyian templomjárók és hívők lettünk és maradunk is. Ennek a hátrányát éreztették is velünk iskolai fölvételeknél, komolyabb összeütközésünk azonban nem volt a rendszerrel.

Apám váratlanul bekövetkezett halála nagyon megviselt bennünket, de özvegy édesanyám változatlanul helytállt és nevelte áldozatosan a kisebbeket, a család gondjain pedig a már kenyérkereső testvérek is enyhítettek.

Elvégeztem a gépipari technikumot és hamarosan állást kaptam a városi nyomdában, a képzettségemnek megfelelően. A gépek és a betűk világában éltem, élnék ma is, ha nem lennék beteg. Ott ismerkedtem meg egy szép formájú szedőlánnyal. Másfél évvel ezelőtt összeházasodtunk. Mit is mondjak? Nagyon szeretjük egymást, és lelkileg is összefonódtunk. Dehát itt van az én betegségem!...

Négy évvel ezelőtt kezdődött egy nagyon súlyos tüszős mandulagyulladás. Napokig lázas voltam, és a körzeti orvosunk hosszabb ideig injekciózott, amíg rendbe jöttem. Nem is volt semmi bajom, úgy két hónapig. Egyik reggel véres lett a vizeletem. Nagyon megijedtem, elszaladtam az orvosunkhoz, aki nem teketóriázott, hanem rögtön beutalt a kórház belgyógyászati osztályára. Heveny kétoldali vesegyulladást állapítottak meg. Közben megduzzadt az arcom, a kezem-lábam is tele lett vízzel. Fájdalmaim nem voltak, úgyhogy elég kedélyes környezetben (szerencsére) hatheti diétás és gyógyszeres kezelésre egész jól lettem, sőt, én úgy éreztem, hogy teljesen meggyógyultam. Szinte fölöslegesnek tartottam az orvosok figyelmeztetését a már könnyebb diéta betartására és a kímélőbb életmódra. Nem is nagyon törődtem az utasításokkal. Egy év is elmúlt a betegségem óta, amikor a munkahelyemen

véradókat toboroztak. Én is jelentkeztem. Az előzetes kivizsgáláskor az orvos fölhívta a figyelmem arra, hogy fehérje van a vizeletemben. Említettem neki a lezajlott vesebetegséget, és ő rögtön a kórházba küldött, ahol megelőzően kezeltek. Ott egy kicsit meg is korholtak, hogy még ellenőrző vizsgálatra sem mentem vissza, és berendeltek kivizsgálásra. Az első dolgom az volt, hogy elmentem az egyetemi könyvtárba, és ott elkezdtem bújni az orvosi könyveket. Azokból pontosan megtudtam, hogy akiknek olyan vesegyulladásuk volt, mint az enyém, azoknak kb. 20 %-ánál kialakul a krónikus vesebaj, amely tulajdonképpen egy föltartóztathatatlan folyamat, és teljes vesepusztuláshoz vezet, kinél előbb, kinél utóbb. Gyógykezeléssel csak befolyásolni lehet, életet hosszabbítani, de meggyógyítani nem.

Három éve avval a tudattal élek, hogy gyógyíthatatlan beteg vagyok. Mindent tudtam arról, hogy melyek azok a tünetek, amelyek az állapotom fokozatos romlását jelzik, és melyek azok, amelyek a végem elérését jelentik. Tehát most itt tartok... Nem tudom, hogy a művesével vagy esetleg más, új módszerrel mit tudnak nálam elérni, én a Teremtőmmel már kiegyeztem, és minden napot megköszönök Neki, amit még az orvosok segítségével ajándékol ad.

1962. november 6.

Megérkezett értem a mentő. A reggelin már túl vagyunk, noha én csak erőltettem az evést, elmajszoltam egy vajás zsemlet és megittam a teámat. Nem többet, mert a falat alig ment le a száraz torkomon, és a folyadékfölvételt is megszorították. Szigorúan rámparancsoltak, hogy csak annyit ihatok, amennyit kimérve nekem ideadnak. Nem többet, mint napi nyolc decit (ahogy ők mondták: 800 millilitert) engedélyeznek. Elbúcsúztam a betegtársaimtól, az orvosaimtól, az ápolónőktől, a takarítónőktől, kifelé menet még a portásoktól is. Borítékot – úgy értem: hálapénzt - a vékony táppénzemből nem tudtam adni, azaz borítékot igen, mert a munkatársaim százas csomagolásban hozzáillő papírral mindenkinek hoztak egy ajándék dobozt. Julika nővér volt hozzám mindig a legkedvesebb, tőle egy csokor virággal köszöntem el. Csak ne láttam volna csillogni a szemében a könnyeket, amelyeket hirtelen, zavartan törölgetett. Még én vigasztaltam: Julika, ne sírjon, meglátja, hogy jobban leszek, és ahogy tudom, meglátogatom. Meglátogatom?... Hogy tudtam ilyen könnyelmű ígéretet tenni - gondoltam, miközben a *sportos* rugózású mentőautó alaposan összerázott, ahogy áthaladtunk a nagykörúti villamos síneken. Arról a klinikáról vajon kikerülök-e valaha? Gyorsan elhessegettem sötét gondolataimat, ami nem is volt nehéz, mert az új helyen új életet kezdtem.

Ilona, az urológiai osztály vezető nővére átvette a mentősöktől a papírjaimat, futólag rám mosolygott a vékony keretes szemüvegén keresztül (Istenem, csak a betegek tudják, hogy mit ér egy ilyen mosoly), és megkérdezte, hogy saját lábamon segítséggel be tudok-e menni az ágyamhoz. Bólintottam és az ápolókra támaszkodva elvánszorogtam a jövőendő otthonomig, a fekhelyemhez. Lerogytam és úgy éreztem, hogy ha nem fekszem le, elájulok. Egy beosztott nővérke mindjárt hozzám ugrott és óvatosan lefektetett. Ügyes kezek levetkőztettek és Ilona nővér mindjárt szinte anyáskodva mondta: azért vitézkedni nem kell, tessék ágyban maradni, majd mi segítünk. Most így fekvé megmossuk, azután, ha jobban lesz, orvosi engedéllyel fölkelhet. Hiába mondtam én, hogy ma már a fürdésen túl vagyok, az volt a válasz, hogy itt ez a szabály és mindenkinek egyformán kötelező a fürdés. Alaposan lecsutakoltak, még valami furcsa szagú fertőtlenítő oldattal is lemostak. Ilyen tortúra után szinte jól esett elnyújtóznom az ágyban, és elernyedve végre nyugodtan szétnézhettem, hogy tulajdonképpen hová is kerültem. Négyágyas, elég kényelmes kórterem volt. Még két beteg feküdt a szobában. Köszöntem nekik, mert eddig az új helyzetem befogadásával voltam elfoglalva. Bemutatkoztam. Hamarosan megtudtam tőlük, hogy egyikük nyugdíjas falusi katolikus plébános, a másik,

valamikor jobb napokat látott gazda volt, szintén nyugdíjas korú. Ahogy betegek között szokott ilyenkor történni, megkérdezték tőlem, hogy mi a bajom. Mondtam, hogy vesebeteg vagyok. Ők maguktól vallottak: mindkettő a prosztatájával bajlódott, műtét előtt álltak. A plébános türelmesen viselte a betegségét a biztos gyógyulást remélve, de a másik öreg örökké perlekedett, és leginkább a Jóistent hibáztatta a fájdalmaiért, amelynek időnként válogatott, ordenáré káromkodással adott kifejezést. Ilyenkor a pap lecsukta a szemét, valami imát mormolgatott, és keresztet vetett, nem szólt hangosan egy szót sem. Láttam, hogy a plébánossal nem lesz bajom, a mérges betegtársunkkal meg ketten majd elbírunk.

Ismét belibbent hozzánk a főnővér, egy papírlapot tett elé.

- Tessék, Szántó úr - mondta -, itt a házirend, szíveskedjék elolvasni és aláírni.

Ezt már ismertem a kórházból és olvasás nélkül aláírtam. Közben behozták az ebédet. Arról hadd ne mondjak semmit. Egyébként sem volt étvágyam, de rettentően kívántam volna valamilyen savanyú, fűszeres, jó sós ételt. Mind olyat, ami számomra tilos volt. A nővérke biztatott, hogy egyek, nekem szükségem van a kalóriára, mert ha nem eszem, a saját sejtjeim esnek szét, azokból származik az élethez szükséges energia, és így a fölszabadult mellékanyagok tovább mérgezik a szervezetemet. Ettem hát, amit bírtam. Nemsokára ebéd után, nagy hanggal berobbant a Tanársegéd. Bajuszos, jóképű, vidám fickónak látszik. A szája mindig fülig ér a nevetéstől, ha éppen nem rágja a görbe szárú pipáját. Úgy látom, hogy a lányok is kedvelik, mert a folyosóról behallatszik a viháncolásuk, amikor ő beszél hozzájuk. Mindenesetre örülök, hogy a közvetlen kezelőorvosom nem a padlásra jár nevetni. Fölvette az adataimat, de észrevettem, hogy miközben írt, a plébános úr takaróját igazgató nővér szoknyája alól kikandikáló formás combjait gusztálta félszemmel. Fél három előtt a nővérek szóltak, hogy csináljunk magunk körül rendet, mert hamarosan vizit lesz. Még nem találkoztam az osztályvezető Adjunktussal. Amikor az ágyamhoz ért, kezét fogott velem, és megkérdezte, hogy én jöttem-e a kórházból, majd figyelmesen átolvasta a magammal hozott zárójelentésemet. Bólintott egyet, mosolyogva rám nézett, és csak annyit mondott, hogy ha a labor eredményeimet holnap megnézte, akkor majd leülünk és megbeszéljük, hogyan tovább. A másik ágyhoz érve még visszafordult felém, fölemelte a mutatóujját és figyelmeztetett, nehogy többet igyak a megengedettnél, mert az életveszélyes.

A szoba elcsöndesült. A két öreg jóízű, szelíd horkolása engem is alvásra csábított, de egy kis szundikálás után úgy gondoltam, hogy kihasználom a szieszta nyugodt idejét, és leírom ennek a napnak a történetét, mert nem gondolom, hogy még ma valami érdekességet várhatok tőle.

November 7.

Piros betűs ünnepre ébredtünk. Erre tegnap nem is gondoltam; hiába az én lelki naptáram nem jelezte ezt a fényes napot, a szovjet forradalom ünnepét. A nővérek ugyanúgy végezték a munkájukat, mint hétköznapi. Engem is jól megcsapoltak, két kémcső vért vettek tőlem. A vérnyomásom mindig magasabb szokott lenni, de most nagyon fölszaladt, kétszáz fölé. Biztosan az áthelyezés miatt, nyugtatott a nővér. Az Adjunktus a vizitnél megígérte, hogy délben találkozunk. Addig meglesznek az eredmények. Valóban, tizenkét óra felé ismét bejött hozzám, kezében a leleteimmel.

- Mondja, Szántó úr, mennyire van tisztában a betegségével? - Ez volt az első kérdése. Mondtam, hogy afelől én mindent tudok, azt is tudom, hogy gyógyíthatatlan vagyok, de nagy bizalommal jöttem, hátha élhetek még egy kicsit. Az Adjunktus rám nézett, a vállamra tette a kezét, és nyugtató szavakkal mondta, hogy ne lássak olyan sötéten, hiszen még több

lehetőségem van. Először is tudnunk kell, hogy mennyi tartalék ereje van még a vesémnek, emiatt először konzervatív kezelésben részesítenek. Infúziókkal adják be a szükséges kalóriát, mert látják, hogy nem eszem. A vérnyomásomat is rendbe kell hozni, és még más gyógyszerrel is segítenek. Végül az Adjunktus kezét fogott velem, elkészönt. Még fél füllel hallottam, amint a nővérnek diktálja az utasításait. Nem sokkal később az ügyeletes orvos már be is kapcsolta a napi infúziós adagomat.

Délután meglátogatott a népes családom. Alig fértek a kórteremben. Feleségem, édesanyám, a testvéreim, és még egy-két barátom is kíváncsian érdeklődött az állapotom felől. Nagyon örültem nekik, de uram bocsá' úgy kimerítettek, hogy föllélegeztem, amikor elmentek. A feleségem maradt még egy fél órácskát, neki is már csak a kezét simogattam, szorongattam, annyira elfáradtam, hogy a beszéd is nehezemre esett.

November 8.

Zűrösen kezdődött a mai nap! Nem velem volt a baj, hanem az öreg paraszttal. Már tegnap is nyugós volt, mert megmondták neki, hogy holnap, mármint ma, meg fogják operálni. A heréivel kell valamit csinálni. Az öreg értetlenül hallgatta a magyarázatot.

- Mit akarnak azokkal - förmedt a Tanársegédre gorombán - *neköm nem a tökeim fájnak (így!), hanem a csontjaim! Azt mög úgysé tudják késse möggyógyítani.* Nagy nehezen azért rávették a műtetre, mondván, hogy a fájdalmai csökkenni fognak. Ma reggel, amikor jöttek érte, éktelen ocsmány káromkodásba fogott: *Hogy az a bétýár!...* Így meg úgy! Nincs is talán annyi szent, mint ahányat emlegetett. Szegény plébános, aki mindig türelmesen hallgatta az öreg mocskolódásait - illetve úgy tett, mintha nem hallaná őket - fölkelt az ágyából, a már hordágyon fekvő betegtársához ment, az imakönyvét a melléhez szorítva, és szelíden mondta neki:

- De testvérem, miért bántja az Istent és a szentjeit, inkább imádkozzunk hozzájuk együtt, hogy minél előbb meggyógyuljon. Mondja velem: Uram segíts! - Más sem kellett az öregnek, ha a káromkodása eddig viharos volt, akkor a csillapító szavakra fergetegessé vált.

- *Mit papol neköm?!* - ordította, hogy a folyosón az arra járók összeszaladtak. - *Maga nem is plébános, mer én életömbe nem láttam még ilyen girhös, égyszálbélű papot. Maga csak hallgasson, vagy ha úgy tetszik nyalja a szentjeit tovább, de nekülem. Haggyon engöm békibe mögdögleni.*

Szegény pap elsápadt, visszament az ágyához, csendesen lefeküdt és látszólag imádkozásba merült. Erre a nagy kiabálásra az Adjunktus is berohant, a nővérek utána. Néhány nyugtató, finoman korholó szó után meghunyászkodott az öreg paraszt. Ahogy tolták kifelé a kórteremből, még szólt a nővérnek, hogy adja oda neki a bárányszőrpipkáját, ott van a párnája alatt. A nővér fanyalogva, magától eltartva odavitte hozzá a százéves, zsíros, kopott, birkaszagú fejrevalót, és hiába mondta az öregnek, hogy meleg van, nincs arra szükség, ő csak szó nélkül elvette, a fejébe húzta egészen a szeméig. Ahogy a társaság elindult kifelé, az egyik nővér fejét csóválva súgta az Adjunktusnak, hogy de csúnyán tud káromkodni ez a bácsi.

- Ha nekem is így teleszórtá volna a rák a csontjaimat, lehet, hogy én is ugyanígy káromkodnék, csak nem tudnám ennyire cifrázni - válaszolta az Adjunktus.

Egyedül maradtam a plébánossal. Kérdeztem tőle, hallotta-e, mit mondott az Adjunktus, hogy az öregnek tele vannak a csontjai rákkal. A plébános fölsóhajtott: szegény ember, majd imádkozom érte.

- Értem is imádkozzon, plébános úr - nyögtem -, mert én is gyógyíthatatlan vagyok.

November 9.

Az operált öreg betegtársunk csöndben, nyugodtan töltötte az éjszakát. Mi úgy viselkedtünk vele, mintha mi sem történt volna. A plébános adott neki inni, de az éjjeliszekrényben rejtgetett füstölt kolbászról lebeszélte. Én a csöpögő infúziómtól nem tudtam fölkelni. Mintha lelkiismeret-furdalása lenne a tegnapi cirkuszoslása miatt az öregnek.

Megkértem ma az Adjunktust, engedje meg a feleségemnek, hogy minden este meglátogasson. Addigra lefolyik az infúzió és kimehetek vele a folyosóra, leülünk egy padra, s így egy órácskára embernek érzem magam. Az Adjunktus megadta az engedélyt.

November 10.

Ma jobb közérzettel ébredtem, mintha a vizeletem is több lenne. Mindenesetre a vérnyomásom már nem olyan magas. Úgy gondolom, ez a kezelés használ. A hirtelen támadt lelkesedésemet azért magam lecsillapítom, ami sajnos könnyen sikerül, mert a laboratóriumi eredményeim lényegesen nem javulnak. Nem nehéz őket megtudni, ha másképpen nem, akkor a vizitnél, amikor a Tanársegéd referálja az adatokat. Én ugyanis ebben a *műfajban* valóságos szakember vagyok. Tudom, hogy a veseműködés minőségét elsősorban a vér ún. maradék nitrogén tartalma és a szérum kreatinin szintje jelzi. Rosszabbodás esetén ezek az értékek egyre magasabbak lesznek a normálisnál. A szervezet alkáli tartaléka pedig, a vese sav-bázis egyensúly szabályozó működésének romlása miatt csökken. Igen, nekem nem lehet mellébeszélni, én magamról mindent pontosan tudok.

Sok látogatóm volt ma is, jobban bírtam a társaságot, mint eddig. Csak a délelőtti látogatóimat kellett nyugtatnom a transzfúzió miatt, mert a vénámba csöpögő vér láttán rémüldöztek, hogy talán valami baj történt. Mondtam nekik, hogy vérszegény vagyok, de ez a vesémtől van, pótolni kell a vörösvértestjeimet.

Az öreg szomszédom ma már fölkelhetett, és a nővérek megsétáltatták. Nagyon csöndben van...

November 11.

Nagyon fáradt vagyok, sok volt a látogatóm. Holnap operálják a plébánost prosztatával.

November 12.

A délutáni vizit után az Adjunktus szólt nekem, hogy szeretne velem elbeszélgetni, vár a szobájában. Az egyik nővér vállára támaszkodva sétáltam oda. Kissé szorongva, enyhe szívdobogást érezve léptem be hozzá. Nagyon szívélyesen fogadott, hellyel kínált, ő meg leült velem szemben.

- Tudja Szántó úr - kezdte mosolyogva -, azért kértem ide, mert itt nyugodtan beszélgethetünk, és egyébként sem tartozik a maga dolga másokra, értem alatta a betegtársait. Gondolom, ebben egyetértünk. Bólintottam. Azért nem válaszoltam, mert olyan száraznak éreztem a torkom, de a nyelvem is, hogy attól tartottam, nem jön ki hang a számon. Nem akartam túlságosan aggódónak látszani, hiszen úgy bízom benne.

- Jó, akkor egyetértünk - folytatta. - Ugye a múltkor kérdeztem magától, hogy mennyire van tisztában a betegségével, a jelenlegi állapotával? Ismét bólintottam, és úgy éreztem, hogy az izgalommal járó belső remegésem is csökken. Tehát akkor - folytatta tovább az Adjunktus -, hadd fogalmazzak orvosilag pontosan, sajnos egy kissé ridegen: ön a vesebetegségének a végső stádiumába jutott. Nehogy kétségbeessen, hiszen nem mondanám ezt így, ha nem volna még út a javuláshoz, az életbenmaradáshoz. Ez az út: a veseátültetés. Nem tudom, hallott-e már róla?

- A műveséről már hallottam - válaszoltam halkán -, de a veseátültetésről talán, mint tudományos utópiáról olvashattam, de már nem emlékszem, hol.

- A veseátültetés már nem utópia, hanem megfogható valóság. Nem is hinné, hogy a kísérleti veseátültetéseket állatokon már 1902-ben elkezdték. Ullmann nevű, pécsi születésű, magyar orvos végezte az elsőt Bécsben. Szívós, kitartó munkával sikerült többeknek a műtéti technikát tökéletesen kidolgozni és rájönni, illetve bizonyítani azt, hogy a sorozatos sikertelenségek oka immunológiai folyamatra vezethető vissza. Hogy jól értse: az azonos fajú, egyik állatból a másikba átültetett vese néhány napig jól működik, de az idegen szervet a kapó állat védekező rendszere nem tűri meg, és kilöki magából, úgy, mint bármilyen más idegen testet, lett légyen az akár egy közönséges túske.

Rövid koppantás után gyorsan bependerült egy nővér, az Adjunktushoz lépett, s valamit súgott neki. Átkozottul jó fülem van, és meghallottam, hogy mit mondott.

- Adjunktus úr - rebegte izgatottan - a plébános úr nagyon vérzik!

Az Adjunktus fölugrott és kifelé futtában nekem gyorsan odavetette:

- Elnézést, Szántó úr, sietnem kell, majd legközelebb folytatjuk.

Mire visszavánszorogtam a kórterembe, a műtősfűük éppen rakták a plébánost a hordágyra, hallottam, hogy közben mondja neki az Adjunktus:

- Plébános úr, valami rendellenesség van belül, sajnos meg kell néznünk, mi az oka ennek a szokatlan vérzésnek. A betegtársunk csak bólintott és valamit suttogott, de azt már én sem hallottam meg.

November 13.

Teljesen kimerültünk az elmúlt éjszaka az izgalomtól és a nemalvástól. Szegény plébános, ahogy visszahozták a műtőből egészen jól volt. Úgy hallottam, hogy friss vért is kellett neki adni. Éjfél után azonban lassan, fokozatosan egyre véresebbé vált a hólyagból csövön kicsurgó vizelete, olyannyira, hogy be kellett hívni az Adjunktust, úgy három óra körül. Ahogy beiharzott a kórterembe és meglátta a vizeletgyűjtő üveget, megcsóválta a fejét és halkán, de keményen rendelkezett:

- Máris a műtőbe!

Az öreg papot harmadszor is megoperálták. Hál' Istennek most már jól van. Mi, az öreg paraszt bácsival, ahogy egy kis nyugalom volt, rögtön mély álomba merültünk, szinte végigaludtuk az egész napot. A délután folyamán a Professor is vizitelt. Látszott rajta, hogy elsősorban a plébános állapota érdekli. Ahogy az ágyához értek, az Adjunktus referált:

- Most már jól van a beteg, a vérzés megszűnt.

- Mondd, és mi vérzett? - kérdezte a Professor.

- Semmi és minden - volt a válasz.
  - Áá, értem, szóval szívárgó típusú?
  - Igen.
  - És milyen volt a koagulogram?
  - Természetesen normális.
  - Látjátok - fordult a Professzor a kísérőihez -, még ma sem tudjuk pontosan, hogyan alvad a vér. Azután mosolyogva a plébánost kérdezte a hogyléte felől, aki szintén mosolyogva, kissé bágyadtan mondta, hogy most már jól érzi magát, csak pihenni szeretne.
- A vizit után kérdeztem a délutános nővért, hogy mi az a koagulogram?
- Az egy részletes véralvadási vizsgálat grafikonja - válaszolta. Így megértettem azt is, hogy lehetnek rejtett alvadási zavarok, amelyeket a jelenlegi vizsgáló módszerekkel nem lehet kimutatni. Ez nagy kár, de a tudósok majdcsak pótolják a tudomány idevágó hézagját, fő, hogy a plébános jól van. Az öreg betegtársunk is mintha aggódva pislogna a papra, de biztosan aggódik, mert lámpaoltás után odamorgott neki:
  - *Ha kő valami, nekünk szóljon, mert a lányoknak úgyis van elég dóguk...*

November 14.

A reggeli viziten az Adjunktus derült arccal köszönt ránk. Egyenesen a plébánoshoz sietett. Az orvosok talán nem is tudják - hacsak ők is nem voltak betegek -, hogy mindent le tud a szenvedő páciens olvasni az arcukról. A plébános is egyre inkább földerült vidám tekintetű orvosa láttán. Nem kellett mondani, tudtuk, hogy elmúlt az életveszély. Amikor hozzám ért, a szokásos érdeklődésen kívül megjegyezte, hogy ma talán zavartalanul folytathatjuk a múltkor félbeszakadt beszélgetésünket.

Ismét szemben ültünk egymással az adjunktusi szobában.

- Hol is hagytuk abba? - kérdezte elgondolkozva. - Ja, igen, a kilöködésnél. Ugye a tüskét említettem példaként? - Rábólintottam.
- Szóval érti a fogalmat?
- Igen - mondtam határozottan.
- Erre az is bizonyíték - folytatta -, hogyha egy állatnak kivesszük a veséjét és visszaültetjük a test másik helyére, az megmarad és tökéletesen működik ismét, amelyet a másik vese eltávolításával lehet bizonyítani. A kísérleti állat ugyanis tovább él egészségesen ezzel a visszaültetett szervvel. Az átültetés technikáját is elmagyarázta:
- A lényege az, hogy az átültetendő szervet a vérkeringésbe kapcsoljuk, ami a vese esetében egyszerű, mert csak két ere van, egy artériája (verőere) és egy vénája (vivőere, visszafolyó ere). Az artériát összevarrjuk egy nagyobb artériával, így biztosítjuk a vese vérellátását, a vénát pedig szintén egy nagyobb vénával kötjük össze, és evvel a vér keringésbe való visszafolyását is lehetővé tesszük. Így a szerven keresztül a vérátfolyást helyreállítottuk. Az eddig vértelen, sápadt vese kipirul, normális szint és duzzadságot vesz föl és rögtön elkezd működni, tehát vizeletet választ el. Azt még meg kell említenem - hangsúlyozta -, hogy a vese át- vagy visszaültetését egy órán belül kell végrehajtani, mert csak ennyit bír ki károsodás nélkül a vér által szállított oxigén és tápanyagok hiányában. Két órai vértelenség esetében

viszont már teljesen elhal és átültetésre alkalmatlanná válik. A műtét teljességéhez tartozik még a vizeletlefolyó csőnek, az uréternek a húgyhólyagba való beszájztatása. Visszatérve a kilökődési reakció immun eredetének bizonyítására: az egypetűjű ikerpárok között sikeresen végezhető bármely szerv átültetése, mert a közös magzati vérkeringésük miatt (közös méhlepény) az immunrendszerük is azonos (lásd alkati és arc hasonlóság).

Az Adjunktus itt egy pillanatra megállt és fürkészve pásztázott tekintetével az arcomon, mint aki attól tart, hogy nem értettem meg a hirtelen töményen rám zúduló orvosi előadást. Óvatosan meg is kérdezte, hogy elég világosan beszélt-e? Ő úgy igyekezett, hogy egy laikus is megértse, akinek némi átlagos szintű biológiai ismerete van. Megnyugtattam, hogy mindent értettem és ezt egy kérdéssel szeretném bizonyítani, mégpedig: az elmondottak alapján emberi egypetűjű ikerpárok között sikeres-e a veseátültetés? Az Adjunktus arca földerült, örömeben az asztalra ütött.

- Ez az, köszönöm! - kiáltotta. - Ezt a kérdést vártam magától és azt válaszolom, hogy sikeres, sőt az első ilyen műtétet már 1954-ben eredményesen el is végezték az Egyesült Államokban.

Az Adjunktus mosolya még tartott, de az órájára nézve mondta, hogy úgy gondolja, a nehéz beszélgetésből mára elég lesz, és meghívott egy feketére.

- Feketét? Hát ihatok? - kérdeztem.

- Miért ne? - válaszolta. - Velem nyugodtan.

Említettem neki, hogy engem idáig szigorúan eltiltottak a kávézástól, pedig nagyon szeretem.

- Akkor mától kezdve az én engedélyemmel megihat naponta két szimplát - mondta -, egyet délelőtt, egyet délután.

Ahogy ittam a régen nem ízlelt forró feketét, úgy éreztem, hogy végig áramlik az egész testemen és egy kis ideig normális, egészséges embernek éreztem magam. Boldog voltam, és most elalvás előtt is boldog vagyok.

November 15.

Ma reggel még a nap is besütött a magas, tágas ablakunkon. Mindhárman jó hangulatban ébredtünk egy nyugodt éjszaka után. Még az sem rontotta el a kedvemet, hogy az ügyeletes, nagyon kezdő orvos sokáig bajlódott a karvénámba beépített kanülómmal. Mi az, hogy bajlódott? Úgy cibálta, mint kismacska a tollseprőt, de végre sikerült neki a véralvadéktól kitisztítani. Ne felejtsek azért az állapotomról is írni. Kétségtelen, hogy kicsit jobban vagyok, a vérnyomásom se ugrál össze-vissza, de a napi vizeletmennyiségem csak keveset szaporodik. A vizenyőim makacsul ragaszkodnak hozzám. Én mindenesetre szigorúan betartom az utasításokat, még akkor is, ha nagyon kemények. A plébánost nagyon sokan látogatják. Úgy látszik a megye összes papja látni akarja. Nagyobb részük civilben jön, de akadt köztük lila cingulusú is. Úgy látszik, szerethetik az öreget. Valaki közülük hozott neki egy üveg pusztamérgezi rizlinget. Mosolyogva megköszönte, letette maga mellé az ágy lábához, és kissé zavartan mondta, hogy talán korai még, majd megkérdezi az Adjunktus urat. Így látogatókkal telt el a nap, de én alig vártam a kis feleségemet, hogy elújságoljam neki a kávé engedélyezését. Azt is elhatároztam, hogy részletesen elmesélem neki, amiket az Adjunktus mondott a veseátültetésről.

Már alig várom, csak jönne mihamarább...

November 16.

Az Adjunktus elmosolyodott, amikor meglátta a plébános ágya mellett az üveget.

- Ez már az egészség jele - mondta -, úgy látom, vannak még gondoskodó lelkek.

A plébános restelkedve mentegetőzött: - Még ki sem nyitottam, Adjunktus úr, csak majd, ha engedélyt kapok rá.

- Néhány nap múlva már megkóstolhatja, plébános úr, látom, jól van.

A többi idejét nálunk főleg az új beteggel töltötte, aki nagyon rokonszenves középkorú magyar-történelem szakos tanárember, s ahogy elmondta, vesekőműtetre feküdt be. A bal veséjében van a kő, kb. galambtojás nagyságú, más út nincs, mint az operáció. Eddig is kár volt neki annyit kínlódni, a diétáról nem is beszélve, végre meg akar tőle szabadulni. Ezt gyorsan megtudtuk tőle, azután óvatosan ő is érdeklődött a bajaink felől. Az öreg János bácsi (hiszen, hogy is hívhatnának másképpen egy öreg parasztembert) zsörtölődő hangon morogta, hogy őneki nem is mondták még meg, hogy mi baja. Neki a csontjai fájnak és erre föl kiherélték. Hogy miért, nem is tudja. Én csak annyit mondtam neki, hogy a veséim nemigen működnek és a sorsom még bizonytalan. Miután már mindent megtudtunk egymásról, elcsöndesedtünk. A tanár úr elővett egy könyvet és olvasni kezdett. A nagy csöndben egyszer csak megszólalt a plébános:

- János bácsi, megkínálhatom egy pohár borral?

Az öreg meglepődve fölült az ágyában:

- *Éngöm? Úgy gondol, hogy innák-é?*

- Igen, szívesen adom - és rám nézett -, az urakat is kérdezem.

Mi köszönve ráztuk a fejünket. János bácsi, tőle szokatlan gyorsasággal kiült az ágya szélére, megfedkezve a nyögésről, a fájdalmas fintorról és a fogai közt sziszegett káromkodásról, benyúlt az éjjeliszekrénye fiókjába, és kivette a bicskáját, mutatva:

- *Éhén-é, ezön van gyugóhúzó is.*

- Akkor nyissa ki, János bácsi - mondta a plébános - és öntsön annyit, amennyi jól esik, és amikor megkívánja.

November 17.

Szokatlan volt számunkra, hogy János bácsi még mindig alszik, méghozzá jóízűen, mint egy vasárnapi ebéd után, pedig - mint ahogy ő szokta mondani - a tyúkokkal kel, fekszik. Most a fal felé fordulva, mély álmában zümmögő-doromboló hangon horkol. Lenéztem a plébános üvegére, látom, hogy üres, illetve valaki tisztességből még hagyott benne fél ujjnyit. A gazdája észrevette a tekintetem és elmosolyodva a palackra mutatott.

- Ezt nézi? - mondta lehalkított hangon. - Jó huzatja van az öregnek. Nem baj, már üzentem a portásnak, hogy hozasson a Cukros Jani bácsival egy másikat, hadd higgye szegénykém, hogy csak álmában szopogatta el a bort, mire fölébred, itt lesz az utánpótlás.

Azután szomorkásan hozzátette:

- Úgy sincs már sok bor számára félretéve, legyen még valami kis öröme. Egyetértettem vele, és hirtelen eszembe villant, ugyan, ha én is borissza lennék, hány litert őrizgetne még nekem a jó Isten?

Elhessegettem magamtól a sötét gondolatot, és kíváncsian kérdeztem a plébánostól, hogy ki az a Cukros Jani, valami küldönc-féle?

- Áá, maga nem ismeri - mondta meglepődve -, akkor maga nem is igazi szegedi. Cukros Jani, igazi nevén Tánczos János, az orvostudományi egyetemen egy fogalom, egy nagyvállalkozó, igazi kupecvér folyik az ereiben. Azonkívül bankár, jegyzetárus, menza tulajdonos, szegény diákok segítője, afféle *Robi bácsi*. Ő a klinikák mozgó szatócsa. Nála mindig mindent lehet kapni, mint egy falusi vegyesboltban, ha éppen valami nincs neki *forhand*, rendelésre megszerzi. Hajnaltól késő estig járja a kórtermeket, mindenkit mindennel ellát és ezt csinálja már vagy harminc éve. Ahogy hallottam, legalább ötször kitiltották a klinika kert területéről, mint megrögzött kapitalistát, legutóbb rendőrileg is. A portásoknak kiadták a rendelkezést, hogy számára tilos a belépés. Cukros Janinak ez nem volt akadály. Minden portást lekenyerezett, sőt mindegyiknél rejtett raktára is van. Ezt megfelelő mennyiségű itallal honorálja, és még azzal, amit ellopnak. Az egyetemi pártbizottság is intézkedett, és az egyik állami élelmiszer vállalattal szerződést kötött hasonló mozgóárusi szolgáltatásra. Mindhiába... Mire az állami péksütemény- és cukorka-árusoknak méltóztatott késő délelőtt a betegekhez (vevők-höz) leereszkedni, akkorra már a kuncaftkör terítve volt. Egyébként is derogált volna a hivatalos alkalmazottaknak napi 14-16 órában a betegek rendelkezésére állni. Szóval Cukros Jani bácsi a győztes, mert hiába dobják ki az ajtón, bejön az ablakon. Az Éliker belebukott a vállalkozásba. Hamarosan föl is adták a boltot, hiszen nem állíthattak rendőrt minden klinika kapujába egy kóbor árus miatt. Így jól jártak a betegek és a törhetetlen szorgalmú Cukros Jani bácsi is.

- Hál' Istennek - mondtam -, én továbbra is neki drukkolok, csak, hogy lehet, hogy én még sose találkoztam vele?

A plébános hallgatott egy darabig, csak amikor újra kérdeztem, válaszolt vonakodva:

- Talán szégyelli magát.

Nem értettem, miért kell szégyellnie magát? Kíváncsiságom hajtott, és addig ajnároztam az öreg papot, mire az végre szinte pironkodva elmondta, hogy egy alkalommal Cukros Jani bácsi - nem tudván az ő pap mivoltáról - kiváló minőségű amerikai cigarettát és óvszert kínált neki suttogva, mondván: a magyar gumi ehhez képest a bicikli belsővel azonos.

Hirtelen köhögési roham fogott el, illetve csak így tudtam leplezni a kitörő nevetést, még a fal felé is elfordultam és zsebkendőmmel eltakartam az arcom. Közben még hallottam, amit a történet befejezésekként mondott:

- Én természetesen megmondtam neki, hogy pap vagyok, és kikértem magamnak, hogy ilyen bűnös ajánlatokkal molesztáljon.

Nagy nehezen rendbe hoztam a képemet, de szerencsére a vizit is kezdődött. Az Adjunktus nyugtázta az érintetlen palackot (időközben megérkezett), és megnyugtatta a plébánost, hogy holnap már ihat étkezéshez egy fél pohárkával étvágygerjesztő gyanánt.

Ez a kis reggeli epizód jól tett a hangulatomnak, annyira, hogy volt erőm biztatni a tanár urat is avval, hogy kiváló kezekben van, ugyanis holnapután operálják. János bácsi ma egész nap csöndben kushadt az ágyában, időnként sóvárgó pillantást vetett a kőpadlón árválkodó üvegre. Csak akkor mosolyodott el, mikor a plébános este mondta neki, hogy nyissa ki az üveget, mert holnaptól kezdve már ő is belekóstolhat a saját borába.

November 18.

Vasárnap lévén a nap mozgalmasnak ígérkezik. Ilyenkor szokott a legtöbb látogatóm lenni. Gondolom, a tanárunkat is most keresik föl a diákjai. Nem is árt neki, legalább elterelik a figyelmét a holnapi műtétjéről. Az Adjunktus rutin vizitet tartott, ez azt jelenti, hogy különösebb tennivalója nem akad, de azért én láttam, hogy mindenre kiterjed a figyelme, mert rögtön figyelmeztette a nővért az ablak között árván kuksoló befőttes üvegre, mire szegénykém, nyakig vörösen, azzal védekezett, hogy azt csak most tették oda, de már többször figyelmeztette a betegeket, hogy a tálalóban lévő hűtőszekrényben tárolják az élelmiszert. Hozzám érve az Adjunktus az étvágyam után érdeklődött. Azt válaszoltam, hogy jól eszem, ami nem volt egészen igaz, dehát nem akartam elrontani a vasárnapját, éppen elég gondja van.

- Ha lesz a sok látogatójától ideje - folytatta - estefelé ráérnék, mert ügyeletes vagyok, szeretnék magával beszélni. Örömmel rábólintottam, és nagyon vártam az üzenetét. Emiatt szórakozott is voltam a látogatóimmal, kicsit föl is lélegeztem, amikor öt órakor elmentek, úgy is alig fértek a sok kisdíaktól, akik a tanárunk ágát vették körül.

Délután nem ittam feketét, tudtam, hogy az Adjunktus úgyis megkínál, és őszintén kitüntetésnek vettem a kedvességét. Miközben öntötte a kávé a csészémbe, megkérdezte, hogy nem beszélt-e a múltkori találkozásunkkor túl sokat, meg tudtam-e emésztetni? Megnyugtattam, hogy mindent, amit mondott mélyen az agyamba véstem, és, hogy igenlésem megerősítsem, emlékeztettem az első sikeres emberi veseátültetésre, amelyet Amerikában végeztek két egyiptetíjű férfi ikerpár között. Meggyőződve a még világos értelmi képességem birtoklásáról, folytatni kezdte a néhány napja abbahagyott témát. Elmondta, hogy rögzös útja volt az emberi veseátültetésnek, amíg az első siker láttán fölcillant a remény. Az első kísérletezések 1945-ben kezdődtek. Ekkor még a műteti technika sem volt kidolgozott. Elvben igen, de a beültetendő vesének a helye még különböző próbálkozások miatt más és más volt, míg végre kialakult a mai módszer: a medencébe való transzplantáció. Ezt mindenütt el is fogadták. Az első kérdés az volt, hogy honnan vegyenek élő, még működő vesét. Néhány esetben Franciaországban kivégzett rabokból ültettek át. Mások úgyszintén frissen elhunytakból származó vesékkal próbálkoztak. Később élő donorok is jelentkeztek, főleg szülők, testvérek. Sajnos tisztán bebizonyosodott, hogy a technikai megoldás ugyan tökéletessé fejlődött, de a beültetett vesék előbb-utóbb mind kilöködtek, elpusztultak. Az világossá vált viszont, hogy minél közelebbi rokontól származott a vese, annál hosszabb volt a túlélése. Így jutottak el a sikeres egyiptetíjű iker-transzplantációig. A probléma tehát adott, a tudósoknak, kutatóknak az a főadata, hogy olyan módszert vagy gyógyszert találjanak, amellyel a kilöködést, ezt a kérlelhetetlen reakciót gátolni lehet. Ez ügyben világszerte folynak a kutatások. Idáig két emberen alkalmazható lehetőséget ismer az orvostudomány: a röntgen besugárzást és a kortizon nevű gyógyszert. Sugárzással (a halálos dózis negyedrésszel) és a kortizon szokásosnál nagyobb adagolásával lehet eredményt elérni. Szerte a nyugati világban különböző kutató csoportok keresik a megfelelő immungátló szert, ilyen pl. a 6 mercaptopurin, de ez még nem alkalmas a beültetett vese megtartására.

Az Adjunktust hirtelen - talán kicsit udvariatlanul is -, megállítottam, és elnézést kérve megkérdeztem, hogy mostanáig mennyi az átültetett vesék (betegek) leghosszabb túlélési ideje?

- Azt a beteget nekem is volt alkalmam látni Londonban, ahol a fél éves tanulmányutamat töltöttem, a Hammersmith klinikán. Ez az idén történt. Az ottani főnököm végezte a műtétet. Skót származású, szokatlanul lobbanékony természetű sebész-tudós, Dempster a neve. A beteg egy ciprusi török üzletember, olyan 30-40 év közötti. A 25 éves öccsétől kapta a vesét, és a műtét után a kilöködési reakció elhárítására besugárzásban és kortizon kezelésben részesült.

Amikor én őt láttam, akkor a transzplantáció után már másfél év telt el, és nagyon jó egészségben volt. Most is aktív, dolgozik. Azt hiszem, jelenleg a világon ő a leghosszabb túlélő, aki más ember veséjével él. Ez az eset csak megerősítette Dempster világhírét és igazán büszke is vagyok rá, hogy különös szerencsével a tanítványa lehettem. Egyébként ez volt az ötödik emberi műtete, ami nagy dolog, mert idáig a világon összesen 36 hasonlót végeztek három országban: az Egyesült Államokban, Franciaországban és Angliában. Másutt még legfőljebb kutyaikon kísérleteznek. Dempster hetedik műtétjében én is részt vettem, de az nem volt ilyen szerencsés kimenetelű. A műtét ugyan sikerült, de a kilökődési reakciót nem tudták elhárítani.

Itt megint belekotyogtam az Adjunktus mondandójába, de nem neheztelt meg érte, sőt meg is dicsért a lankadatlan figyelméért, ahogy ő mondta. Azt kérdeztem tőle, hogy a legutóbbi eset ezért nem azt bizonyítja-e, hogy a kilökődést megakadályozó eljárások még nem tökéletesek?

- Sajnos, igen - mondta. - De azt hangsúlyoznom kell, amit már említettem, hogy a közeli hozzátartozók között végzett műtéteknek nagyobb esélyük van a sikerre.

Egymásra néztünk, hallgatva, de biztosan mindketten egyre gondoltunk: a testvéreimre.

November 19.

Kora délelőtt megoperálták a tanár urat. Megcsodáltuk a valóban galambtojás nagyságú barnás-feketés, rücskös kövét. Még félálomban ő is csóválta a fejét, amikor megnézte, de ahogy látta a kínzóját a *parton*, a feje a párnára hanyatlott és megnyugodva mély álomba merült. Valahogy mi is megnyugodtunk, mert egymás búját-baját, félelmét át tudjuk érezni, és együtt örülünk avval, aki a gyógyulás útjára lép. Én változatlanul egy állapotban vagyok. Áthelyezésem óta, ahogy írtam megelőzően, javultam kicsit, a vérnyomásom is majdnem teljesen normális, de nem kell nekem semmit se mondjanak, elég, ha belenézek a tükörbe, és látom a dagadt fejemet, sápadtan fénylő arcbőrömet, már nem is áltatom tovább magam.

November 20.

Még ez hiányzott nekem!... Hajnalban belázasodtam, és a fülem tövében mindkét oldalon erős, nyilalló, lüktető fájdalmat éreztem. Az Adjunktus összehúzott szemmel csóválta a fejét.

- Ennek nem örülünk - mondta aggodalommal -, de hiába, csak gyöngébb az ellenállása. Ez bizony fültőmirígygyulladás, nem gondolom, hogy a szokásos járványos eredetű, hanem inkább a szárazabb szájüregből származó fől szálló fertőzés az ok.

Antibiotikumokat és borogatást kapok. Úgy nézek ki a föl kötött állammal, mint egy fogfájós kisgyerek, azzal a különbséggel, hogy én még a váratlan iskolaszünetnek sem örülhetek. Szomorúan nyalogatom a citromot, orvosi rendeletre.

November 23.

Két napig még írni sem volt kedvem, de most már végre nincs lázam, és a pofám se néz úgy ki, mint a höröcsögé aratáskor. Az öreg parasztot közben hazavitték. Távozáskor csak intett nekünk, jó egészséget kívánva, és még annyit tett hozzá:

- *Nem hiszöm, hogy még tanálkozunk ebbe a csárdás életbe!*

Megfordulva, láttam, hogy lopva könnyet morzsolgat ki a szeméből.

Új beteg érkezett az öreg megüresedett ágyára. Egy fiatal fiú jött az édesanyjával. Tapasztalatlanul kerülgette az ágyát, látszott rajta, hogy még nem volt betegintézetben. Le is ült volna, de nem mert, amíg a nővér nem mondta neki, hogy öltözzön át. Az elfogultságtól zavartan nézett körül; mi diszkréten foglalkoztunk a saját dolgainkkal, noha kíváncsiak voltunk, hogy mi baja lehet egy ilyen tizennyolc éves forma legénykének.

Amikor a mamája elbúcsúzott tőle - kiosztván neki a szokásos anyai utasításokat: jó legyél, fiam stb. -, olyan árván nézett körül, hogy szinte mind a hárman egyszerre biztattuk: nyugodtan feküdjön le, majd mindjárt visszajön a nővér, és ő megmutatja a fürdőszobát, mert a fürdés kötelező. A fiú kicsit összeszedte magát és motyogva bemutatkozott. A tanár úr kérdésére elmondta, hogy építőipari tanuló és most utolsó éves, jövőre érettségizik. Nem is zavartuk tovább, úgyis tudtuk, hogyha kicsit megmelegszik, beszélni fog a bajáról, hiszen a panaszkodás: megkönnyebbülés. Mi ezt már régen tudjuk. Délután el is mondta, hogy a Balatonon egy üzemi üdülőben nyaraltak, és nagyon heves futballozás közben az egyik társa véletlenül megrúgta a jobb heréjét. Majdnem elájult, akkora fájdalmat érzett. Föl is dagadt neki; az orvos ágyba parancsolta, és borogatnia kellett. A nyaralásának befuccsoltak, úgyhogy inkább hazautazott, mondván feküdni otthon is tud. Pár hét múlva úgy érezte, hogy meggyógyult, de kötelező sportorvosi vizsgálaton az orvosnak föltűnt, hogy a jobb heréje nagyobb. Meg is tapintotta, és szigorúan ráparancsolt, hogy mutassa meg szakembernek. Még beutalót is írt mindjárt. Így került az Adjunktushoz, aki azt mondta neki, hogy ennyi idő után egy herezúzódásnak meg kell gyógyulnia.

- Meg kell ezt közelebbről nézni - így az Adjunktus.

Most azért van itt. Mindezt egy szuszra mondta el a fiú, és mindannyian megnyugodtunk.

Este kisírt szemekkel jött látogatóba Gizike, a kis feleségem. Azt hittem miattam pityergett. Biztos, hogy szomorú élete van, amiről egyikünk sem tehet, dehát én nem szeretem, ha szomorú. Szerencsére most nem én voltam a keserűségének az oka, hanem a Betti, a tაცი kutyánk, mert nem elég, hogy összeállt engedelünk nélkül egy ismeretlen fiúval, most nyolcat kölykezett, de csak egy maradt meg, és az állatorvos azt mondta, hogy az sem elég érett, de nagy gonddal még megmaradhat. Mosolyogva csókolgattam, vigasztaltam a párom, és azt mondtam neki, hogy az elmúlt éjszaka fehér kutyával álmodtam, és az jót jelent. Biztosan megmarad a kis jószág, én majd reggelre a nevét is megálmodom. Úgy örültem, mikor láttam a könnyein keresztül rám mosolyogni. Azért most, hogy lefeküdtem, fohászkodtam *Hozzá*, adja meg nekünk azt a kis örömet, hogy megmaradjon az a pici kutyus. Tedd meg jó Isten, kérlek...

November 24.

Az Adjunktus ma azt mondta, úgy látja, az arcom már meggyógyult és száz százalékosan tudni akarja, hogy mit várhatunk még a vesémtől, ezért hétfőn, holnapután, röntgennel egybekötött vesetükrözést akar csinálni nálam.

Nem mondom, kissé kilelt a hideg. Ilyet még nem tapasztaltam, de a fájdalomosságáról már hallottam rémmeséket. Az Adjunktus észrevehette rajtam a váratlan bejelentés okozta ijedtséget, és rögtön nyugtatgatott, mondván: akik ijesztgették magát ennek a vizsgálatnak a szörnyűségeivel, azok csak hősnek akartak tűnni. Ezer forintot befizetek, akár előre is; ha legkisebb fájdalmat érez, a pénz a magáé. Mindketten neveltünk és én csak azt válaszoltam, hogy nem kell a pénz, elég nekem a nyugtató szava is. És valóban megnyugodtam, nem is foglalkoztam többet a vizsgálat gondolatával.

Olyan sok látogatónk volt, hogy amikor elmentek szinte zúgott a fejem. No nem mintha nem esett volna jól látni a családomat és a barátaimat, de én a kis asszonykámnak a mosolyára vártam, az esti csöndes találkozásunkra. Kiültem a folyosóra, ott vártam izgatottan. Ahogy a lépcsőfordulóban föltűnt, láttam, hogy vidám az arca és már előre integetett. Gondoltam, hogy a kis kutyus sorsa jobbra fordult. Miután megcsókolt, boldogan újságolta, hogy szopik az aranyos, igaz, nógatni kell, még éjszaka is többször, mert hamar kifárad, de él!... Élve marad biztosan. Örömkömben újra összecsókolóztunk. Akkor eszembe jutott, nem emlékszem, hogy megálmodtam volna a kis kutya nevét, pedig megígértem. Hogy időt nyerjek megkérdeztem, fiú-e vagy lány.

- Fiú - mondta a feleségem.

- Én ugyan ezt tudtam az álmomból - füllentettem szemlesütve -, mert egy fiú nevet súgott nekem a mesebeli Sanyi manó.

- Mondd meg, drágám, gyorsan, mit álmodtál? - kérlelt ragyogó arccal.

- Hát... - úgy tettem, mintha mélyen elgondolkodnék -, a nevében benne van az is, hogy kicsi, és az is, hogy fiú.

- Mondd már gyorsan! - közben lelkesen, kedvesen rázta a pizsamám nyakát.

- Mit szólsz ahhoz a névhez, hogy Picúr...

Nyakamba borult és úgy örvendezett.

Körülöttem már mindenki alszik. Eloltom a villanyt, behunom a szemem, hogy ne világítson bele az ügyeletes kék lámpa fénye és megköszönöm *Neki* a mai ajándékát, a kért kis örömet.

November 26.

Gyorsan elszaladt a tegnapi nap. Sokat is beszélgettem, alaposan kifáradtam. Még örömmel hallottam a feleségemtől, hogy a Picúr kezd egyenesbe jönni, azután alighogy elment lefeküdtem és reggelig aludtam. A mosdás, reggeli után elszunnyadtam, és az Adjunktus szavaira riadtam föl.

- Szántó úr, elkészítettem a pénzt, hamarosan találkozunk a vizsgálóban.

Érdekes, most már egyáltalán nem féltém. Nem mondom, nem volt leányálom, amikor a hólyagtükröt belém dugták, de semmi fájdalmat nem éreztem. Elkészültek a röntgen fölvételek és már csak azon izgultam, hogy mi lesz az eredmény. Előre csillapítottam magam: ne remélj semmi jót! Tudomásul kell venni, ami van. És tudomásul vettem... Az Adjunktus elég hosszú ideig nézegette a képeimet, egymás mellé tette és a röntgenes orvossal pusmogtak valamit, én csak távolról láttam őket, nem hallottam mit beszélnek. Bízam az őszinteségükben.

Az Adjunktus hozzám jött egy képpel.

- Sajnos nem tudok újat mondani, Szántó úr - magyarázta. - Nézze, a veséje köré rajzolom a normális nagyság kontúrját és ebből maga is láthatja, hogy kb. a negyedére zsugorodott mindkettő. Ez végleges állapot.

Ismét megnyugtattam, hogy én ezt eddig is tudtam. Nem rázott meg a világos tény, csak legföljebb az állapotom így le is van térképezve.

Ahogy visszavitték a kórterembe, szinte jó volt más bajával törődni. Mégpedig a fiatal fiúéval. Ott ült az ágyán halálosan elkeseredve, még a könnyei is potyogtak. A plébános és a tanár úr sündörgött körülötte, és próbáltak lelket verni bele. Ahogy megtudtam a szomorúságának az okát - kiterjedt *orvosi* műveltségem lévén - mindjárt megtaláltam a vigasztaló szavakat. Az volt a bánata, hogy ha műtétnél valami komolyabb bajt találnak, akkor kiveszik a heréjét. Ezt az Adjunktus mondta neki, ő pedig attól fél, ha ez megtörténik, akkor mi lesz a férfiasságával? És utána gyereke sem lehet? Határozottan megnyugtattam, hogy csak szépséghiba az egy-heréjűség, sem a férfiassága, sem a nemzőképessége nem szenved károsodást. Viszont, ha el kell távolítani, akkor annak valami nagyon fontos oka van, és az a végleges gyógyulása érdekében történik. Úgy láttam, a fiú megnyugszik, a szipogást is abbahagyta. Kis idő múlva azonban kibökte, hogy az Adjunktus is ezt mondta. Megkérdeztem tőle, hogy miért nem hisz neki?

- Hiszek én, hiszek én - válaszolta -, de így, hogy más is ugyanazt mondja, megnyugodtam.

Hiába, mindenkinek - főleg itt - megvan a maga gondja.

November 30.

Már negyedik napja fáj a fejem. A tabletták csak átmenetileg használnak, legszívesebben csukott szemmel feküdnék egész nap. Az étvágyam romlik, az emésztésem is összegabalyodott. Olvasni nem tudok, nagyon fáraszt, fokozatosan gyöngülök. A szobatársaim is kímélnek, lehalkított hangon beszélnek egymással. Ismét kezdek süllyedni időnként. A nővérek veszekszenek velem, mert alig eszem. A látogatóimmal is türelmetlen vagyok. Csak a feleségem esténkénti csacsogása hoz vissza egy fél órára a normális életbe. Megnézem a naptárt: péntek van. Jövő héten, a hónap első péntekjén esedékes a lelki atyám látogatása, úgy érzem, nagy szükségem van a biztató szavaira, mert megint közeleg a vég.

A jóformán semmi ebéd utáni szendergésemből az Adjunktus szavai ébresztettek föl.

- Szántó úr - mondta -, vizit után beszélnek magával.

Rábólintottam; panaszkodtam a szinte tűrhetetlen fejfájásomra. Rendelt valamit intravénásan, és látva a laboratóriumi leleteimet, vörösvértest infúziót is.

- Holnap szemfenék vizsgálat - szólt a tanársegédnek.

- Szántó úr - kezdte az Adjunktus a beszélgetést -, úgy látom, megint rosszabbul van. A veséinek a tartalék ereje kimerülőben. Egy kicsit meg kell támogatni őket. A jövő héten művesekezést tervezünk. Hallott már róla, ugye?

- Igen, végül is azért vagyok itt. Az újságokban sokat írtak róla, és én igyekeztem minden cikket elolvasni, ami a vesebetegségekről szól.

- Azért elmondom a kezelés lényegét - folytatta. - A készülék lelke egy spirálisan hengerre tekercselt celofáncső-rendszer, amely élettani oldatba merül. Ebben a folyadékban olyan oldott anyagok vannak (sók, cukor stb.), mint a vérben, és azonos koncentrációban. A celofáncső-rendszeren keresztül keringetjük a beteg vért és abból a méreganyagok, - amelyeket a szervezetből normális körülmények között a vese távolít el - a félig áteresztő hártályak (mint amilyen a celofán is) tulajdonsága alapján, eltávoznak, kiszűrődnek. Tehát így a vér és az egész szervezet megszabadul néhány óra leforgása alatt a káros anyagoktól. Ez a tisztulás két vagy legfőljebb három napra biztosítja a szervezet normális belső világát. Ha a vesék közben nem térnek magukhoz, a kezelést (dialízist) meg kell ismételni.

...Jaj, nagyon elfáradtam... Úgy érzem, abba kell hagynom az írást. Majd holnap folytatom. Remélem...

December 1.

Kicsit meg kell magam erőszakolnom az írás kedvéért. Először úgy volt, hogy ma kihagyom, azután mégis hozzáfogtam, nehogy elfelejtssek valamit az Adjunktussal folytatott beszélgetésből.

De még mielőtt ehhez hozzákezdenék följegyzem, hogy ma szemfenéki vizsgálaton voltam. Furcsállották is a konzílium papíromra írt sürgős jelzést, dehát enélkül szombaton nem vizsgáltak volna meg.

Elég sokáig foglalkozott velem az a fiatal tanársegéd a sötét vizsgáló szobában. Nézegette világító lámpával a szememet. Elő-elővette a papíromat. Újra elolvasta, többször is, a ráírt diagnózist. Majd kérdésekre csak röviden annyit mondott, hogy a leletem megfelel a krónikus vesebetegségem állapotának. Tovább nem is érdeklődtem, mert a többit már úgyis tudom.

Visszatérve a tegnapi beszélgetésünkre, elfelejtettem leírni, hogy a dialízis előtt heparin nevű véralvadásgátló gyógyszert kell adni a betegnek, hogy a készülékben keringő vér meg ne alvadjon. Azután még azt sem említettem, hogy a keringést a szív is fenntarthatja, de egy pumpával meg lehet segíteni.

A kezeléshez ki kell preparálni egy artériát és egy vénát. A celofáncső-rendszer egyik végét az ütőérhez (kifolyó), a másik végét a vénához (visszafolyó) kapcsoljuk, megfelelő vastagságú műanyag kanülök (csövek) segítségével. A legkönnyebben hozzáférhető erek a csuklón (artéria) és a könyökhajlatban (véna) találhatók. Egyébként erre a célra gyakorlatilag bármelyik fölületes ér alkalmas. Elgondolkoztam azon, hogy mi történik akkor, ha a vese egy, vagy több dialízis után sem kezd el működni, és ezt mindjárt meg is kérdeztem az Adjunktustól. Meglepődve, csodálkozó szemekkel nézett rám. Azt mondta, hogy tudta, hogy értelmes ember vagyok, de arra gondolni se mert volna, hogy így, egyből valaki rátapintson az orvostudomány egyik fájdalmasan érzékeny pontjára, hiányosságára. Ugyanis sajnos egy-egy művesekezelés után a kipreparált erek többé nem használhatók. Újakat kell keresni abban az esetben, ha a veseműködés nem tér vissza, ez pedig azt jelenti, hogy maximum hat-nyolc vagy akárminnyi, de véges számú dialízist lehet egy betegen végezni. Tehát ma még nincs olyan módszer, amellyel a teljesen elpusztult veséjű betegeket művese segítségével, krónikusan dializálva *végtelen* ideig életben lehessen tartani. Biztató kísérletek már vannak. Előállítottak már olyan szövetbarát műanyag csövet, amelyet az erekbe lehet beültetni anélkül, hogy bármilyen szöveti reakciót létrehozna, tehát nem lökődik ki! Egy artériába és egy vénába beültetnek ilyen kanült, fölötte a bőrt összevarrják, úgy hogy a két cső másik vége a testen kívül szabadon marad, ezeket egymásba szájaztatva megindul bennük a vérkeringés, ami a szemünk előtt zajlik, és szétkapcsolva bármikor hozzáilleszthetjük a műveséhez, tehát azt a keringésbe kapcsolhatjuk, így a dialízist akárhányszor megismételhetjük.

- Szép jövő - mondta szomorúan az Adjunktus -, de egyelőre sok a hibaforrás (bealvadás, fertőzés veszélye stb.) és főleg még hozzáférhetetlen.

...Összefutnak a betűk előttem. Holnap majd átnézem, nem írtam-e valami badarságot.

December 2.

Ahogy nézem a tegnap írt naplórészletet, sajnos meg kell állapítanom, hogy az írásom romlott az előzőekéhez képest. Kuszábbak a betűim, de még olvashatók. Igyekszem jobban odafigyelni.

A tanár úr holnap haza megy. Nagy izgalomban van, jókedve a mi hangulatunkat is befolyásolja, vele örülünk. A plébános is mehetne már, de még a hasán egy kis sebből vizelet szivárog.

- Seбай - mondta neki az Adjunktus -, ez már magától rendbe jön.

A fiú is ficánkol javában, megbékült a hereeltávolítással, hiszen valami nagyon rosszat vettek ki belőle. A sebétől mehetne ő is, de röntgenbesugárzás miatt még maradnia kell. Bezzeg én...

Azért ma mégis jobb napom van, úgyhogy befejezném az Adjunktussal történt beszélgetésünket. Az elmaradt részt tulajdonképpen én provokáltam ki, illetve én kértem, hogy mondjon egy pár szót a művese történetéről is. Láttam, hogy szívesen beszél róla és hál' Istennek nem is zavart minket senki.

- A művese gondolata és maga ez az elnevezés is - kezdte el az Adjunktus - már 1913-ban olvasható egy orvosi értekezésben. Valamilyen *vérshűző* készülék létrehozási kísérletéről szól. Az elképzelés és a próbálkozás helyes irányú volt. A félig áteresztő hártván alapult volna, amelynek a halhólyag is megfelelő. Ezzel kísérleteztek eleinte, természetesen állatokkal. Véralvadásgátlóként a pióca nyálából kivont hirudint használták. Gyakorlati eredmény azonban nem született addig, amíg a celofánt föl nem találták (nem erre a célra), és nem sokkal később a tökéletes és ártalmatlan véralvadásgátlót, a heparint. Ez olyan dolog - mondta tréfálkozva -, mint ami a robbanó motorok föltalálásával történt. Addig nem jöhettek létre, még gondolatban sem, amíg föl nem fedezték az elektromosságot és annak törvényszerűségeit. Tehát adva volt a celofán és a heparin, a többi már ment, mint a karikacsapás - mondta nevetve -, csak egy okos szikrára volt szükség. Ez hamarosan kipattant egy Kolff nevű holland kutató fejéből 1946-ban. Az első készülék egy vízszintesen fölfüggesztett hengerből és egy fémkádból állt. A hengerre csavarták a celofáncsövet, azon keresztül keringették a beteg vérért. A henger a fémkádban lévő dializáló oldatba merült. Ezzel a művesével már emberen is sikeres kezelést lehetett végrehajtani. Egy évvel később Alwall nevű svéd orvos konstruált - holland kollégájától függetlenül - egy művesét, hasonló elvek alapján, de azzal a különbséggel, hogy ebben a készülékben a henger függőlegesen áll az oldatban és kettős falú. A celofáncső a két fal közé van szorítva és így az nem duzzadhat föl kolbászszerűen, hanem a vér csík formájában kering benne. Ez a készülék is nagyszerűen bevált emberi alkalmazásra. Így megnyílt az új perspektíva a veseelégtelenség kezelésére.

- És hazánkban hogy alakult a helyzet? - kérdeztem.

- Hazánkban?... 1954-ben egy kisebb teljesítményű készülékkel kezdtük itt a klinikán az első emberi dialíziseket, és 1958 óta Alwall elvei alapján készített művesével dolgozunk. Művese állomás most már Budapesten is van.

Megmozdult bennem a kisördög, és megkérdeztem az orvosomat, hogy mi magyarok mindig tíz-húsz évvel kullogunk az orvostudományban is a nyugat után? Félttem, hogy megsértődik, és megbántam a szemtelen kérdezősködést, legszívesebben a számra ütöttem volna. De nem... Mosolyogva, könnyedén válaszolt:

- Ha arra gondolk, hogy Angliában utánunk két évvel, 1956-ban, végezték az első művese-kezelést, akkor...

December 3.

A tanár úr szöszmötölésére ébredtünk. Nem tudott nyugodtam aludni, mire az éjszakás nővér jött költogetni bennünket, már fölöltözve ült az éjjeliszekrénye mellett. A nővér meglepődött, mert a tanár úrnak egyébként igen jó alvókája volt. Mindig úgy kellett költogetni, hogy vizitre időben szedje rendbe magát. Dehát megértő volt, nem először látott idegesen hazakészülődő betegeket. Sőt nem is bánta, mert a sebészeti osztályról szöltk neki, hogy ágy híján az

éjszakai ügyeletben ott helyeztek el egy hólyagvérző beteget, akit - ott is helyszűke lévén - minél előbb szeretnének átadni. Így nyugodtan rendbe tudta szedni az ágyat, nem kellett sűrgetni a tanár urat.

Kérdeztem az Adjunktust a reggeli vizitnél, hogy mikor lesz nálam a dialízis, azt válaszolta, hogy egy-két napon belül. Ettől én megnyugodtam, gondoltam, ő tudja meddig bírom még anélkül. A tanár úr ujjongó népes családjá kíséretében távozott, miután tőlünk elbúcsúzott. Hozták is az új betegtársunkat, egy hetven év körüli parasztember személyében, valahonnan az átokházi tanyavilágból, legalábbis ő így mondta, mert azt hiszem, most biztos más annak a környéknek a neve, hiszen az átok is klerikális szó. Beszédes volt az öreg, még meg se melegedett az ágyában, már mesélte, hogy ő nem is érzi magát olyan nagyon betegnek, csak már egy hete véres a vizelete. Egy kis gabonát zsákoltak a fiával, annak tulajdonította az egészséget, de az asszony nógatta, mondván: bekeni mindig a gatyáját; csak elment az orvoshoz. Már egyszer volt neki ilyen, akkor is megerőltette magát, úgy nyolc hónapja, de az orvos *elinekciózta*. Amikor a viziten ugyanezt elmondta az Adjunktusnak, láttam rajta, hogy elkomorul az arca és rögtön megkérdezte, hogy emlékszik-e a gyógyszer nevére, amit kapott. Az öreg nem emlékezett, csak azt mondta, hogy érbe adták neki, és nagyon melege lett tőle. A Tanársegéd a bajusza alatt dünnyögte:

- Kalcium.

Az Adjunktus hozzáfordult és betyár éles fülemmel meghallottam amit súgott:

- Kalcium okozta nyolc hónapos késés.

Az öreg estig szóval tartott bennünket. A fiú meg is unta a mezőgazdasági kiselőadást és elment a nőosztály felé, ahol akadt neki magához való beszélgető partner. Meg is állapítottuk a plébános úrral, hogy hál' Istennek tényleg nem ártott neki a műtét. Igaz, hogy ezt én mondtam, a plébános úr csak nevetve bólogatott.

Titokzatos mosollyal érkezett meg a feleségem, és ahogy leült mellém, a retiküljéből rögtön elővett egy fényképet, és derűs arccal megmutatta Picúr sztárfotóját, amint éppen szopik. Most láttam először az aranyost. Hogy milyen apróságnak tud örülni az ember?...

December 4.

Megint belázasodtam. Riadtan tapogattam az arcomat, gondolván, hogy kiújult a fültőmirígygyulladásom, de nem. A tüdőmet is megröntgenezték, de ott sincs semmi. Mi okozza? Az Adjunktus azt mondta, hogy reméli, mielőtt megtudnák, el is fog múlni. Újabb antibiotikumot kapok, de a dialízist el kellett halasztani.

December 6.

Végre láztalan vagyok. Holnap lesz a művesekezelés. Egy csöppet sem izgulok...

December 7.

Hajnalban eszembe jutott, hogy ma első péntek van. Estére jön a lelkiatyám. Bízom benne, hogy nem visel meg a dialízis, amellet arra is kíváncsi vagyok, hogy miként reagál a szervezetem a salakmentes, kitisztult állapotra. És az meddig tart?... Vajon a veséim mit szólnak hozzá?...

Túl vagyok a művesekezelésen. Hat óra hosszáig tartott. Az erek preparálása fájdalomtalanul, gyorsan elkészült, semmi kellemetlenséget nem éreztem, úgyszintén a dialízis közben sem. Olvasgattam, beszélgettem a nővérrel, aki velem volt állandóan. Az orvosok is gyakran megnéztek, egy-két szót váltottak velem. Még el is szundítottam. Arra ébredtem, hogy az Adjunktus áll mellettem és szól, hogy vége a kezelésnek. Megköszöntem, és érdeklődésére azt válaszoltam, amit éreztem. Olyan jóleső fáradtság volt a tagjaimban, és mintha egy acélszak esett volna le a fejemről. Tisztábban is hallottam, mint máskor, a beszédem is frissebbé vált. Ezeket a feleségemnek is elmondtam, együtt örültünk.

Nyolc óra tájban jött a papom. Én előtte mondtam a szobatársaimnak, hogy áldozni szeretnék, de ők csak nyugodtan maradjanak az ágyukban, mi biztosan nem fogunk zavarni. Ahogy az atya leült az ágyam mellé, a betegtársaim szép csöndben, lábujjhegyen kiosontak a kórteremből. Halkan beszélgettünk, mintha nem is lennék beteg, úgy, mint a templomban. Az atya megkérdezte, hogy a legutóbbi áldozásom óta tettem-e, gondoltam-e olyat, amit meg kellene gyónnom? Ráztam a fejem, ugyan mi bűnt követhettem volna el? Rövid közös imádkozás után megáldoztam.

Nagy kérdés foglalkoztatott napok óta, és úgy határoztam, hogy azt föltétlenül megbeszélem a lelkiatyámmal. Nem is kerülgettem a témát, egyenesen föltettem neki a kérdést, hogy mi a véleménye a veseátültetésről, és egyáltalán az egyháznak mi az álláspontja? Meglepődött, a mellére tette a kezét.

- Én nem vagyok orvos - mondta -, miért kérdezed, azt akarják nálad csinálni?

- Ezt így még nem mondta ki senki - vágtam rá hirtelen -, de tudom, hogy az én vesémnek vége, és csak ez segíthet rajtam.

- Ha így van, akkor mi a gondod?

- Az - magyaráztam -, hogy ennek érdekében valamelyik testvéremet meg kell csonkítani, azt, aki önként fölajánlja nekem az egyik veséjét.

Az atya lehajtott a fejét és sokáig gondolkodott.

- Most már értem a kérdést. Lehet-e valakinek a testében maradandó kárt okozni, az evvel járó fájdalmakat is beleértve, úgy, hogy az illető, aki adja a vesét, testvéri szeretetből, önként ajánlja föl? Az egyház álláspontját nem ismerem, de úgy gondolom, nincs is, mert ez az eljárás teljesen új. Hitem szerint - Krisztusra fölnézve, aki életét áldozta az emberiségért szeretetből - miért ne adhatná testének egy részét testvér a testvérnek? Egyébként megkérdezem a püspök urat is, de biztos vagyok benne, hogy az ő álláspontja azonos lesz az enyémmel.

Megnyugodtam... Most már az Adjunktuson a sor...

December 8.

Két nap telt el a dialízis óta, elég jól érzem magam, de semmi jelét nem látom annak, hogy a vesém jó irányba meggondolta volna magát. Kevés a vizeletem.

December 9.

Az Adjunktus vizitnél megnézte a laboratóriumi leleteimet és nem szólt semmit. Nem is kell, érzem, hogy lassan csúszok vissza az urémiás állapotba.

December 10.

Ma valami hosszú műtétbe keveredtek az orvosaink, úgyhogy csak késő délután vizitelték. Ma nem lesz beszélgetés! - gondoltam, amikor láttam az Adjunktus fáradt arcát, pedig most már hamarosan döntenie kell a további sorsomról. Úgy annál inkább meglepődtem, amikor kissé fátyolos, rekedtes hangon mondta, hogy ma föltétlenül beszélni akar velem. Majd egy nővérrel beüzen értem. Mondanom sem kell, hogy a szívem kettőt vert egy helyett, amíg nyugtató szavait újra nem hallottam.

- Azt tudja, Szántó úr, hogy sajnos a veséitől nem lehet várni semmi javulást?

Mondtam neki, hogy tudom, és a továbbiakban is rá bízom a sorsomat.

- Nézze, most bevallom kicsit fáradt vagyok - folytatta -, ezért egyszerűen, röviden megkérdezem: beleegyezik-e a veseátültetésbe, mert más út nincs. Aludjon rá egyet, és holnap megadja a választ.

Én szinte a szavába vágva feleltem:

- Adjunktus úr, nekem nem kell már egy percet sem aludnom rá, álmodtam én erről már eleget. Megkérem, szíveskedjék megcsinálni a műtétet!

Az orvosom mély sóhajtás után csak annyit mondott, hogy jóóó... Azután megkérdezte, hogy a testvéreim közül hajlandó-e valamelyik följátni a veséjét? Biztosítottam arról, hogy mindegyikük készséggel megteszi.

- Akkor kiválasztjuk közülük a legalkalmasabbat - mondta föllélegezve -, minél előbb beszélni szeretnék velük, szervezze meg a találkozást, én bármikor a rendelkezésükre állok, ha kell még éjjel is.

Én még türelmetlenül megkérdeztem, hogy mikorra tervezi a műtétet?

- Amikor a körülmények megengedik - válaszolta -, de minél előbb, amint lehet. Az első lépésem az lesz, hogy megbeszélem a főnökömmel.

Ahogy a feleségem megérkezett, rögtön elújságoltam neki az örömet. Ő a nyakamba borult és azt súgta, hogy megkéri az Adjunktust, az ő veséjét ültesse át nekem. Megcírógattam, és megköszöntem neki.

December 11.

Valahogy mindenki vidámabb körülöttem, még a levegő is frissebb. A nővérek is - noha semmi panaszom nincs rájuk -, többet sündörögnek körülöttem, szinte kényeztetnek. Nem tudom mire vélni, vagy csak én érzem úgy? Ebédosztáskor maga az osztályvezető nővér igazította meg a fejpárnámat, és hamiskás-cinkosan rám mosolyogva kérdezte, hogy van a családom? Ejnye, mi történt? Délután a plébános úr is kifejtette, hogy hiába, a szeretet a legnagyobb és a legszentebb dolog a világon. Nem volt kétségem, futótűzként terjedt el a házban a veseátültetés tervének a híre. Ezek szerint az Adjunktus megkapta a Professzortól az engedélyt. Éva főnővér is meglátogatott délután. Csak úgy... Leült az ágyam mellé és barátságosan érdeklődött hogylétem felől, kérdezte, hogy van-e valami kívánságom. Szokatlan volt ez a kedvesség tőle, mert idáig mindig csak a hivatalos szerepében láttam a *nagyviziteken*. Kemény fegyelmet és rendet tart, a nővérek kicsit félnek is tőle, de nagyon tisztelik tudása miatt. Nagy értéke a háznak.

Búcsúzóul azt mondta, hogy ezentúl minden panaszommal vagy kívánságommal bármikor forduljak hozzá. Én megköszöntem, de mondtam neki, hogy jelenleg körülöttem minden rendben.

December 12.

Délelőtt váratlanul édesanyám látogatott meg. Szokatlanul derűs volt az arca, ami azért volt szembeötlő, mert eddig hiába próbálta előttem titkolni a miattam érzett szomorúságát, nem sikerült neki igazán. Most a mosolya is szélesebb és kedvesebb volt. Lekváros derelyét hozott frissen, melegen, amit nagyon szeretek, és nem tartozik a tilos ételeim közé. Rendeltem én külön a diétás nővértől, aki szintén nagyon a kedvemben járt, de hol volt az az édesanyám főztjétől? Lucskos volt, a tésztája vízízű, ej, nem is sorolom. Mindjárt neki is álltam, és jócskán ettem belőle. Édesanyám közben beszélt. Elmondta, hogy a feleségemtől értesült a tervezett műtétről és nagyon boldog, hogy tudnak rajtam segíteni. Ma reggel az Adjunktust nagy rohanása közben sikerült egy percre megállítani, ő megkérte, hogy a család azon tagjai, akik vállalják a vesét adó szerepét, holnap tizenegy órára jöjjenek be hozzá, beszélni szeretne velük. Mondta neki édesanyám, hogy ő is jöjjön, mert természetesen ő is fölajánlja a veséjét, de az Adjunktus megsimogatta az arcát, megköszönte és azt mondta, hogy az ötven éves kor fölöttiek már nem alkalmasak donornak. Ahogy ezt édesanyám elmesélte, könnyezni kezdett és azt motyogta, hogy ő pedig az életét is szívesen adná az én egészségemért. Mit mondjak?... Vigasztalni kezdtem, miközben a sírásomat alig tudtam leküzdeni.

December 13.

Izgatottan vártam a tizenegy órát. Előtte fölugrott hozzám a család, illetve azok a testvéreim, akik Szegeden laktak. A többiek egyébként sem jöhettek volna szóba, mint donorok, mert mindnek családja van. Édesanyám, feleségem és három testvérem jött be az Adjunktushoz. Kb. egy óra hosszáig tárgyaltak. Utána visszajöttek. Elmondták, hogy az Adjunktus részletesen, világosan beszélt az állapotomról, a veseátültetés mai kilátásairól, veszélyeiről. A donor veszélyeztetettségéről és végül abban állapodtak meg, hogy a húgom meg az öcsém látszik a legalkalmasabbnak, de a döntést az országos vérellátó központ mondja ki, ahol részletes vércsoport (alcsoporthoz) vizsgálattal megállapítják, melyikőjük van velem közelebbi rokonságban, és az fogja majd a vesét adni. Néhány nap múlva közlik az eredményt.

Édesanyám és a testvéreim elmentek, csak a feleségem maradt velem. A táskájából elővett egy asztalkendőbe kötött csomagot, kibontotta.

- Luca pogácsát hoztam - kínálta -, még meleg is, egyél!

Kivettem a legpirosabbat, de ahogy beleharaptam, megkoccant a fogam. Hirtelen nem tudtam mire vélni, hogy a feleségem tapsolni és ujjongani kezd.

- Megvan, megvan! - kiáltotta. - Szerencsénk lesz, szerencsénk lesz!

Én szétörtem a pogácsát és kivettem belőle a hagyományosan elrejtett pénzdarabot, zsebre vágtam és én is szívből mondtam:

- Szerencsénk lesz!... Magamban gondoltam: adja Isten!...

December 14.

Gondjaimról az átokházi parasztember sorsának alakulása terelte el a figyelmet, hiszen egy kórteremben nem történhet senkivel sem olyan dolog, amiről a többiek nem tudnak. Ez vonatkozik a lényegtelen apróságokra, például: csámcsog-e, sokat forgolódik-e, horkol-e valaki közülünk, azután a nagyobb dolgokra: hány, fullad, vérzik. Ezeket akarva nem akarva valamiképpen le kell reagálnunk, akár sajnálattal vagy részvéttel, akár a helyzet adta kényszer türelmével, sőt néha elfojtott bosszankodással. Úgy voltunk az öreg folytonos morgolódásával is: hogy ő nem is beteg (közben valóban megállt a vérzése), itt csak kínozzák, nap, mint nap vizsgálják, beöntésekkel zaklatják (ahogy ő mondta: mossák, vasalják), és sehol semmi gyógyítás. Ma azonban az Adjunktus megmondta neki, hogy meg kell operálni, de a műtét részleteit szeretné vele négy szemközt megbeszélni. Ez délután meg is történt. Kíváncsian vártuk vissza az öreget. Nagyon megilletődötten jött vissza. Nem szólt senkihez sem. Némán lefeküdt, és egy darabig nézte a plafont... Aztán hirtelen megszólalt:

- Hallják, mit akarnak velem?... - Mi csak hallgattunk. - Ki akarják venni a hólyagomat!

Erre továbbra sem volt mit mondanunk, egymásra néztünk...

- Plébános úr, maga mit mond erre? Maga itt a legokosabb! - szögezte betegtársunknak a kérdést. A papunk láthatóan zavarba jött és csak annyit mondott, nyilván az orvosok tudják, hogy mit kell csinálni.

Az öreg most már nekilódult, csak úgy dőlt belőle a szó. Elmondta, hogy őt nagyon szíven ütötte ez a javaslat. Először megkérdezte az Adjunktus urat, hogy mi baja a hólyagjának? Ő azt válaszolta, hogy az egész beteg, másként sohasem gyógyul meg sem a hólyagja, sem a *gazdája*, csak műtétel. Azután okos paraszti ésszel rögtön megkérdezte, hogy mi lesz a vizelettel?

- *Képzeljék el, mit mondott az Adjunktus úr - folytatta szinte fölháborodottan -, azt mondta, hogy vékonybélbű csinálnak egy új hólyagot, a saját belemébű, és utána ugyanúgy mén majd a vizeletöm. Hát az én hasamba né kalamoljanak, né kavargassák, darabolják a beleimet. Né is!... És föl is töttem mindjárt a kérdést, hogy mi lösz akkó, ha nem égyezök bele, mármint a műtétbe. Tudják, mit mondott?!... Azt mondta, hogy akkó egy-két hónapon belű mög fogok halni, mer daganatom van, ami biztosan elrákosodik hamarosan. Most még löhet rajtam segíteni, aludjak rá égyet, és röggelig okosan döntsek a műtét mellett.*

Megdöbbenve hallgattunk. Próbáltuk beleképzelni magunkat az öreg helyzetébe, és pillanatok alatt a saját betegségünk tűnt a legkisebb bajnak. Az Adjunktussal teljesen egyetértettünk, ha *ostyába csomagolva* is, de világosan megmondta az öregnek, hogy mi a gyógyulás egyetlen lehetősége, és miért kell beleegyeznie abba, amit ő javasolt.

Próbáltuk meggyőzni - nem rábeszélni - az öreget, hogy hallgasson az orvosaira. Végül annyit dünnyögött csupán:

- *Majd möglássuk, röggelig van éppen ölég időm möggondolni.*

December 15.

... És meggondolta. Reggel az Adjunktus kérdésére, hogy mit álmodott, azt válaszolta:

- *Hát daraboljanak, lösz, ami lösz, de akkó mingyá, hónap!*

Azt nem lehet, magyarázták neki, mert a beleket elő kell készíteni, ez eltart néhány napig. Tehát mától kezdve nem ehet semmit, csak ihat, cukrot, mézet szopogathat, amennyit akar, és hogy ezt a diétát ne érezze purgatóriumnak, naponta három-négy deci vörös bort elfogyaszthat, ha szereti. A többi szükséges kalóriát pedig infúzióban megkapja. Az öreg - pláne a vörös bor hallatán - belenyugodott a helyzetébe.

Este a feleségem kicsit későbbben érkezett, túlórázás miatt. Még lihegett is kissé a sietéstől. Azt kérdezte lelkesen, tudok-e arról, hogy milyen nagy előkészületek történnek a klinikán a műtét érdekében? Én nem tudtam semmiről, s arra ő azt mondta, hogy itt dolgozik az egyik volt osztálytársa és ő újságolta neki, hogy a főnővér tartott számukra egy értekezletet a veseátültetés előkészületeiről és önkéntes jelentkezőket kért, akik bizonyos kötött, különös figyelmet és fegyelmet igénylő szolgálatra vállalkoznak.

Az idő elég későre járt és az asszonykám sietve búcsúzkodott, megígérve, hogy holnap részletesen elmondja, mit hallott a volt osztálytársától.

December 16.

Az öreg egész nap morgott, hogy ő nem gyerek, nem volt soha édesszájú, és még jó, hogy mézes cuclit nem kell szopnia. Csak akkor nyugodott meg, amikor a szigorúan porciózott borát megkapta.

Ma ezüst vasárnap. A karácsonyt előre köszöntők jól megnövelték a látogatók számát. Beszéddel el voltunk látva rendesen.

Fáradtan, de annál türelmetlenebbül vártam a feleségemet. Mindjárt avval kezdte, hogy ne haragudjak a tegnapi rövid látogatásért, de nem ő tehet róla. Ugyan, miért is haragudnék? Rögtön elkezdte, amire én is nagyon kíváncsi voltam, hogy mit mondott a barátnője a főnővéri tájékoztatásról.

Elmondta, hogy az ápolási szabályok fő elve a maximális steril környezet biztosítása a veseátültetett beteg számára. Erre azért van szükség, mert a páciens egésztest-besugárzásban részesítik az idegen vese kilökődésének megakadályozása céljából és emiatt a fertőzés elleni védekező képessége lecsökken, s így műtét után hetekig ún. zárt steril szobában kell tartani, ápolni. Gyakorlatilag ez azt jelenti, hogy mindent csíráztatni kell, a falakat, a padlót, az ágyat, az ágyneműt, a beteg ruházatát, az edényeket, az ételt, a bútorokat, sőt a levegőt is. A beteget is fertőtlenítő oldattal kell lemosni, és ez az ápoló és takarító személyzetre is vonatkozik. A steril szobában csak szabályosan bemosakodva, és a műtéti tisztaságnak megfelelő ruházatban lehet tartózkodni. A csírámentes gumikesztyű viselése is kötelező. A nővér a szolgálati ideje alatt (3-4 óra) nem hagyhatja el a kórtermet, csak komoly szükség esetén. Ez a zárt szoba egy előkészítő helyiségre nyílik, ahol a bemosakodás és az átöltözködés történik. Itt is tartózkodik egy szolgálatot teljesítő nővér, aki az összeköttetést fenntartja a zárt szoba és a külvilág között. Kintről bevinni csak steril tárgyakat szabad (pl. ágytál, vizelőedény stb.). Természetesen még így sem lehet tökéletesen steril környezetet létrehozni, de a kórokozók mennyiségét a minimálisra csökkenteni igen! Ennek érdekében a nővérek életmódját is szigorítani kell, hogy minél kisebb lehetősége legyen a kívülről hozott fertőzésnek. Emiatt az önkéntes jelentkezőkből választottaknak szinte klinikai karanténban kell élniük, amíg az szükséges; tehát nem járhatnak ki a városba, szórakozó helyekre, sőt a baráti (férfi) kapcsolatokat is - természetesen átmenetileg - föl kell függeszteniük.

Az önként jelentkezésre való fölhívásra, azt lehet mondani, hogy egy-két kiscsaládos nővértől eltekintve, szinte mindenki fölnyújtotta a kezét, olyan nagy volt a lelkesedés, anélkül, hogy az bármi külön díjazást, jutalmat, túlórárt jelentett volna.

Ahogy ezt a feleségem elmondta, alig tudtam a könnyeimet rejtegetni előtte. Úgy látszik az önzetlen szeretetet nem lehetett száműzni az emberek szívéből.

December 17.

Rosszul vagyok... Az Adjunktus, ahogy reggel meglátott, mindjárt szólt a műveséseknek, hogy készüljenek sürgős dialízisre. Ezt nekem is mondta, hozzátéve, hogy megkezdik a műtői előkészítést, mert csak napok kérdése, és készen lesz a steril szoba. Csak ezen múlik a transzplantáció időpontja. A két testvérem vércsoport vizsgálatának eredményét is mára várja Pestről.

A kezelés közben ismét meglátogatott a főnővér. Derűs arccal közölte, hogy a nővéri gárda már készen áll a nagy napra, és ő már kiválasztotta azt a hat ápolónőt, akiket a legalkalmasabbnak talált a jelentkezők közül, ha nekem is megfelel, a dialízis után a kórteremben föl fognak keresni, hogy megismerkedjenek velem, hiszen hetekig össze leszünk zárva. (Remélem.)

Délután negyed hatkor befejeződött a kezelés. Úgy éreztem magam, mint aki fürdés után tisztába öltözik. Friss voltam, kíváncsian vártam a nővéreket. Meghallottam a folyosóról behallatszó viháncolásukat, amit az ajtó előtt abbahagytak, és komolykodó képpel léptek be hozzám.

- Éva nővér vagyok - mondta az egyik erősebb alkatú, határozott föllépésű lány -, mi fogjuk ápolni magát a steril szobában.

Mindjárt láttam rajta, hogy ő ennek a kis csapatnak a vezetője. Azután jöttek a többiek: Csori, Csöpi, Margó, Matyi, Rózsa, a becenevükön mutatkoztak be. Lássuk csak, mik voltak az első benyomásaim róluk. Mind húsz év körüli, ki több, ki kevesebb. Csori szelíd arcú, szépsége szerényen búvik meg a szemüvege mögött, de rögtön kikandikál mögüle, ha mosolyog. Csöndes hangú, szerény, kedves modorú. Margó is szép, de a szép vonalú szájával formált mosolyát úgy rejtegeti, mint egy apáca. Matyi testesebb, magas lány, kevés beszédű, jó formájú. Faluhelyen az ilyenre azt mondják, hogy asszonynak való, dolgos, szorgalmas és nem beszél sokat. Rózsa annál többet. Lotyog, be nem áll a szája, de ha az ember jobban ráfigyel kiderül, hogy sok okosat mond. Beszéd közben grimaszaival szándékosan csúfítja az arcát, de ha megfelelnek magáról és a vonásai ellágyulnak, kiderül, hogy rá is rá lehet kíváncsogni. Vág az esze, mint a borotva. Ahogy már előbb hallottam, nyers őszintesége miatt elég sok kellemetlensége volt már a munkatársaival, bár legtöbbször igaza volt és ez volt a baj. Ábécé sorrendben Csöpi a névsor elején van, de én mégis utoljára hagytam. Ha a vége jó, minden jó alapon. Igen, mert ahogy végigszemléltem a lányokat, mindjárt tudtam, hogy ő lesz a kedvenc. Nem föltűnően szép, de a finom keskeny arcából hamiskásan, néha tág kíváncsisággal kivillanó, mindig nevető smaragdzöld szemei, kisfiús frizurája láttán az embernek csak jó kedve lehet. Ezen tulajdonságával csak a szívmelegsége mert versenybe szállni.

Rövid időre megjelent a választott takarítónő is. Kabókné Erzsike a békés megelégedettség asszonyi szimbóluma. Róla mintázták a plakátok jó ebédre invitáló, patyolat tisztaságú szakácsnőjét. A falusi lakodalmi főzőasszonyokra emlékeztetett. Ahogy elment egész kis zsidvásár alakult ki körülöttem. A betegtársaim mosolyogva figyelték a vidám társaságot. Én

megkértem a lányokat, hogy ne szólítsanak ridegen Szántó úrnak, hanem Pistának, úgy jobban érzem magam. Abban megegyeztünk, hogy egyikünk sem tudja elképzelni, milyen lesz az élet a zárt kórteremben, steril börtön lesz-e vagy meghitt, védett menedékhely.

- Nahát, ez a sterilitás is! - vitte nagyhangon Rózsa a prímét. - Eddig is mindig tiszta bugyit viseltem, dehogy eztán steril! Nem tudom észreveszi-e a *nagytiszteletű*.

- Sss... Ki ne mondd!!! - förmedt rá Éva. - Látja, Pista, ez a Rózsa mindig malackodik! Időnként szóljon csak rá maga is! - figyelmeztetett. Rózsa sértődötten dohogott:

- Neked még ez is malackodás?! Pedig még nem is mondtam semmit!

Ilyen jó hangulatban telt a délután és erről este Gizikének is beszámoltam.

December 18.

Az elmúlt éjszaka egyszer fölébredtem és eszembe jutott, hogy az Adjunktus már biztosan megkapta Pestről az értesítést testvéreim vércsoport vizsgálatáról. Meleg futott át rajtam hirtelen. Most döbbsentem rá, hogy valóban meg kell egyiküket csonkítani az én egészségem visszaszerzése érdekében. Sírni kezdtem, könnyeimet nem tudtam visszatartani. Fejemre húztam a takarót, hogy a zokogásommal ne zavarjak senkit.

Reggel a nővérektől hallottam, hogy üzentek a családnak, jöjjenek be. Úgy fél tíz felé értem is küldtek egy kismővért, hogy kísérjen az adjunktusi szobába. Édesanyám és három testvérem már ott volt. Várakozó arccal ültek az asztal körül. Az Adjunktus a szekrényéhez ment és kivett belőle egy borítékot. Miután én is leültem, ünnepélyes arccal bejelentette, hogy az Országos Vérellátó Központ vizsgálata szerint a vércsoport azonosságom Laci öcséméhez áll a legközelebb, úgyhogy - mint donorra - őrá esett a választás.

Pillanatnyi döbbsent csönd után Laci fölugrott, a nyakamba borult és ujjongva mondta:

- Pistikém, tied a fél vesém!

Nem úgy a húgom. Szegénykém az asztalra borult és keserves sírásra fakadt, miközben azt zokogta, hogy ő akar nekem vesét adni, hiszen napok óta ezért imádkozik. Kérlelte az Adjunktust, ne törődjön a vércsoport eredménnyel, ő biztosan alkalmasabb adónak, mert a testvérek közül ő szeret engem a legjobban.

Istenem, hálát adok Neked, hogy ilyen családba születtem...

Az Adjunktus később elmondta, hogy a veseátültetéssel kapcsolatban több megoldatlan probléma van, ami érthető, mert ez idáig emberi vonatkozásban hazánkban még ilyen gyógyító beavatkozásra nem került sor. Nincsenek törvényeink, amelyek a szervadással (főljánlással) foglalkoznának. Amik vannak, azok a végtagok, szervek károsodásával, elvesztésével kapcsolatos büntetőjogi megtorló intézkedéseket tartalmazzák. Vese esetében például - ha valaki embertársát olyan súlyosan bántalmazza, hogy a sértettnek az egyik veséje elpusztul -, a tettes több évi börtönbüntetéssel sújtható. Tehát a mi esetünkben az öcsém egészséges veséjét eltávolító orvos elvileg bűncselekményt követ el a törvényeink értelmében.

- Beszéltünk büntetőjogászokkal is - folytatta az Adjunktus -, akik azt javasolták, hogy amíg ilyen esetekre nincs megfelelő jogszabály, addig beleegyező nyilatkozatot kell adni a donornak és a legközelebbi hozzátartozóknak, amelyben aláírásukkal megerősítve igazolják, hogy a szerv főljánlása önkéntes, annak főlhasználásáról és céljáról teljes mértékű főlvilágosításban részesültek.

Ezek után az Adjunktus letett egy papírt az asztalra, arra kért bennünket, hogy olvassuk el és a műtét napján a hozzátartozók írják alá. Az öcsém beleegyező nyilatkozatát majd a kórlap tartalmazza. A biztonság kedvéért még két idegen tanúval is aláíratták ezt a hivatalos papírt. A szövegét én is lemásoltam. Talán jó lesz emléknem.

Nyilatkozat

Alulírott, mint Szántó László édesanyja és ugyancsak alulírott, mint nevezett testvére, kijelentjük, hogy a tervezett veseátültetésnek, mint orvosi beavatkozásnak a jellegéről, lehetőségeiről és nehézségeiről teljes és tüzetes fölvilágosításban részesültünk az I. sz. Sebészeti Klinika igazgatója és munkatársai részéről és ezeknek az ismereteknek a birtokában is helyeseljük, sőt kívánjuk az átültetés elvégzését.

Aláírták: özv. Szántó Imréné, Szűcs Gáborné szül. dr. Szántó Gabriella

Tanúként: Büky Kálmán, dr. Winkler László

Szeged, 1962. december 18.

Miután mindenki aláírta a nyilatkozatot, megkérdeztük az Adjunktust, hogy mikor lesz a műtét. Azt válaszolta, hogy egy-két napon belül, csak a mesterembereken múlik.

A családom visszakísért a szobáimig. Elbúcsúztam tőlük. Az öcsémet sokáig öleltem.

Este a szokásos időben jött a feleségem. Elújsárgoltam neki mindent. Jó hangulatban beszélgettünk és ő is a jövőben bizakodva köszönt el tőlem.

Nem bírtam elaludni, hideg italtól voltam szomjas. Kicsoszogtam a tálalóba, ott a hűtőben volt nekem félretéve egy kis limonádé abból kortyolgattam. Az éjszakás nővér is ott üldögélt. Az esti gyógyszereket kiosztotta, injekciókat beadta, kis szusszanásnyi időre leült teázni. Beszédes emberke ez a Julika, láttam, hogy jólesik neki a társaság, így én is leültem az asztal mellé. Rögtön kíváncsian faggatni kezdett, hogy mit tudok a műtétem időpontjáról. Ugyanazt válaszoltam neki, mint amit nekem az Adjunktus. Meg is kérdeztem tőle, látta-e már a készülő steril szobát? Bőbeszédű magyarázatba kezdett, aminek a lényege az volt, hogy úgy látta, amint oda bekukkantott, csak a festés hiányzik. Azután titokzatosan megkérdezte, tudom-e, mi történt az építkezés körül? Honnan tudtam volna? Lehalkította a hangját és avval kezdte, hogy a múlt héten a Professzor úr nagyon kiabált az Adjunktus úrral az irodában, úgyhogy az ki is hallatszott a folyosóra. Valami olyasmit mondott jó hangosan, hogy képzelem az Adjunktus úr pénzügyi évfázta előtt egy gyors építkezést összehozni hét nap alatt, amikor a tanterem ablakainak a javítását már egy éve megigényelte, és csak három hónap múlva, jövőre fognak hozzá. Ez lehetetlen, a műtétet a következő évre kell elhalasztani! Az Adjunktus úr erre azt válaszolta, hogy a beteg (mármint én), nemhogy a '63-at, de még a jövő hetet sem éri meg. Ha a Professzor úr megbízást ad neki, ő megpróbálja kihajtani a gazdasági hivataltól.

Közbe szóltam, hogy tudomásom szerint sikerült elintéznie.

- Sikerült ám, de hogy? - mondta a nővér huncut mosollyal. Ezt már az építésvezető titkár-nőjétől tudja, aki az ebédlőben mesélte, ő ugyanis jelen volt annál a bizonyos beszélgetésnél, amely az Adjunktus úr és az ő főnöke között történt. Szerinte baráti légkörben zajlott le, csak néha kissé hangosan, amit a két *sport haver* megengedhetett magának. Az Adjunktus úr elmondta, hogy van egy vesebetege, akin csak a veseátültetés segíthet, amire van lehetőség, csak egy kórtermet kellene átalakítani, elválasztani, újra festeni stb. Az építésvezető (akinek az első szava mindig: nem!), eleinte készséges volt, és miután belátta, hogy jelentős dologról van szó, megígérte, hogy a jövő évi költségvetésbe beszorítja, a barátságára való tekintettel, és

protekciósan május hónapban megcsinálják a steril szobát. Az Adjunktus úr csöndben azt válaszolta, hogy addig a beteg meg fog halni. Az építésvezető ideges lett és elkezdett kiabálni, hogy őt ilyen módszerekkel ne revolverezzék, mert ő nem Isten, se máriás huncut, nem tud sem pénzt, sem munkást teremteni, mert őt szorítja a költségvetés, az egyetem, a párt és mifene. Ez teljesen képtelenség, álmom, illúzió! Mikor kikiabálta magát, kissé lecsöndesedve megkérdezte, hogy mégis mi lenne az elfogadható határidő? Az Adjunktus úr nyugodtan válaszolta: a jövő hét!... Az építésvezető erre piros lett, elkezdett üvölni, míg az arca lassan lila színűvé nem változott. Azt kiabálta, hogy őt a börtönbe akarják juttatni, ő nem lesz csaló, gazember, mert erre az évre már egy vas sincs, és ha mégis meg akarná csinálni, azt a jövő évi pénzből kellene ellopni, pedig ő se nem tolvaj, se nem okirat-hamisító(!!!)... Kifulladásig, kimerülve, lihegve lerogyott a székére. Lassan kifújta magát és rekedtes, túlvilági hangon megkérdezte, tényleg csak egy hete van hátra?

- Tényleg! - volt a kérlelhetetlenül kemény válasz.

- Hány éves?

- Huszonhat - mondta az Adjunktus úr rendíthetetlen nyugalommal.

- Huszonhat, huszonhat... - nyögte az építésvezető magába roskadva, majd hosszú hallgatás után a titkárnőjéhez fordult, aki olyan kicsire összehúzódva ült a székén, amilyenre csak tudott.

- Mondja, Rózsika, hányadika van ma? Szegény az ijedtségtől alig tudta elrebegni:

- December 13-ika, Luca napja...

- Na még ez is - csattant föl a főnök, majd az Adjunktus úrra nézett, utána az órájára pillantott, fölugrott, s a barátjának kezet nyújtva mondta:

- Öregem, huszadikán beköltözhetsz a beteged a steril szobába! Az Adjunktus úr hálás mosollyal kezet szorított vele és csak annyit mondott:

- Köszönöm, pajtás!

Távozásakor még az építésvezető utána kiáltott:

- Ha a Csillagban meglátogatsz, hideg disznótoros paprikást hozzád, azt nagyon szeretem!

Éppen jókor fejezte be meséjét a nővérke, mert éles csöngetés szakította meg a beszélgetésüket. A hatos kórterem száma villogott az ügyeleti jelzőtáblán.

- Jaj, mennem kell! Biztos megint Pali bácsi csönget, szegénnyel annyi baj van. Pistikém, maga is feküdjön le, késő van már, jó éjszakát!

Elgondolkozva ballagtam vissza a szobánkba; az járt az eszemben, hogy úgy látszik a műtétemmel kapcsolatos körülmények, feltétel megteremtése, jogi megfontolások, buktatók, szóbeszéd, mesterségesen fölmagasított tornyai tövében a veseátültetés ténye kis kulipintyóvá zsugorodik. Szinte ez tűnik kívülről nézve a legkevésbé fontosnak, magától értetődőnek, természetesnek (hál' Istennek), de azért ez olyan magyar mód.

Ahogy beléptem a kórterembe az öreg fölnyögött, forgolódva. Hát persze, holnap nagy napja lesz, operálják!

December 19.

Reggel vizit előtt mosolyogva, kis bőrönddel a kezében váratlanul beállított az öcsém. Kérdeztem tőle, mi járatban van ilyen korán? Kiderült, hogy az Adjunktus telefonált neki, éhgyomorral jelentkezzen ma fél nyolckor befekvésre, mert a steril szoba elkészült és csak a fertőtlenítése hiányzik. A kivizsgálást mindjárt megkezdik, már le is vették tőle a vért a laboránsok. A szomszéd szobában kapott ágyat. Ezek szerint napokon belül operálnak, villant át az agyamon. De sokáig nem kellett ezen törni a fejemet, mert a viziten közölte velem az Adjunktus, hogy holnap a steril szobába költözöm. Csak egy halk igennel vettem róla tudomást. Tehát a kocka el van vetve!...

A napom izgatott hangulatban telt, azazhogy telt volna, de olyan esemény történt mellettem életközelen, amely ugyan az izgatottságom nem csillapította, de magamról a figyelmet elterelte. Elterelte alaposan...

Délután négy óra felé a nővérek elkészítették az öreg betegtársunk ágyát, miután a műtőből üzentek, hogy az operációt befejezték. Hozták is. Ahogy az ajtó kinyílt, a két betegtársam rögtön kiment a folyosóra, hogy ne zavarjanak a beteg elhelyezésénél. Én ágyban maradtam, mert a csöpögő infúzióm odakötött. Ahogy sebesen, szinte lökték be a beteget a kocsin, láttam, hogy baj van.

Az altató nővér oxigénnel lélegeztette a bácsit a légcsőbe behelyezett tubuson keresztül. Ahogy láttam, az öreg keze-lába, arca, tarjagos lila színű volt. A kísérő orvos elkiáltotta magát:

- A deszkát, a deszkát gyorsan!

A beteget szinte átdobták az ágyára, miközben lélekszakadva, kipirult arccal megérkezett az egyik nővérünk, kezében olyan vasalódeszka-félével, amelyet rögtön a beteg alá helyezett.

- Aszisztólia! - kiáltott föl az orvos az EKG-ra nézve, a beteg fölé hajolt, két kezét rányomta a mellkasára, és erőteljesen, ritmusosan *zötykölni* (később megtudtam, hogy tulajdonképpen masszálni) kezdte.

Szörnyű látvány volt számomra, amit még a betegből kipréselt levegő által létrehozott nyögő-ugató hang csak tetézett. Ahogy bírtam, elfordultam és a fejemre húztam a takarót, de ettől függetlenül mindent hallottam. Orvos:

- Van pulzus? Nővér: - A nyakon igen, de csak a masszázssal. Orvos: - Nézze meg a periférián! Nővér: - Ott is csak masszázssal, nem spontán.

Megnéztem az órám, nem tudom miért. Nagyon rosszat sejtettem. Csak nem?... Jó, hogy láttam hány óra van. Már húsz perce folyt ez a *rettenetes* művelet. Egy pillanatra abbamaradt... Orvos: - Most? Nővér: - Semmi... Orvos: - Adrenalin!... Még nem kell, csak készítse el! Folytatom... Azért a színe javul... Nővér: - A pupillája is szűkül...

Azután megint zötykölés, ugatás... Már harmincadik perce... Az orvos is liheg, jól hallani.

Orvos: - Mintha!... Egy!... Megint egy szisztole!... Kettő, három, négy!... Nővér: - Megin-dult!... Orvos: - A betyár anyád!... Fibrillál!... Készítsék a defibrillátort! A masszázst folyta-tom...

Hirtelen recsegő roppanást hallottam, még a hátam is borsódzott bele.

Nővér: - A bordája?... Orvos: - Nem is egy, de nagyon meszesek. Ez legyen a legnagyobb baja, bár még fájna is neki (ezt már fáradtan, kissé nyögve mondta).

Még öt perc... Te jó Isten, meddig tart?

Orvos: - Nem megy!... Helyezzük föl!... Figyelem!... Mindent elengedni!... Nővérke maga ott ne tátsa a száját, engedje el az ágy vasát, mert még egy halottunk lesz! Vigyázz!... Rendben?!... Oké... Ütés!... Most!...

Egy dobbanást hallottam, és még olyan zajt, mintha valakit bedobtak volna az ágyba. Iszonyú csönd lett... Egyszerre hárman is fölkiáltottak: - Beugrott!...

- Szinuszt ritmus - mondta az orvos suttogó, rekedtes hangon -, pulzusszám: kilencven. Ez jó lesz neki, csak tartson így tovább. Látom a spontán légzése is megindul.

Heves köhögési roham zaját hallottam a takaróm alatt, majd fojtott nyögést, szörcsögést. Az erőlködő köhögés hangja egyre fokozódott, de a nővér azt túlkiabálta:

- Mónus bácsi, Mónus bácsi!... Jó reggelt!... Ébredjen!... - ez utóbbi már nagyon fölszabadultnak hangzott.

Paskolást hallottam, mintha valakinek kedveskedő pofonokat adtak volna. Óvatosan kikukucskáltam a takaró alól és láttam, hogy a nővér ébresztgeti az öreget:

- Mónus bácsi!... Ébredjen!... Vége a műtétnek!... Halló!...

Az öreg erőlködve fölemelte a fejét, krákogott, köhögött.

- Köpje ki! - kiáltott rá a nővér és papírvattát tartott a beteg szája elé. Az köpött belé egy nagyot és erőlködő, rekedt hangon megszólalt:

- Hun a p...ban vagyok?

- Most már jó helyen, Mónus bácsi - mondta az orvos, miközben a kezét törölte -, az ágyában, de maradjon is ott, ne menjen sehová!

Riadt tekintettel rontott be az Adjunktus:

- Mi van, mi történt? - kérdezte izgatottan.

Aneszteziológus kollégája rámutatott a betegre:

- Parancsolj! Élve kaptam, élve adom vissza! - Csak nem!... csattant föl az Adjunktus.

- De, fél óráig tartott a reszuscitáció.

- Látom, sikerült, hál' Istennek, hiába, csak sok ez a nagy műtét egy hetvenkét éves embernek. Engem sajnos a prof. elkapott és a szobájába hívott. Vele kellett beszélgetnem. A transzplantációval kapcsolatos aggályait sikerült eloszlatnom.

- Éppen elég volt neked a műtét - mondta az altató orvos -, a nővérke egyelőre a bácsival marad, vele mindent megbeszéltem.

- Rendben, köszönöm - bólintott az Adjunktus és kollégájával kezét szorított. Hirtelen izgatottságában csak akkor vett észre engem. Rámcsodálkozott:

- Hát maga itt? - kérdezte tágra nyílt szemekkel.

- Igen - válaszoltam -, az infúzió miatt nem tudtam kimenni.

Megcsóválta a fejét és azt mondta, hogy bizony erre a kis szívkoszorúér tornára nem volt szükségem. Hát tényleg nem...

Este, amikor a feleségem bejött látogatni, már hármasan voltunk. Az öcsém is társult hozzánk. Elmondta, hogy a laboratóriumi vizsgálatokon kívül vese-röntgent is végeztek nála, és minden rendben van. Azt is eldöntötték, hogy a bal veséjét fogják nekem beültetni, mert az látszik kedvezőbbnek.

Én elmeséltem a délutáni élményemet, a feleségem meg beszámolt Picúr legújabb huncutságairól. Jó hangulatban telt a találkozás. Búcsúzáskor üzentem a lelkiatyámnak, hogy holnap föltétlenül látogasson meg, mert valószínűleg holnapután operálnak.

December 20.

Ezt a naplórészletet már a steril szobában írom, steril papírra, steril tollal (ultraibolya sugárral fertőtlenítették). Ébredés után éppen, hogy megmosakodtam, jöttek értem a röntgenből. Besugárzásra vittek. Az intézet részlegvezető docense már várt. Igen barátságos, joviális ember. Személyesen intézte a kezelésemet. Kérdéseimre elmondta, hogy 150 r. sugármennyiséget kapok egész testre, a lábaim és a karjaim kivételével, utána 200 r-et a lépemre. Azt is megemlítette, hogy ez mind a kilökődési reakció megelőzésére történik (persze én ezt már tudtam). Amikor túlestem az egész műveleten, visszavittek a kórterembe.

Vizit és reggeli után bejött a borbély és csinált egy csinos, egészen rövid frizurát. Azután az egyik műtősfő borotvával megfosztott minden szőrzetemtől, majd két, műtősnői ruhába beöltözött nővér a fejem búbjától a talpamig lemosott fertőtlenítő oldattal; utána steril lepedőbe csavarva vittek föl a második emeleti steril szobába. A betegtársaimtól már csak szóval búcsúztam; megígérték, ahogy lehet meglátogatnak. Még az öreg Mónus bácsi is, kissé kábán, fáradtan, intett sovány kezével. Betoltak a steril szoba előterébe, ahol Margó szorgoskodott, a hangjáról és a szeméről ismertem meg a sebészi maszkja miatt. Leszálltam a kocsiról, és steril papucsban meztelenül léptem a belső helyiségbe, ahol Csöpi fogadott Ku-Klux-Klan öltözkében. Szeme mosolygott, csillogott, villogott. Éreztem a belőle sugárzó szerető gondos-ságot, és ez nagyon jól esett nekem. Örültem, hogy ő fogadott elsőnek jötevő börtönömben. Friss, hátul gombolós hálóinget adott rám, közben megegyeztünk, hogy keresztneveünkön szólítjuk egymást. Ezt később a többiekkel is megbeszéltem, így lettem mindenkinek a Pistája, még a takarító néninek is. Az Adjunktust is megkértem, hogy hagyjon föl a Szántó úr titulussal, és tegezzen, mert úgy nekem jobban esik. Csöpi elmagyarázta, hogy itt még a rádió is fertőtlenítve van, és nekem nem szabad innen kimozdulnom, így a belső helyiségben lévő nővérek sem mászkálhatnak ki-be; akármire szükség van, azt az előtérben lévő nővér tolóablak-nyíláson keresztül bonyolítja le. Fertőtlenített telefonom is van, városi vonallal. Aki bejön, az csak szabályos bemosakodás után, steril műtőöltözetben, kalocsnival léphet be. Ez vonatkozik mindenkire, orvosokra, nővérekre, természetesen a takarítónőre és a kevés kivételezett látogatóra egyaránt. Az ételt is steril edényben tálták. Az első ebédem gyümölcsleves volt, túrós csusza, néhány szem töpörtővel, és egy kis darab tejszínhabos édesség. Az ebéd végén pár kortynyi fekete. Jólesett. Ebéd után elégedetten dőltem a párnámra és megnyugodva néztem az első hó puha pelyheit, amint az ablaknak vágódtak. Elszunnyadtam.

A nővér finom költögetésére ébredtem föl. Hirtelen meglepődve láttam, hogy nem Csöpi hajol fölém, hanem Éva. Úgy látszik közben leváltották egymást. Négy óra lehetett.

- Pista, vendége van, a tisztelendő úr - mondta. - Úgy tudom, az ő látogatását engedélyezte az Adjunktus úr.

Megkértem Évát, hogy engedje be, mert áldozni szeretnék. Kicsit furcsán nézett ki a lelkiatyám a reverendát takaró öltözékben, de megnyugtató hangja feledtette velem ezt az apró zavaró körülményt. Ahogy leült, örömmel újságolta, hogy beszélt a püspök úrral, aki vele hasonló állásponton van az önkéntes veseadással kapcsolatosan, és ezt levélben közölte is a Szentszék nem hivatalos magyarországi képviselőjével, aki azt Rómába fogja továbbítani. Én örömmel tudomásul vettem. Éva kérdezte megelőzően, hogy maradhat-e bent? Rábólintottam, hiszen semmi titkos megbeszéltnivalónk nincs. És mit vétettem volna a múltkori áldozásom óta? Éva azért az egyik sarokba húzódott székével, és háttal nekünk olvasni kezdett.

Imádkoztunk... Imádkoztunk a nyugalmamért, a műtét sikeréért. Az atya arról beszélt, hogy holnap mindenképpen újjászületek, vagy egészségben, de ha Isten másképp akarja, az örök életben. Megáldoztam, és teljesen megnyugodtam.

Az esti vizit után bejött hozzám az aneszteziológus. Kikérdezett még ő is, pedig alaposan átnézte a kórlapomat, és a leleteimet. Belekukucskált a torkomba és garatváladékot vett baktérium tenyésztésre. A fogaimat jóknak találta. Ahogy elment, megjött az asszonykám. Szegénykém elfogódottan, ügyetlenkedve vette magára a külsős nővér segítségével a szokatlan öltözéket. A köpeny nagy is volt neki, úgyhogy tényleg *murisan* nézett ki. Mikor bejött hozzám, el is nevettük magunkat, mert csakugyan lógott rajta minden és majdnem fölbukott a köpeny földig érő alsó szélében. Sokáig üldögélt mellettem, és az alatt a kezemet el nem engedte volna. A nővér figyelmeztetett már, hogy le kell feküdnöm, így elbúcsúztunk egymástól. Vacsorára - illetve helyette - kaptam egy csésze teát és egy kis mézet. Utána egy altató injekció és jó éjszakát kívántam, a nővér is kényelembe helyezte magát a karosszékében és az ügyeletes kék lámpa derengő fényében mélyen elaludtam.

December 21.

Mindjárt itt vannak értem, visznek a műtőbe...

December 22.

Nagyon fáj jobb oldalon az alhasam... Fejem föltámasztva, félig ülő helyzetben fekszem. Kis forduló mozdulatra késszúrásszerű sajgás villan át a sebem (valószínű) mentén. Rózsa sűrűg mellettem. Vér csöpög belém, szerencsére a bal karomba, így jobb kézzel írni tudok egy karton támasztékon, de érzem, hogy sokáig nem megy. A szívómotor monoton zümmögése is fáraszt. A sebembe helyezett csövön keresztül szívja a váladékot.

Igaza volt a nővérnek, hogy ne fárasszam magam, kiesik a toll a kezemből. Csak annyit, amikor kérdeztem az Adjunktust, hogy sikerült-e a műtét, azt mondta, nézzek le jobb oldalon az ágyam mellett lévő üvegre, ami belecsöpög, az az új vesém által termelt vizelet. Köszönöm, jó Istenem!...

December 23.

- Kétezer-háromszázhetvenöt milliliter - kiáltott föl ujjongva Matyi reggel, amint a gyűjtőedényből a mérőhengerbe öntötte a huszonnégyórás vizeletem. Egy darabig nem is tudtam fölfogni, mit jelent ez, különösen akkor kezdtem örülni igazán, amikor végre eligazodtam a belőlem kilógó csövek között és rájöttem, hogy ezt a mennyiséget egyedül csak az új vesém

választotta ki. A saját veséim tényleg az utolsókat rúgják, mert azok mindössze kétszáz milit *kínlódtak* össze egy nap alatt, ami a húgycsőkatéteren keresztül gyűlt össze. Nyilván a műtéti terhelés is beadott nekik.

Most már teljesen tiszta a fejem, nagy fájdalmaim sincsenek és mozogni is jobban tudok az ágyban. Amíg el nem felejttem, megpróbálom leírni az elmúlt két nap alatt történeteket, a tegnapi írottakat is kiegészítve. Ahogy a naplóm nézem, huszonegyedikén azt írtam: visznek a műtőbe... Amint betoltak a műtő folyosójára, a Tanársegédünk jött oda hozzám, természetesen már beöltözve, és ő is garatváladékot vett tőlem, utána antibiotikumot permetezett a torkomba. De úgy láttam, minden belépővel ezt csinálta. A Professzor, aki éppen akkor érkezett, még dohogott is:

- Muszáj ezt?

Ahogy tovább toltak, találkoztam az öcsémrel, aki szintén *bebocsátásra* várt. Felcsillant a szeme, szája mozgásáról láttam, hogy *szíát* suttog, az egyik kezét kihúzta a takaró alól, és hüvelykujját szorítva fölmutatta az öklét. Én is azt csináltam, de már toltak is tovább. A barátságos altató orvos fölém hajolt és kért, hogy számoljak. A szúrásra a karomban még emlékszem.

Kínzó köhögési ingert éreztem, köhögtem is, de nem könnyebbültem meg. Olyan érzésem volt, mintha egy kis falat cigányútra ment volna. Tovább erőltetett a köhögés. Valaki mintha messziről kiáltott volna: sóhajtson, sóhajtson jó mélyet! Valahogy zavarosan az a kórtermi kép tűnt elém, mint amikor Mónus bácsit ébresztgették. Még lehet, hogy morfondíroztam is magamban, hogy fölébredhetne már az öreg. De nem, ez nekem szólt:

- Szántó úr, Szántó úr!... Akkor világosan hallottam:

- Szántó úr ébredjen, nyissa ki a szemét! Megint az a szörcsögő hang, de ez a mellkasomban visszhangzott.

- Nyissa ki a száját! - hallottam. Csak ettől a falattól megszabadulnék! Erőteljesen kinyitottam a számat. Hirtelen a galuska kijött a torkomból, amit jóleső köhögés és köpködés követett. Homályosan láttam ugyanazt az arcot, amit az előbb.

- Vége a műtétnek, Szántó úr!...

Tényleg túl lennék rajta?... Szétnéztem, még mindig nem láttam tisztán. Köpenyes alakok álldogáltak, jöttek-mentek körülöttem. Fájdalmat nem éreztem. Maszkot szorítottak az arcomra, ami csak az orromat és a számat takarta.

- Sóhajtson, jó mélyeket! - mondta hangosan az altatóorvos, akinek most már tisztán fölismertem a hangját. Hirtelen szorítást éreztem a karomon. Az Adjunktus állt mellettem. Bólintott.

- Minden rendben, Pista, az öcséd már az ágyában van.

Én is vártam, hogy elvigyenek, de nem történt semmi. Az Adjunktus leült mellém, és valamit nagyon erősen figyelt. Erőltettem a szemem, vékony cső végét fogta, ami a kötéseim alól lógott ki, azt leste. Sokáig mereven nézte, már a tagjaim kezdtek fájni. Mit néz olyan feszülten? Türelmetlen kezdtem lenni. Megkérdeztem, meddig kell még így maradnom? Nyugalomra intettek. Az Adjunktus fölállt, de mintha csalódás tükröződött volna a tekintetében. A vízcsaphoz ment, megmosta a kezét. A mellettem álldogáló műtősnő hirtelen fölkiáltott:

- Láttam, csöppent!

Az Adjunktus hozzám rohant, és megint kezébe vette azt a vékony csövet.

- Látta, Terike? - kiáltotta hevesen -, biztosan látta?!

- Határozottan láttam, Adjunktus úr! Először nem voltam benne biztos, de azután másodszor is csöppent. Az Adjunktus feszülten figyelte a csövet, kis idő múlva megszólalt:

- Csakugyan... Nézzétek! - szólt a kollégáknak - Megindult!... Húsz perccel a keringésbe kapcsolás után! Most már vihetik - utasította a műtősfíúkat, majd felém fordult -, működik a vese, most már a te veséd, Pista!

Sajnos nem vagyok se író, se költő, úgyhogy csak egyszerű szavakkal tudom kifejezni, mit éreztem. Azt gondolom, hogy ugyanaz az öröm járta át a lelkemet, mint a bibliai inaszakadtnak, amikor Jézus mondta neki: Kelj föl, és járj! Hamarosan összecsomagoltak és először a röntgenbe vittek. Az új vesémre kaptam 200 r mennyiségű sugarat, és végre visszajutottam a kórterembe.

Nagy öröm volt számomra, hogy a steril szobában Csöpi fogadott. Mindig gondos volt, de most különös kedvességgel bánt velem; osztottunk egymás boldogságában. Halványan emlékszem, hogy az esti vizitnél az Adjunktussal édesanyám és a feleségem is bejött pár percre. Sírtunk mind a hárman.

Egyelőre ennyi jut eszembe az elmúlt két napról, de ha még valami felszínre kerül az emlékezetemből, azt föltétlenül megörökítem.

Itt abba akartam hagyni az írást; már éppen letettem a tollat, amikor Csöpi bekapcsolta a rádiót. Nem kommentálok, szó szerint idézem, amit az esti hírekben hallottam: *A Magyar Távirati Iroda jelenti: Magyarországon elvégezték az első emberi veseátültetést. A Szegedi Orvostudományi Egyetem I. számú Sebészeti Klinikájának sebész csoportja, Szántó István huszonhat éves súlyos vesebeteg nyomdásznak ültette be az egészséges öccse egyik veséjét. Az orvosi jelentés szerint mindketten jó állapotban vannak.*

Egészen elképedtem. Betegnek kellett lennem, hogy híres emberré váljak?...

December 24.

Nyugodt alvás után jóleső érzéssel ébredtem. Szemem az ablakot kereste, nagy pelyhekben hullott a hó, igazi fehér karácsonyt ígérve.

- Jó reggelt, Pistike! - köszönt rám nagy hangon Rózsa - már éppen költeni akartam, mert a vizitre szépnak kell lennünk!

Mindjárt hozzáfogott lemosni, de a borotválást nem hagytam neki. Magam akartam csinálni. Ahogy belenéztem a tükörbe, meglepődtem, egészen új arcot láttam benne. Fogdostam az arcomat, gyúrtem a bőrömet. Fogytam volna? És mintha a fejem se lenne olyan nagy tök.

- Szépültem, Rózsa? - kérdeztem a nővért.

- Ha így halad, még a végén Adonisz lesz magából, és akkor én nem állok jól magamért - vihogta harsányan a maszkja alól.

- Ide nézzen! - mutatta a vizeletgyűjtő üveget -, több mint három liter, a folyadékfölvétele pedig nem volt több nyolcszáz milinél. Prímán működik az új veséje, most üríti ki a régen felhalmozódó vizet a szervezetéből.

Meg voltam elégedve magammal; hirtelen azt éreztem, amit gyerekkoromban a Jézuska várás napján, azt az izgalmat, ami évenként csak egyszer járja át kellemes bizsergéssel az ember lelkét.

Az Adjunktus elégedetten nézegette a kötésektől szabaddá tett sebemet. Műszereket kért és eltávolított egy gumicsövet belőlem. Óvatosan megtapogatta a hasfalamat enyhén kidomborító új vesémet és mindent rendben talált. Csak a vérnyomásom okvetetlenkedett, láttam az arcán, hogy ő sem tudja mire vélni, gondoltam, a századik ilyen műtét után nem lesz szokatlan jelenség. Valamilyen gyógyszert tetetett az infúziómba. (Csak ettől szabaduljak meg már egyszer!)

Megkérdeztem tőle, naponta hányan látogathatnak meg? Azt válaszolta, minél kevesebben, mert kíváncsi idegenre nincs szükség; a feleségem és édesanyám naponta egyszer bejöhethet, de mindenki más csak az ő személyes engedélyével látogathat meg.

Nemsokára bejött hozzám Ircsi, a diétás nővér - nagyon kedves, fiatal, mosolygó szemű nő -, hogy megbeszélje velem a mai étlapomat, jobban mondva egyeztettem a kívánságaimat a lehetőséggel és ez ma óriási lépéssel haladt előre. Ugyanis évek óta először ehetek sós ételt. Pontosan lemérik a napi vizelettel ürített só mennyiségét és annak megfelelően ízesíthetik az ételeimet. Ma a karácsonybőjti hagyományos ebédet kértem: halászlét (szelíden engedélyezték, nem erősen, hal nélkül). (Halászlét már négy éve nem ettem!) Mindent megbeszéltünk, ami az étkezésemet illeti és elégedetten néztem a világra. Meglepetésemre a rádió műsorából sem hiányzott az ünnepi hangulat, karácsonyi énekeket közvetítettek, igaz, hogy karácsonyi népdaloknak titulálva, de hát azok is voltak köztük. Hangulatomból Rózsa sem tudott ki-zökkenteni, ugyanis be nem állt a szája, de olyan egyhangúan mondta, mondta a magáét, hogy lassan kellemes, álmosító zümmögésnek tűnt. Egyszer csak mégis sikerült neki magára fölhívni a figyelmet. Azt mondja:

- Tudja, Pistike, hogy majdnem elmaradt a maga műtétje?!

Fölkaptam a fejem.

- Hogy-hogy? - kérdeztem hirtelen zavartsággal.

Rózsa szeme fölcillant, látta, hogy figyelek rá, boldogan ismét rákezdett.

- Úgy, ahogy mondom, majdnem elmaradt.

- Miért? És maga honnan tudja? - kérdeztem.

- Honnan tudom? - mondta flegma fölényességgel. - Én mindent tudok.

- Na, mégis? - noszogattam.

Nemigen kellett biztatnom, folytatta ő magától is.

- Tudja - mondta titokzatosan -, az Adjunktus úr mesélte, jobban mondva panaszkolta a legjobb barátjának...

- És maga ezt honnan tudja?! - vágtam közbe hevesen.

- Ejnye, Pistike, ne legyen olyan türelmetlen! - csillapított Rózsa -, én egy kolléganőmtől hallottam, aki evvel a baráttal, hogy is mondjam... elég szoros kapcsolatban van. Érti?...

- Értem. Jól van, csak térjen már a lényegre!

Rózsa arca kipirult, látta rajtam az égető kíváncsiságot, és azt, hogy végre igazi érdeklődéstől följazott közönségre talált.

- Tehát az történt - kezdte el végre a meséjét -, hogy késő este, a műtét előtti napon a Professzor úr fölhívta az Adjunktus urat, aki már éppen lefeküdt. Irtó dühösen, valósággal üvöltve kezdett kiabálni az Adjunktus úrral, hogy megsértette az orvosi titoktartást, mert az egész város a holnapi veseátültetésről beszél, és ő nem győzi kapkodni a telefont, és vele együtt a fejét, mert boldog-boldogtalan, ismerős-barát érdeklődik a hír valósága felől. Azt kiabálta: az egészet leállítom, transzplantáció nem lesz! Szegény Adjunktus úr először szóhoz sem tudott jutni, majd összeszedte magát, és csillapító nyugalommal mondta, hogy a hír elterjedéséről nem tehet, mert ő csak az illetékesekkel beszélt a műtétről, a városban nem szólt róla senkinek, hiszen ideje sem volt rá. A klinikának több mint száz dolgozója van, nyilván azok százfelé vitték a hírt. A Professzor úr nem csillapodott és ismét üvöltötte: nem lesz műtét, én megtiltom! Megtiltom! Úgy, ezekkel a szavakkal, szó szerint. Az Adjunktus urat hirtelen olyan iszonyú düh fogta el ilyen váratlan visszatorpanás hallatán, hogy olyat tett, amit még soha. Visszaüvöltött a telefonba: márpedig lesz transzplantáció! Ezt a Professzor úr nem állíthatja le! Nincs hatalmi, sem erkölcsi joga hozzá! Idáig minden a jóváhagyásával történt, fölkészültünk, a beteg is, mi is és a család is! Beszéljenek a városban, amit akarnak! Ha az amerikai, az angol és a francia akadémia áldását adta erre a gyógyító eljárásra, akkor majd a magyar is megteszi!... A betegnek pedig az életbenmaradáshoz más lehetősége nincs!... Sokáig néma csönd volt a vonalban. Az Adjunktus úr valami rettenetes reakciót várt a saját hangjától szinte megijedve. Várt... Várt... Egyszer csak nagyon nyugodt, békés tónusban megszólalt a Professzor úr: mondd, kérlek, biztos sikerülni fog?... Az Adjunktus úr föllélegzett és megkönnyebbülten válaszolt: biztosan, Professzor úr! Több, mint háromszáz kísérleti műtétet végeztem kutyán, technikailag nehezebb körülmények között, kisebb kaliberű érkepletekkel. Emberen könnyebb lesz, *csak* a felelősség nagyobb. Ez az, sóhajtotta a Professzor úr, csak az rajtam van. Rajtam is. Ez volt az Adjunktus úr válasza. Hát így történt...

Rózsa nagyot lélegzett, mint aki sokáig nem vesz levegőt, és nézett rám, várta a hatást.

- Pistike - meresztette a szemét -, mit szól ehhez?

Őszintén szólva nem tudtam hirtelen mit mondani, valami válaszfélét motyogtam, de inkább elgondolkodtam afölött, hogy a gyógyulásom utáni makacs várakozásomban nem is gondoltam (gondolhattam) arra, hogy orvosaim milyen nagy felelősséget vállalnak magukra, mert másképpen az elfojtott izgalmak nem robbantak volna ki ilyen szokatlan, heves vita formájában. Mindegy, lényeg az, hogy az Isten megsegített.

Nem is bántam már, hogy Rózsa elment. Nagyon rendes, ügyes, eszes ápolónő, de a lappadó fejemet ismét dagadtra beszélte.

Csori vette át a szolgálatot, aki mellett a fölséges halászlé ebéd után mélyen elaludtam. Arra ébredtem, hogy édesanyám néz rám. Amint észrevette pislogásomat, gumikesztyűs kezével megsimogatta az arcom, boldog karácsonyt kívánt, átadott egy ünnepi fenyőfát ábrázoló képeslapot és egy cukorban pörkölt, dióból készült szívet, a család jelképes ajándékeként. (Megelőzően Csori gondosan *lesugarazta* róluk a bacilusokat.) Nem beszélünk... Sírdogáltunk...

Este bejött a feleségem, ő a titokban váltott csókjával ajándékozott meg. Sokáig ült mellettem és tervezgettünk. Hátha a jó Isten még gyereket is adna nekünk.

December 25.

Ma mindenki vidám körülöttem, igazi boldog karácsony! Ahogy borotválkozáshoz a tükörbe néztem, elcsodálkoztam magamon, és megállapítottam, hogy így nézhettem ki évekkal ezelőtt, csak most soványabb vagyok kissé! Jé, milyen vékonyak a lábaim, és a hasam se olyan

puffadt. Matyi a mérleghez vezetett és mindjárt kiderült a változás oka: a műtét óta hét kilót fogytam! Leadtam a fölösleges vizet, illetve az új vesém kidolgozta belőlem. Reggeli után jöttek értem, becsomagoltak és elvittek röntgen sugárzásra. Az új vesémre adtak 200 r-et.

A vérnyomásom még mindig magas, de nem olyan ingadozó. Az Adjunktus megnyugtató, hogy ez még belefér az ünnepi izgalmakba. Volt is benne részem. Az első nagy örömöm az öcsém látogatása volt. Kicsit görnyedten, kísérettel, de a saját lábán jött be hozzám. Miket tudtunk egymásnak mondani? Hogy vagy?... Te hogy vagy?... Jól!... Kitűnően!... Egymás látása kitörő öröme a leírására gyöngék a kezeim.

Édesanyámon és a feleségemen kívül a lelkiatyám is engedélyt kapott a látogatásra. A püspök úr karácsonyi jókívánságait tolmácsolta, és örömmel újságolta, hogy a tévé is bemondta a tegnapi hírekben a műtétemet, még hozzá az országszerte nagy népszerűségnek örvendő kis Varga. Az atyával közösen imádkoztunk: Hála néked jó Istenünk...

December 26.

Véradással kezdődött a napom. Nem azért kapom a vért, mintha veszíteném, azaz hogy mégis veszítem, mert naponta két kémcsővel vesznek tőlem, ami azért szükséges, hogy minden változást pontosan regisztráljanak, magyarul: a tapasztalatok szerzése érdekében nekem is áldozatot kell hoznom az utánam következő betegek sikeres kezeléséhez. Istenem, ez a legkevesebb, amit tehetek hálaiból másoknak. Különben nem is kell szurkálni, mert a legutóbbi dialízis alkalmával beültetett vénás kanülöm még mindig jól működik és azon keresztül ki-be lehet venni-adni a vért fájdalom nélkül.

Nagy újságot írhatok le: mától kezdve megszűnt a folyadékfelvétel korlátozása. Ihatok annyit, amennyi jól esik, nemcsak vizet, üres teát, hanem limonádét, és két-három deci tejet is. Természetesen a mennyiséget mérni kell. Azt hiszem, ma már a két literen is túl vagyok. Csak az tudja értékelni, milyen üdítő, frissítő érzés egy jó nagyot inni jeges italból, aki a Szahara poklát megjárta, vagy akit - mint engem - a vesebetegsége kényszerített állandó szomjázásra.

Még egy kis öröm ért ma. A nővérek rajzoltak egy szép virágcsokrot, és azt adták István napi ajándékba. Nem akartam nekik csalódást okozni avval, hogy én augusztus huszadikán tartom, úgyhogy együtt ünnepeltünk. Kis feleségem volt az utolsó vendégem, összeborulva búcsúztattuk a karácsonyt.

December 27.

Naponta kapok az egész testemre öt-tíz perces ultraibolya besugárzást. Először lepirultam, de most már kezd olyan szép színem lenni, mintha az Alpokban lettem volna sítúrán. Még a feleségemnek is jobban fogok tetszeni, gondoltam.

A vérnyomásom még mindig nem hallgat a jó szóra. Az Adjunktus azt mondta, a saját vesém a bűnösök és megemlítette, hogy egyesek javasolják ilyen esetekben a kétoldali veseeltávolítást, de hát ez csak a jövő zenéje (lehet). Egyelőre maradjunk az injekciós kezelésnél.

Nagyon kellemes meglepetésben volt részem. A plébános úr látogatott meg. Nagy ovációval üdvözlöttük egymást, búcsúzni jött. A sebe teljesen begyógyult, és még ma hazamegy. Érdeklődtem a volt szobatársak után. Azok is üdvözöltek. Az öreg Mónus bácsi már járkal. Meg-

ígérték, hogy ők is meglátogatnak, mielőtt elhagynák a klinikát. Jól elbeszélgettünk, az idő szinte elszaladt. Búcsúzáskor megáldott és Isten segítségét kérem a további fölépülesemhez.

Ma Csöpike az ügyeletes. Lepirított. Azt mondta, hogy idáig nem vett tudomást róla, de most már szóvá teszi, ne meztelenkedjem folyton! Nem azért mondja, de már nem vagyok olyan beteg, hogy ne adnék magamra. Takarózzam be! Meglepődve elgondolkoztam. Valóban kicsit túlfűtött a szoba, a nővérek is panaszkodnak, emiatt én igencsak takaró nélkül feküdtem, ha nem volt vendégem, de hogy mint férfi, akármilyen módon is fölhívjam magamra a figyelmet? Nahát!... Erre nem is gondoltam!

- Úgy gondolja, hogy férfi létemre ne mutogassam magam, Csöpike?

- Pistike, maga már mégiscsak nagyfiú!

Ránéztem, észrevettem a huncut mosolyának a szemráncait, s körbenéztem magam. Megpillantottam a katéterrel karóba húzott szomorú férfiasságomat, rámutattam és csak azt mondtam, hogy bár úgy volna! Erre mindkettőnkből kitört a nevetés. Csöpi szinte rázkódott tőle, még a könnyei is csorogtak. Alig tudtuk abbahagyni. Nagyon jó kedvünk lett. Én betakaróztam és megígértem neki, hogy jó kisfiú leszek (ha már nagyfiú nem lehetek), és nem meresztgetem magam többé. Csöpi helyeslőleg bólogatott, és suttogva mondta, ha nem vettem volna észre, Margó már napok óta csak külső szolgálatot teljesít, mert a pucérságom sérti a liliomos apáca lelkét. Hát én nem veszem a szívemre tehernek az ő megkísértését. (De jó, hogy ilyen gondjaim vannak!)

Ebéd utáni félálomban eszembe jutott a műtétem. Elgondolkoztam rajta, és akkor a fejembe villant, hogy jó volna róla részletesen és pontosan tudni mindent. Úgy éreztem, hogy ebben Csöpike biztosan segítségemre lesz. Először óvatosan, tapogatózva kérdezgettem, szoktak-e a műtétekről valami jegyzőkönyvfélét írni? Azt válaszolta, hogy természetesen. Van egy központi műtéti napló, amelybe az operatőrnek részletesen le kell írni a műtét menetét, időtartamát és ennek a másolatát a kórlapba teszik. Amikor tovább kérdezősködtem Csöpi már elébem vágott:

- Csak nem azt szeretné elolvasni, Pistike?

- De igen, ha lehetne - válaszoltam, és igyekeztem olyan könyörgő szemekkel nézni rá, amennyire szegényes színészi tehetségemből tellett.

- De tudja, hogy az orvosi titok? - mondta komolykodva, összehúzott szemekkel.

- Gondolom, de itt arról van szó, hogy adva van egy sikeres műtét, tehát nincs és nem lehet semmi olyan részlet benne, amit a beteg meg ne tudhatna - magyaráztam -, végül is nem akármilyen beavatkozás történt rajtam. Azt hiszem, jogom van tudni pontosan, hogyan?

Magamban arra gondoltam, hogy a műtéti leírás eredeti szövege a naplóm is hitelesebbé tenné. Csöpi rázta a fejét.

- Nem, nem - mondta. Végül csak sikerült rávennem. Avval érveltem, hogy csak formálisan vét a titoktartás ellen, ha a leírásban olyant nem talál, amiről a megítélése szerint a betegnek nem szabad tudnia. De, ha olyat találna, akkor ne mutassa meg. Addig kérleltem, míg megsajnálta. Megígérte, ha semmi titkolni való nincs előttem, akkor hoz egy másolatot. Kis idővel később, amikor velem foglalatoskodva mellettem állt, orvul elkaptam a kezét és megsóköltam.

- Maga tündér, Csöpi-kém! - mondtam neki lelkesen.

Gizikém látogatása zárta a napomat. Úgy láttam rajta, hogy az arca nyugodtabb és vidámabb.

December 28.

A vérnyomásom változatlanul magas, erősebb hatású gyógyszert kapok. Sajnos ennek enyhe depresszív következménye is van. Éreztem is, dehát úgy könnyebb volt elviselni, hogy előre figyelmeztettek. Azért ez a nap is meghozta a maga kis örömét. A reggeli vizit előtt hallottam, amint az Adjunktus átöltözés közben mondta az előtérben szolgálatot teljesítő nővérnek, hogy nagyon sápadtnak találja.

- Nincs valami baj? - kérdezte tőle. A nővérke rázta a fejét és csak annyit mondott, hogy biztosan a friss levegő hiánya miatt. Az Adjunktus a Tanársegédhez fordult és ráparancsolt, hogy ebéd után vigye le a nővéreket a klinika kertbe hógolyózni. Nahát ezt a csatát néztem végig az ablakból. A komoly orvos-munkatársak vidám, pajkos kislányokká váltak, és mint az elszabadult kiscsikók rohángásztak a hóban, és a társaság egyetlen férfi tagját hajigálták hógolyóikkal. Viháncoltak, kacagtak, öröm volt nézni játékukat. A Tanársegéd vitézül védekezett, de az ő bombái igencsak Csorinak szóltak. Szegénykém, már alig látott a rázúduló hógolyó özönytől. Láthatóan nem véletlenül. Nana, Tanársegéd úr!...

Frissen, kipirulva, nevetgélve jöttek vissza a kertből, mintha kicserélték volna őket. Úgy éreztem magam, mintha én is velük játszottam volna. Matyi, aki mellettem teljesítette szolgálatát, szomorúan nézte a többiek viháncolását. Avval vigasztaltam, ha egyszer innen kiszabadulok, őt viszem el elsőnek hógolyózni. Hitte-e vagy sem?... Megvigasztalódott.

December 29.

Éva lépett reggel szolgálatba. Mosolyogva végezte a velem való tennivalókat. Szokásához híven korholgatott rendetlenségemért, de azért a mosolya nem hervadt le az arcáról. Hamarosan megtudtam, hogy miért. Miután kevés segítséggel rendbe hoztam magam, Éva váratlanul azt mondta:

- Pistike, most jön a meglepetés. Kikelünk az ágyból és szépen sétálunk egyet. Ma vagyunk nyolcnaposak!

Később elmondta, hogy az operált betegeket hamarabb szokták fölkelteni, dehát nálam megvárták, amíg belül minden összegyógyul, nehogy az új vesém elmozduljon a helyéről.

Izgatottan, remegő lábakkal álltam talpra. Az első lépéseknél úgy éreztem, mintha tús párnára léptem volna, de aztán a nővérbe kapaszkodva, kissé bizonytalanul, körüljártam a szobát. Fölséges érzés volt. Nem szédültem, de azért jól esett visszafeküdni.

- Mára ennyit, és aztán fokozatosan járunk, míg meg nem erősödünk - bátorított Éva.

A szokásos vizitnél, mintha ünnepélyesebb lett volna az Adjunktus. Hamarosan megtudtam, miért.

- Lássuk csak! - mondta a nővérnek - bontsa le a kötést!

Elégedetten nézte a szépen begyógyult sebem, és halkán mormolta:

- Csakhogy már itt tartunk!

Kiszedte a varrataimat.

- Prima! - kiáltott föl és finoman megtapsikolta a hasam a seb fölött. Megnézte a lázlapomat, és elégedetten vette tudomásul a három liter vizeletmennyiséget jelző piros oszlopot.

A vérnyomásom már mintha kicsit nyugodna, jobban is érzem magam. Jól pihentem délután. Rózsa volt az éjszakás, gondoltam lesz szórakoztató partnerem.

- Hallotta, Pistike, hogy itt volt egy újságíró az Adjunktus úrnál? Nahát! Mit szól hozzá?! Azután mondta... mondta... Hallgattam, amíg szavai lassan zümmögéssé nem tompultak a fülemben...

December 30.

A vérnyomásom kicsit szelídült. Mondtam is Csöpikének, aki reggel mérte, hogy ömiatta van, mert olyan jó hatással van rám.

- Ez a biztos jele annak, hogy nem szeretett belém - mondta nevetve -, jó is legyen ám az, akinek olyan szép kis felesége van, mint magának.

Úgy beszélgettünk jó hangulatban, amikor egyszer csak lehalkított hangon mondta, hogy hozott nekem valamit. Újévi ajándéknak szánta. Kérdőn néztem rá, és akkor elém tett egy papírlapot.

- Itt a másolat, Pistike - mondta -, amit ígértem, a műtéti lap másolata.

Meghatottan vettem a kezembe, és nagyon megköszöntem. Azután a kíváncsiságtól izgatottan, szívdobogva az olvasásához kezdtem, majd a naplómbe bemásoltam.

Szántó István, 26 éves, 1962. dec. 21.

A műtét leírása: Jobb oldali ferde, meghosszabbított, inguino-transmuscularis¹ metszésből hatolunk be. A peritoneumzsákot² közép felé toljuk és szabaddá tesszük a jobb oldali medencefél nagy ereit. Az artéria hypogastricát³ a kettéágazása előtt lekötjük, az eredésénél bulldog Péánnal⁴ leszorítjuk, és közvetlenül a lekötés fölött átmetszük, mintegy 2,5-3 cm-es szabad csonkot hagyva. Az ér fala kissé megvastagodott, helyenként meszesedő.

A donorból eltávolított normális nagyságú, ép bal vesét behelyezzük a föltárt jobb medencefélbe, úgy, hogy az érkepletei közép irányba nézzenek. Elvégezzük az éranastomosisokat⁵. (Artériás: vég a véghez, vénás: vég az oldalhoz.) A beteg artériájának a törékenysége miatt az érvarrat 62 percig tartott. (Az elülső varratsor leszakadt, meg kellett ismételni.) A vese összesen 66 percig volt vérellátás nélkül.

Az ureter⁶ hamarosan peristalticázni kezdett a vese keringésbe kapcsolása után. Az urétert Boeminghaus módszere szerint ültetjük be a hólyagba, közvetlenül a jobb ureterszájadék mögé. Gondos vérzéscsillapítás után a vese tokját hosszanti irányban behasítjuk és az alsó szélét két öltéssel a medence belső falához rögzítjük. A vesébe a már megelőzően behelyezett pyelo-ureteralis canült⁷ a húgycsőön vezetjük ki. Állandó hólyagkatheter, 1-1 drainső a seb felső és alsó zugába. Antibiotikum, réteges sebvarrat, ragasztott kötés.

---

¹ lágyéktáji izmokon áthatoló

² hashártya-zsák

³ alhasi verőér

⁴ érleszorító

⁵ ér egymásba szájztatása

⁶ vizeletelvezető cső

⁷ a vizeletelvezető csővön keresztül, a vesemedencébe vezetett cső

Ez volna tehát az, amit rajtam (velem) csináltak. Többször elolvastam, ami szakkifejezést nem értettem, azt megkérdeztem, és amit laikus eszemmel fölfogtam, azok a következők voltak. Elsőként az ereim meszesedését említem. Úgy látszik a tartós magas vérnyomásom és ki tudja még milyen betegségemből származó hatások megtették a magukét. A másik, inkább a képzeletemre van bízva: mit jelenthetett az első emberi műtét izgalmaiban az előre nem várt, nem látott szövődmény, az érvarratsor leszakadása, akkor, amikor ketyeg az óra! Ez valóban csak a képzeletemre van bízva, igazán csak a műtétet végzők élték, érezték át. Végül a leírás utolsó mondata hatott rám úgy, mint egy zeneműnek az utolsó, fölszabadító érzésekkel elárasztó akkordjai, pattogóan, biztosan, győzelmesen. ...katéter! ...drain! ...antibiotikum! ...sebvarrat!... Szinte hiányzik utolsó mondatként: a műtét sikerült!...

Ha egyszer valakinek a kezébe kerül ez a napló, az olvasója ne vegye rossznéven lelkendező mondataimat. Nekem ez a műtét életet adott, ha csak napokat is, heteket, de életet!

Némán, sokáig néztem a papírt, már régen nem olvastam, csak néztem elgondolkodva. Csöpi szavaira ocsúdtam föl:

- Mi van, Pistike, miért van úgy meghatódva, vagy nem elég izgalmas? Talán nem ért valamit?

- Talán egy-két szakkifejezést nem értek - válaszoltam -, de az egészet igen. Még egyszer köszönöm, hogy kilopta nekem a kórlapból.

- Nem loptam!... - mondta fennhangon.

- Mit szól hozzá, nem loptam! Csak nem gondolja, hogy becsapom az Adjunktus urat? Elmentem hozzá, és elmondtam neki, hogy magának mi a kérése. Ő minden zokszó nélkül beleegyezett. Különbözn tud a napló írásáról, és emiatt semmi kifogása nincs.

Ezekután az én lelkem is nyugodtabbá vált. Tudtam, hogy nem követek el főbenjáró bűnt, de így sokkal jobb.

December 31.

Éppen reggeliztem, amikor valaki erőteljesen megkopogtatta a választófal üvegablakát. Rózsa integetett felém lelkesen, kezében tartva valamilyen vékony papírcsomagot. Csori, a délelőtti, az átadó ablakhoz ment, és láttam, hogy a csomagból, amit Rózsa bontott ki, kivesz egy újságot. Örömmel hozta felém

- Pisti, itt a steril friss újság, még meleg is. Rózsa már olvasta és rögtön iderohant vele. Tessék!... Kíváncsian belelapoztam. Megtaláltam, ami miatt hozták:

Emberi veseátültetés Szegeden! olvasom a címet a Délmagyarországban az ötödik oldalon (olvasás után ki is vágtam a cikket és a naplómbe ragasztottam. *Új műtéti beavatkozás első hazai alkalmazása (alcím). Szántó István menthetetlen!... Orvosai megállapították, hogy mindkét veséje rövidesen felmondja a szolgálatot. Tudja az egész Szántó család, csak a nagybeteg fiatalember nem. Ő még reménykedik, szedi a gyógyszert, szenved, tűr, vár. A mama vigasztalja, Gabriella, Pista nővére a legkülönbözőbb tréfákkal tereli el betegségéről a figyelmet, s közben majd szétpattan a feje, mit lehetne még tenni?*

Az orvosok megtanácskozzák a helyzetet, és a szegedi nyomdai szerelőt felveszik a sebészeti klinikára, ahol két ízben is alkalmazott művesekezéssel hártják el a pillanatnyi veszélyt.

Sajnos az élő szervet nem pótolhatja tartósan a művesekészülék és végleges javulásra, a csődbe jutott veseműködés helyreállítására nincs remény.

Ilyen esetben csak egy másik, ép, új vese beültetése lehetne a megoldás - közlik a családdal a klinikán.

- Ezt meg tudják csinálni? - érdeklődnek a hozzátartozók fokozódó izgalommal.

A világon már végeztek jó néhány ilyen műtétet és volt, amelyik eredményesnek bizonyult. Nálunk Magyarországon még nem került erre sor, de ha van olyan családtag, aki az egyik veséjét felajánlja, és az illető szervezettel erre megfelelő, akkor megkíséreljük... Nem csekély áldozatról van szó...

Másnap hárman állnak az adjunktus előtt. Jelentkezett Pista nővére, öccse és húga: Gabriella, Laci és Zsóka.

- Én adom... Én adom... Én adom... - mondják és türelmetlenül várják a választ.

- Az öcsém életét minden áron menteni szeretném - így Gabriella, aki pedig asszony és gyereke is van.

- Tőlem tessék, fiatal, erős vagyok - kéri az orvost Zsóka.

- Pistát nagyon szeretem - érvel Laci. - Mi a legbensőbb, rejtett titkainkat is megbeszéltük, szinte összeszögtünk, az életemet is odaadnám érte...

A legkülönbébb vizsgálaton esnek át és izgatottan lesik az orvos ajkát, amikor elhangzik a döntés. - Lacira esett a választás.

Zsóka sírva fakad, Laci boldogan mosolyog, Gabriellának könnyes lesz a szeme. Az orvos is meghatódik a jeleneten...

Hatvan éve próbálkozott először állatkísérletekben veseátültetéssel a bécsi Ullmann professzor. De fél évszázaddal is több idő telt el addig, amíg 1954-ben Bostonban egy kutatócsoportnak - Merril és Murray orvosokkal az élen - első ízben sikerült emberbe vesét átültetni oly módon, hogy a szervezet végleg befogadta azt, s az »új« vese el is láthatta feladatát. Fontos körülmény, hogy az első sikeres próbálkozás két szereplője - az is, aki a vesét kapta, s az is, aki adta - ikertestvér, mégpedig egypetűjű iker volt. Ezután sokáig kudarccal járt minden más olyan próbálkozás, amelyben nem egypetűjű ikrek adtak egymásnak vesét.

Miközben a sebészek, urológusok, belgyógyászok és élettani kutatók a vese és egyéb szervek átültetésének problémáival birkóztak, az orvostudomány többi ágával az immunológia is előrehaladt. Az immunitás törvényszerűségeinek kutatói megtalálták annak magyarázatát, hogy miért lehetséges szerv- és szövetátültetés egypetűjű ikrek esetében, és miért nem idegenek között. A beültetett szerv pusztulása immunológiai törvényszerűségekkal magyarázható.

A szervátültetések sikerének tehát előfeltétele, hogy a szervezet »megismerhesse« a beültetett testszövetek fehérjéit és ne termeljen ellenanyagokat. Maga a műtét és annak technikai végrehajtása kényes és bonyolult ugyan, de a legnehezebb feladat a szervezet immunreakcióinak átmeneti vagy tartós visszaszorítása és mindaz, ami - az egyébként életfontosságú - immunitás csökkenéséből vagy hiányából fakad. Az ellenanyagot termelő sejtek »bénítására« általában háromféle eszközt használnak: röntgensugarakat, a mellékvesekéreg cortizonját és a 6 mercaptopurin nevű, egyébként rosszindulatú daganatok és fehérvérűség gyógyítására szolgáló, sejtosztódást gátló vegyületet. Az immunreakciók csökkenése következtében azonban

ugyanakkor a beteg egészsége és élete fokozott veszedelembe is kerül! Ilyenkor egyetlen apró fertőzés, a legenyhébb nátha is végzetes lehet, hiszen a szervezet védekező képességét az átültetés sikere érdekében »kikapcsolták«.

Ezeknek a veszedelemeknek a csökkentésére a beteget úgynevezett steril szobában helyezik el. A legnagyobb gondossággal fertőtlenítik körülötte a levegőt, minden tárgyat, s az ápolónők és orvosok is steril ruhában végzik mellette teendőiket, akár a műtőben.

Minden feltétel adva van a műtéthez, de nincs steril szoba. Év vége van, a jelentős kiadás nem szerepel a költségvetésben, azonban mégis sürgősen szükség van rá!

Három nap múlva készen áll! Még telefont is szerelnek be, üvegfalat építenek és a nővérek szinte majdnem összevesznek, mindnyájan vállalni akarják, hogy kámzsában, napi 8 órai szolgálattal heteken keresztül ellátják a beteget. Anélkül, hogy társaságba mehetnének, feláldozva a karácsonyt, az új évet, minden szabad idejüket...

Hat fiatal nővérre, Ilonára, Rózsira, Évára, Csöpire, Matildra és Margitra esik a választás...

Elérkezett december 21-e, a nagy műtét napja. A klinikán mindenki lábujjhegyen jár, a betegszobákban senkinek sincs semmiféle panasza és így telnek néma csöndben az órák. Délelőtt 10-től délután 2-ig!

Laci egyik veséje átkerül Pisti testébe. Laci délután magához tér. Ágya mellett ül Gabriella és figyelő ébredését.

- Pisti meggyógyul?... - ez az első szava. Ebben a mondatban meggyőződés és kérdés egyaránt rejlik....

Pistit a steril szobában orvosok és ápolónők veszik körül.

A két testvér kezében telefon.

- Hogy vagy, Pistikém?

- Jó veséd van, Lacikám, már jól működik.

- Jobban érzed magad?

- Igen, már ettem is.

- Légy erős, meg fogsz gyógyulni...

Alig telt el egy hét. Még nem ért véget az életmentő harc. A tapasztalatok szerint a beültetett vese sorsában a műtétet követő 9-14. és 20-30. nap a legválságosabb. Sőt három hónap múlva is aggodalmat keltő tünetek támadhatnak. Még sok-sok problémát kell megoldani, legyőzni addig amíg a gyógyíthatatlant az új pótolja. A Szántó család összefogása, Laci mélységes testvéri szeretete, az első magyarországi veseátültetés bátor kísérlete azonban az emberért folytatott küzdelem magasztos példája.

Markovits Tibor

Mit is mondjak? Újra átéltem olvasás közben az egészet. Az, hogy nem tudtam a betegségem súlyosságáról, az újságíró tévedése. Nyilván abból a hazánkban elfogadott szokásból ered, hogy kíméletből nem közlik a beteggel állapotának súlyosságát, nem úgy, mint az én esetemben. Mindenesetre a cikket eltettem emlékébe.

A reggeli vizit visszazökkentett a mába, mégpedig nem is akármilyen hétköznapi, hiszen ma Szilveszter van, ma búcsúzunk 1962-től.

Az orvosaim és az ápolónők is a szokottnál derűsebbek az elkövetkező vidám est, a pezsgővel való éjfélbeli köszöntést váró gondolatok hatására. Pedig ebben a házban - ahogy Rózsa mesélte - ilyenkor *ki szokták húzni a gyufát* az ügyeletesek. Rendszerint megállás nélkül dolgoznak az újév reggeléig. Nekik jut az örömből az öröm. Dehát elsején lesz idejük kipótolni.

Az Adjunktus gondosan tapogatta a vesémet, a szokásosnál hosszabb ideig. Mintha aggodalom rebbent volna át az arcán.

- Valami baj van? - kérdeztem, miközben eszembe jutott, hogy tizedik napos vagyok, tehát az első kilökődési lehetőség időszakának a legteljesebb közepén.

- Nem, semmi, semmi! - jött a gyors válasz. - Csak mintha az alsó pólus kicsit vaskosabb volna. Valószínűen kis folyadékgyülem. Azért csak észrevehette aggodásomat, mert még hozzátette:

- Semmi gond, Pista! Kilökődéskor az egész vese megduzzad, és nemcsak egy része.

Megnyugodtam, mert láttam az arcán az izgalommentes derűt. Nevetve megkérdezte tőlem, hol töltöm a Szilvesztert. Azt válaszoltam, hogy most kivételesen házibuli lesz.

- Te leszel a házigazda? - kérdezte tréfásan. Rábólintottam.

- Akkor vigyázz magadra, a házigazdának talpon kell maradnia! Jót nevettünk mindketten. Megnyugtattam, hogy én úgysem iszom-

- Pedig ma inni fogsz, Pista! Engedélyezek éjfélkor egy korty pezsgőt, hogy tudj a feleségeddel koccintani mindannyiunk egészségére, sőt még engedélyezek egy friss, forró mustáros virslit is. Jó Szilvesztert kívánok, a többit majd éjfél után.

Matyi lesz az éjszakás, őt is szeretem, nagyon rendes nő, de harapófogóval lehet csak belőle a szót kihúzni. Én szoktam szórakoztatni, jobb híján a könyvélményeimről beszélek neki. Azt szereti hallgatni, néha még meg is nevettem. Az ártatlan Desdemona haláláról szóló Shakespear-i mesével könnyeket csaltam a szemébe. Most nincs baj, mert a szilveszteri rádió kabaré majd elszórakoztat bennünket. Délben édesanyám, nővérem és húgom meglátogatott. Nekik is jókedvük volt, megígérték, hogy éjfélkor fölhívnak. Megüzentem velük a feleségemnek, hogy hozzon be egy üveg pezsgőt és virslit annyit, hogy a két ügyeletes nővért is megkínálhassuk. Ebéd után jócskán sétálgattam, most már egyre jobban megy, de a belőlem kilógó csövek zavarnak. Remélem nemsokára megszabadulok tőlük. Istenem, de jó lesz majd egy jót, egészségeset pisilni. Micsoda kívánság!...

Megérkezett este a feleségem és nem sokkal később az öcsém is, de most már kísérő nélkül. Eddig is naponta meglátogatott. Együtt hallgattuk a rádiót. Nagyon jó volt a műsor. Rátonyi, Kiss Manyi, Brachfeld Siegfried és még sokan, a magyar színészek színe-java szórakoztatott bennünket. Éjfél előtt nagy igyekezettel, ügyetlenkedve kinyitottuk a pezsgőt (életemben először), kitöltöttük nekem az engedélyezett kortyot és éjfélkor köszöntöttük az új évet. Még az előtérben magányosan gubbasztó Margónak is nevetésre nyílt az ajka, és a kis pezsdító italtól ő is csillogó szemmel ünnepelt velünk. A Himnusz megfogottan hallgattuk. Boldog új évet! Boldog 1963-at!

A miniszterelnök kenetteljes szavaira nem is figyeltünk, azontúl, hogy nem is érdekelt bennünket, az állandó telefonhívások, a boldog új évet kívánók egymásutánja nem is hagyott vele törődni. Embernek, egész embernek éreztem magam. Ehhez a még soha nem ízlelt korty pezsgő és a már majdnem elfelejtett forró virsli íze is hozzájárult. Egy óra felé Laci öcsém elbúcsúzott és még egyszer buékot kívánva visszament a kórtermébe. Később Matyi is elvonult, nekünk hátat fordítva szunyókált a karosszékében. Mi ketten sokáig hallgattuk a zenét és boldogan tervezgettünk.

1963. január 1.

Kellemes *másnapos* hangulatban ébredtem. Az első pillantásom, mint minden reggel, a vizeletgyűjtő edényre irányult. Három liter! Megnyugtató, dolgozik a testvéri vese. Az Adjunktus is beköszöntött hamarosan. Éreztem, hogy az újévi jókívánságai meleg, igaz érzéseket takarnak, és nemcsak formáságnak tesz eleget.

- Látja, nincs baj - mondta elégedetten, ahogy a vesém tapogatta -, ez egyáltalán nem nagyobbodott.

Halkan mondott valamit a vérnyomáscsökkentő gyógyszerem adagolásáról, amit Rózsa rögtön följegyzett. További jó hangulatot kívánva elment a kísérőivel együtt. Ami a hangulatot illeti, arra nem panaszkodhattam. A szórakoztatásomról Rózsa gondoskodott. Ahogy kettesben maradtunk, kirángatott az ágyból, karonfogva sétálgattunk és közben pletykáival szórakoztatott. Amint visszafeküdtem, hirtelen megállt az ágyam mellett, és szinte nekem szögezte:

- Pistike, nem is mondott még semmit az újságcikkről, amit tegnap hoztam, mit szól hozzá?!

Kissé zavartan kértem elnézést, hogy még nem köszöntem meg, és hirtelenjében csak annyit említettem, hogy minden tisztelem a riporteré, amiért ilyen tömören, világosan írt a veseátültetés lényegéről. Még azt is mondtam, azt biztosan nem tudta, hogy én a betegséggemmel teljesen tisztában voltam. Rózsa hangosan fölnevetett:

- Ha, ha, röhög a vakbelem, még hogy jó a cikk tudományos része?! Persze, hogy jó! Jó, mert azt az Adjunktus úr írta. Miután másodszor is olyan badarságokat hajigált össze az újságíró, inkább maga fogalmazta meg a riportnak azt a részét, a *lírát* a szakmára hagyta. De nem is ez az érdekes. Nem tűnt föl magának, hogy a cikkben egy szó sem esik arról, ki végezte a műtétet?

- Azt én is észrevettem - válaszoltam -, de inkább a saját sorsommal voltam elfoglalva olvasás közben. Valóban... Nem is értem.

- Látja, ez az! - vágott a szavamba Rózsa. - Olyan ez, mintha valamilyen égi lény csodát tett volna a sebészeti klinikán. Pedig nem! Ezt ember csinálta, akinek neve is van.

- Csakugyan, én sem értem ezt - mondtam elgondolkodva -, mit gondol, miért van ez?

- Azért, mert egyeseknek lehet a nevét nagy, vastag betűkkel kiírni, viszont az Adjunktus úr a kettesekhez tartozik!

- Hogy értsem ezt? - fordultam felé kíváncsian.

- Úgy, hogy pár évvel ezelőtt megjelent egy miniszteri rendelet, amely szerint nem tudományos lapban, folyóiratban megjelenő, orvosi tevékenységről vagy eredményről hírt adó cikkekben név nem említhető az önreklámozás vádjá elkerülése végett.

- Ez azt jelenti, hogy ha netalán tán valaki itthon orvosi Nobel díjat kapna, akkor az újságok nem írhatnák meg a nevét?

- Ha szó szerint vesszük a rendeletet, akkor nem! Legföljebb így: valahol Magyarországon valaki megkapta a Nobel-díjat, egy magyar orvos, egye fene, éljen!

- Ez enyhén szólva furcsa - mondtam értetlenül.

- Mi az, hogy furcsa? - csattant föl ismét Rózsa. - A legfurcsább az benne, amit mondtam, hogy ez a rendelet egyesekre nem vonatkozik.

- Kik azok az egyesek? - kérdeztem.

Rózsát mintha megdöfték volna, majdnem kiabált:

- Ugyan, Pistike, maga naivabb, mint hittem!

- Jó, de akkor az Adjunktus úr miért tartozik a kettesekhez?

- Csak nem gondolja, hogy a *Délmagyar*-ban dicsőségtáblát rajzolnak annak az embernek, akit ugyanennek az újságnak a lapjain 1957-ben *hangadó ellenforradalmárnak* tituláltak?!...

Ez meglepett. Ezt valóban nem tudtam. Valóban lehetséges, hogy a tiszta, humanista tudományba is behatol a politika és a személyes érdekek, kiváltságok?... Hiába, emberek vagyunk. Ámbár jobb, ha erről a laikus, a beteg semmit sem tud.

Sok látogatóm akadt volna ma, új évet köszöntők, dehát annyi embert nem lehet a steril szobába beengedni. A munkatársaimat is csak a főnököm képviselte. Rajta kívül a családom és a főtisztelendő úr volt még nálam. A telefon viszont egész nap csörgött. El is fáradtam estére, meg hirtelen lázas is lettem, nem tudom miért.

Azt én is észrevettem, hogy a saját veséimből jövő vizelet zavarosabb a szokottnál. Az Adjunktus antibiotikumot rendelt az esti viziten.

Január 2.

A lázam reggelre lement. Jól érzem magam, az esti levertségem is elmúlt. Ébredés után mindjárt föltűnt, hogy a hólyagomon keresztül több vizelet ürült a szokottnál. Az Adjunktus megnyugtató, az volt a véleménye, hogy biztosan nem vezet jól az *új* vesembe helyezett cső és mellette a hólyagba csurog le a vizelet. Kilátásba helyezte ennek a kanülnek az eltávolítását, mondván, ha úgysem vezet rendesen, akkor fölösleges, hadd ürüljön a vizelet a maga természetes útján, akadálytalanul, az *új* uréteren keresztül.

Jó volt, hogy a látogatóim megritkultak, az időm olvasgatással, rádió hallgatással telt. Éva, a délelőtti, nem volt beszédes hangulatban, ő is olvasgatott, csak annyit említett meg, hogy úgy hallotta, Pestről jön egy újságíró valamelyik országos laptól, úgyhogy megint számíthatunk egy cikkre.

- Hiába, Pista, maga most a leghíresebb ember az országban - mondta csöndes mosollyal.

Január 3.

Kissé aggódtam, amikor a reggeli vizitnél kibontották a kötésemet és az Adjunktus műszereket kért.

- Nem fog fájni semmi, Pista - mondta nyugtató tekintettel -, a sebedhez nem nyúlok, csak a veséből kihúzom a kanült, észre sem fogod venni, nincs erre már szükség. Egyúttal a katétert is kicserélem.

Csakugyan nem éreztem semmit, de a katétercserét már nem kedveltem. Megkérdeztem, hogy szükség van-e még rá?

- Csak a biztonság kedvéért pár napig - nyugtató a Tanársegéd is. Mindenesetre egy csővel kevesebb, így csak szabadabban tudok járkálni, mert egyébként úgy éreztem magam, mintha ki lennék pányvázva.

Délben az ebédemmel együtt hoztak egy újságot. Matyi mindjárt a kezébe vette és félretette.

- Egyen csak nyugodtan - mondta gondoskodóan -, nehogy fölizgassa magát, majd én addig átböngésem. Gondolom, megint rólunk írtak.

Közben megnéztem az edényem tartalmát. Ahogy megláttam a lekváros derelyét, egyik kedvenc ételemet, nem törődtem az újsággal, jóízűen nekifogtam és megettem egy szálig.

- Most már jöhet az újság! - nyújtottam érte kérően a kezem. A Népszava mai száma. Rápillantok az első oldalra: Dobi István köszönti az újesztendőt, új sikereket remélve. (Ezt már ismerjük, még jó, hogy őszintén, csak remél.) Hruscsov nyilatkozik a nemzetközi helyzetről és 1963 perspektíváiról. (Erősíti a békét stb., stb....) Ezt olvassák csak a propagandisták! Végre a harmadik oldalon megtaláltam, amit kerestem:

Telefonbeszélgetés a steril szobával

Beszámoló az első magyarországi veseátültetésről

Azon a napon még a takarítónők is suttogóra fogták hangjukat, miközben a folyosó falát támasztva megtárgyalták a műtőből érkező híreket. A betegek megfélelkeztek saját fájdalomukról, a nővérek lábujjhegyen közlekedtek az ágyak között. Szinte lélegzetvisszafojtva telt el december huszonegyedike, az a nap, amelyen egyik szegedi sebészeti klinikán elvégezték Magyarországon az első veseátültető műtétet. Micsoda izgalom volt!

Öt testvér jelentkezik

A Szántó család számára már akkor kezdődtek a súlyos napok, amikor a 26 éves Pista fiú állapota rohamosan romlott. Veséi felmondták a szolgálatot, csinos arca a felismerhetetlenségig eltorzult a megrekedt víztől. Már két ízben kapcsolták be vérkeringésébe a művesét, de az csak ideig-óráig tarthatta benne az életet. Mikor a gyógyulás reménye már teljesen szertefoszlott, az orvos azt mondta az édesanyjának:

- Egyetlen módon segíthetünk talán a fián: ha beteg veséje helyébe újat, épet ültetünk. Külföldön már végeztek néhány sikeres veseátültetést, de Magyarországon ez még járatlan út. Pistának nincs veszteni valója, csak az kockáztat, aki a tulajdon veséjét felajánlja. Gondolják meg jól. Ha akadna a családban valaki, közvetlen vérrokon, aki vállalkoznék rá, hogy egy vesével él tovább, mi elvégezzük a műtétet.

Szántó néni nyolc gyereke közül másnap öten jelentkeztek a sebészeti klinikán. Hosszas, részletes vizsgálatok után az orvosok úgy döntöttek, hogy a 21 éves Laci veséjét ültetik át.

Szerelők fehérben

Ezzel azonban még távolról sem voltak biztosítva a műtét előfeltételei. Az emberi szervezet védekezik, igyekszik eltávolítani minden kívülről behatolt idegen anyagot. Hogy a beteg teste megtűrje, és ne lökje ki magából a másik emberből átültetett vesét, ahhoz meg kell fosztani védekezőképességétől. Ilyen »lefegyverzett« állapotban azonban a legkisebb fertőzés is végzetes lehet. A beteget tehát a műtét után tökéletesen steril körülmények között kell ápolni. A klinika vezetői, dolgozói riadót fújtak. Megbízható, jó szakemberekre volt szükség, akik azonnal percnyi késedelem nélkül, igazi rohammunkában kialakítják a steril szobát. A kőművesek leszálltak az állványokról, félbehagyták munkájukat, s eljöttek a klinikára. A mázolókat mosható festékek borították a falakat. A villanyszerelők - mint az operáló sebészek - bemosakodva, állig fehérbe öltözve szerelték a konnektorokat az elektromos készülékek számára.

Nem kell gondolkodni

December 21.-re minden készen állt. Több, mint négy óráig tartó operáció után Pistát, medencéjében testvére veséjével, elhelyezték a steril szobában, Laci pedig egy közös kórteremben ébredt - fél vesével.

Az egész Szegedet lázban tartó műtét utáni tizenkettedik napon járunk a sebészeti klinikán. Laci ágya mellett Szántó néni, a Békés megyei ősz tanárnő ül:

- Nyolc gyereket szültem, mindegyiket egyformán szeretem. Elveszteni az egyiket, vagy feláldozni a másikat? Lacit, Gabit vagy Zsókat megcsonkítani, vagy Pistáról lemondani? Nem, nem, egyiket sem? Dehát akkor mi legyen? Nagy megrázkódtatásokat éltünk át valamennyien. Nehezen törődtem bele a kisebbik rosszba.

Két fiúnak egy veséje

A 21 éves Laci, szerelő a budapesti Kossuth Nyomdában, mosolyogva hallgatja a mamát. Szőke, pelyhedző állú legény, büszke és boldog: - Magától jött, nem kellett gondolkodni rajta. Első perctől kezdve így akartam. Sokan igyekeztek lebeszélni, de én az életemet is odaadnám Pistáért.

A műtét után, fél vesével a testben, ez nem frázis. Laci most a klinika hőse és kedvence. A nővérek kényeztetik, a betegek csodálják, a konyháról a legfinomabb falatokat küldik neki, ismeretlenektől kap gratuláló, elismerő leveleket.

A legnagyobb érdeklődés mégis - természetesen - Pistát veszi körül. Hozzá azonban összesen heten bejáratosak: hat nővér, aki felváltva, éjjel-nappal ápolja és a kezelőorvos. Senki más nem látogathatja hiszen egy kis nátha is veszélybe sodorhatja a nehezen megmentett életét. A steril szobában kvarclámpák, ultraviolet sugárzó készülékek fertőtlenítik a levegőt, az ételeket, az italokat, az edényeket. Állandóan mossák a falakat, a tárgyakat, a beteg testét. Egyetlen mód van, hogy beszéljünk a fiúval: a telefon.

- Halló, itt Szántó István beszél - mondja egy fáradt, tompa hang.

- Hogy érzi magát, Pista?

- Köszönöm, jól vagyok, nem fáj semmim.

- Mit reggelizett ma?

- Kakaót, vajás kalácsot.

- Hogyan töltötte a Szilvesztert?

- Meghallgattam a rádióműsort, éjfélkor pedig az Adjunktus úr telefonált, boldog új évet kívánt. Boldog új évet, boldog új életet!

Feszült várakozás még hónapokig

Pista nem tudja, hogy még mindig, még sokáig életveszélyben van. A tapasztalatok szerint a beültetett vese sorsában a műtétet követő 9-14. és a 13-24. nap a legválságosabb. A szervezet védekezőképessége még hónapok múltán is kilökheti a beültetett szervet; a pillanatnyi eredményt korai volna véglegesnek tekinteni. Mégis, látván az orvosok, a nővérek és a munkások összefogását, Laci testvéri önfeláldozását, az első magyarországi veseátültetés bátor kísérletét, az emberért folytatott küzdelem felemelő példáját - bízunk a tartós eredményben.

Gál Zsuzsa

Ahogy letettem az újságot, Matyi kérdően nézett rám:

- Hogy tetszik?

- Nem rossz - mondtam kicsit elgondolkozva -, tegnap nem is gondoltam, hogy ez a telefonbeszélgetés újságba kerül. Annyi hívásom volt, nem is értettem jól, hogy ki beszél, valóban fáradt voltam. Úgy látszik, ennek az újságírónőnek se mondták, hogy én mindent tudok magamról, a helyzetemről, lehetőségeimről; gondolom, különben nem is adták volna a kezembe ezt a cikket, amiatt a mondat miatt is: *Pista nem tudja, hogy még mindig, sokáig életveszélyben van.* Hogyne tudnám! Az Adjunktus úr nekem mindent elmondott. A testvéreimmel kapcsolatban is igaza volt Gál Zsuzsának, valóban öt testvérem jelentkezett donornak, de végül is csak hárman jöhettek szóba különböző okok miatt. Úgy látom, továbbra is titok marad azonban, ki végezte a műtétet. Mások is olvasták már ezt a riportot?

- Ajaj, Pistike! Az egész ház! Azt mondják, hogy a városban már szétkapkodták a Népszavát.

- A Professzor úr is olvasta? Neki is tetszett?

- Igen, de a titkárnő már mondta, hogy olyasféle megjegyzést tett: *Úgy látszik, ez a firkász nem tudja, hogy a klinikának csak egy vezetője van, és nem kuratórium irányítja ezt a házat!*

- Ebben igaza van - mondtam -, mert valóban nélküle az én műtétemre nem kerülhetett volna sor. Tudomásom szerint az Adjunktus úr csak az ő személyes kapcsolatainak köszönheti az angliai tanulmányútját. A minisztériumnak eszébe sem jutott volna egy vidéki sebészt nyugatra küldeni.

- Magas ez nekem, Pistike - legyintett kezével Matyi. - Fő, hogy maga jól van.

- Hát igen... Nővérkém, kinek tartozom az újságért? - kérdeztem. - Szeretném a feleségemnek is megmutatni.

Megnyugtatótt, hogy ezt nekem küldte valaki ajándékba.

Ezt az írást is beragasztom a naplómba.

A nap hátralévő része már nyugodtabban telt; rám is fért, jót pihentem. Este Gizikémmel még megtárgyaltuk az elmúlt ünnepek eseményeit. Egy pillanatra még föléreztem, amikor az éjszakás nővér elzárta a rádiót.

Január 4.

Váratlan látogatóm akadt ma: Mónus bácsi. Már szinte megfeledkeztem az öreg beteg-társamról. A saját dolgaimmel, bajaimmal voltam elfoglalva. Csori mondta, hogy a látogatást először az Adjunktus nem akarta engedélyezni.

- Elégedjen meg egy telefonbúcsúzással - mondták neki, de ő addig istenkedett, míg végül is engedélyt kapott. Ahogy bejött az előkészítő helyiségbe, már integetett a maga darabos, paraszti módján. Elég sokáig tötyörgött öregesen, míg Margónak sikerült beöltöztetnie. Vaskos, kérges, bütykös kezeire csak nagy mennyiségű hintőpor használata után sikerült a gumikesztyűt fölhúzni. A sebész csuklya sem tetszett neki, abból csak a kis sötétbarna szemei villogtak elő.

- *Nahát, én se gondoltam volna, hogy valaha is ilyen puccos ingöt viselők* - mondta köszönés nélkül, amikor belépett hozzám. - *Az eccöri tehén is különben nézett ki a gatyába, mint én ebbe a maskarába! Aggyisten, jó napot, fiatal úr, mán a furcsaságtú köszönni is efelejtök. Hát, hogy van maga csuda embör, három veséve? Lám az öccsinek égy is ölég belüle.* - Akkurátusan leült mellém a székre, és mielőtt szóhoz jutottam volna, folytatta a mondókáját. - *Fene nagy tudomány ez az orvosi! Ki gondóta vóna, hogy csak úgy kivősznek valamit az égyik embörbű, azt áttőszik a másikba, hogy az éljön tovább, né haljon mög. Olyan ez, mint mikó az embör vadszilvába barackot szömöz és az mögfogja. Úgy ám!... Neköm is kivötték az egész rontás hólyagomat, azt vastagbélbű csináltak égy másikat a régi helyött. És mégis itt vagyok. Úgy huggyozok, mint azelőtt, csak nem olyan högyössen. Igaz, hogy akkó se mönt nagyon legényössen, a kerítést nem tudtam vóna átpisálni, mint gyөрökkoromba. Aztán hogy mën sora? Látom, olyan jó színe van, mint aratáskó, de azé mögfogyott, miúta nem láttam.*

- Ez a jó, Mónus bácsi! - mondtam, végre szóhoz jutva. - Ez a jó, mert csak attól a víztől voltam kövér, amit a vesém nem tudott kiválasztani a szervezetemből. De nézzen ide! - mutattam a vizeletgyűjtő üvegre - ez reggel óta van, máris több, mint egy liter.

- *Akkó jó dógozik az új veséje* - bólintott az öreg. - *Bár mást is át löhetne ültetni az embörnek, mondjuk olyan húszéves formát.*

Csori zavartan köhintett, Mónus bácsi hátranézett és bólintva nyugtázta a hatást, ami a nővér könnyen piruló arcának lángjaiban nyilvánult meg.

- *Úgy ám* - folytatta rám kacsintva -, *nem szégyön az, ha mán az én koromba a férfiembörnek ilyen gondolatai támannak; az a baj, ha mán a kívánság is elmarad.*

Csori, hogy zavarát leplezze, megszólalt, de csak annyit tudott mondani:

- Ugyan már, Jani bácsi...

Megkérdeztem az öreget, hogy mi van a fiatal fiú szobatársunkkal.

- *Óó, avva a féltőkű gyөрökke? Az hazamönt, még az ünnepek előtt. Kérdöztem tüle, hogy magát möglátogassa-é? Mintha nem is hallotta vóna, úgy sietött. Összekapkodta magát gyorsan, ami könnyen mönt, mee segített neki az a kis szőke nővérke, akive éccakánként olyan sokat beszélgettek. Úgy látszik, igaza lőtt az Adjunktus úrnak, amikó műtét előtt avva vigasztalta, hogy né aggódjon, mee az operáció után is olyan férfi marad, mint azelőtt. Gondolom, vót magához való esze annak az eleven szömű szép kislánynak, hogy mög is győződött rúla. Mee tudja, hogy a kék szöműek is milyen tüzesek tunnak lönni? E mög az, olyan szömű!*

- Mondja Mónus bácsi - szólt szelíd rendreutasítással Csori az öregre -, nem tudnának másról beszélni? Ne tessék a kolléganóm magánügyeivel foglalkozni!

- *Bocsánat, nővérke, bocsánat, én nem akarok rosszat sénkinek, de né haragudjon égy öreg parasztembörre, aki eegyönyörködik a fiatalokon. Egyébként mög kő mondjam, magának is nagyon szép, meleg barna szőmei vannak. Én is jobban belenéznék, ha húszéves lönnék.*

Hát erre Csorival egymásra néztünk; látszott rajta, hogy hirtelen nem is tud mit csinálni a kissé suta bókkal. Kibuggyant belőle a nevetés, amely rám is ráragadt, úgyhogy a frissen begyógyult sebem is belesajdult. Az öreg nézett ránk egy darabig, de aztán ő is velünk nevetett.

- *A jókedv mán a győgyulás jele* - mondta bólogatva -, *adja Isten, hogy úgy is lögyön.*

Január 5.

Kissé zúg a fülem. Az antibiotikumot kihagyják, mert valószínűen attól van. Végre kivették belőlem a katétert, úgyhogy megszabadultam minden csőtől. Szabadon járkálhatok és pisilhetek, mint a normális emberek. Hurrá!... Az Adjunktus figyelmeztetett, hogy ilyen hosszú ideig tartó katéter viselés után átmenetileg vizeletcsöpögés fordulhat elő, de az magától rendbe jön, nem tart sokáig, csak amíg a hólyag záróizma vissza nem tér az eredeti helyzetébe. De nekem, hál' Istennek, mindössze 10-15 percig volt csöpögésem, azután semmi. Ma tizenötödik napos vagyok, remélem megúszom az első kilökődési lehetőség időzónáját. Szinte megnyugvással vettem tudomásul az Adjunktus intézkedését, hogy a biztonság kedvéért kapjak 50 r egésztest besugárzást. Nem is éreztem semmi kellemetlen hatását.

Este a kis feleségemnek boldogan újságoltam a teljes *csőmentességemet*, ő is a gyógyulásom egyik nagy állomásának nevezte. Úgy legyen...

Január 6.

Vízkereszt napja van, a házszentelés ideje. Kérésemre a lelkiatyám nálam is elvégezte a szokásos szertartást, és ennek megfelelően a szobám ajtófélfájára szentelt krétával fölírta a három királyok nevének a kezdőbetűit. G. M. B. 1963. Hunyorgott is egy-két hivatalos, kommunista látogatóm, mikor ezt meglátta, de nem szóltak érte.

Az intenzívebb mozgásszükségletem miatt tornára fogtak. Nem mintha rosszul esett volna, de előre nem szóltak és meglepett a szigorú, precíz Elza nővér megjelenése, aki katonás, határozott modorával a legkisebb izmot is megmozgatta. Eleinte tartottam tőle, de hamarosan összebarátkoztunk.

Január 7.

- Fiatál úr, még lustálkodunk? - robbant be Rózsa hat órákor nagy hangon. - A hasára süt a nap! Látom viszont, hogy a kis veséje annál szorgalmasabban dolgozik.

- Az teszi a magáét - mondtam kissé nyugtósan, és fölkészültem a mai élénk agytornára.

- És hogy érezzük magunkat mi férfiak? Mármint maga, Pistike? - mutatott kihívóan a lágyékom felé. - Nem hiányzik a katéter?

Megnyugtattam, hogy anélkül sokkal jobb, s közben arra gondoltam, megkínálom cukorral, amit tudom, hogy nagyon szeret, hátha addig megkímél a locsogásától. Tévedtem. Tele szájjal is beszélt, most éppen arról, hogy ő azért olyan (szép?) karcsú, mert nem zabál, mint egyik-másik kolléganője.

Elintézte velem a reggeli tennivalókat, sok beszéd nélkül, de vizit után ott téblábolt körülöttem, láttam rajta, nem tetszik neki, hogy olvasok. Gondoltam, fárasztom még egy kicsit és nem bújtam ki a könyv mögül. De amikor már túl hangosan kezdett pakolászni, csapkodni, megadtam magam. Föltűnően letettem a könyvet és megkérdeztem tőle, tud-e valami jó újságot. Szája a füléig húzódott az örömtől, szinte belepirult. Hevesen az ágyam mellé rántotta a karosszéket, belezuttant, hanyagul, kényelmesen szétvetette a lábait, úgyhogy a szoknyája széle fölemelkedett, alóla egy pillanatra még a steril bugyija is kivillant. Szolidan lesütöttem a szemem.

- Tudja, Pistike - kezdte heves nekifutással -, nem tudom, hogy jó újságot mondok-e, de az biztos, hogy nagyon érdekes. A hírforrásomról ne kérdezzen, arról már úgyis beszéltem magának. Szóval a napokban behívatta magához a Professzor úr az Adjunktus urat. Én szó szerint mondom el, ahogy én hallottam, mert marha jó memóriám van. Tehát, az Adjunktus úr bement az irodában. A Professzor úr már várta. Ahogy belépett hozzá, a nagyfőnök szó nélkül az asztalához lépett, arról fölkapott egy levelet és elkezdte rázni az Adjunktus úr arca előtt, meglehetősen ingerülten. Azt mondta neki, hogy most kapta ezt a levelet az egyik egyetemünk igazságügyi orvostani intézetének a tanszékvezető professzorától. A nevét nem árulja el, nehogy pletyka keletkezzen belőle, ami árthatna a klinikánknak, de az orvostudománynak is. Ezért csak egy részletet olvasott föl belőle; nekem így mondták el: *Miután tudomásomra jutott, hogy egy egészséges fiatalembernek kivették az egyik veséjét, figyelmeztetek, hogy ez a Büntető Törvénykönyv szerint súlyos, életfontos szerv elvesztésével járó testi sértésnek minősül. Börtönbüntetés jár érte. Mivel a szervátültetésre vonatkozóan Magyarországon semmiféle jogszabály vagy törvény nincs, a gyógyító szándék sem mentség.* A Professzor úr belepirosodott a fölolvadásba, olyan dühös lett, és csak annyit mondott az Adjunktus úrnak, hogy a véleményére nem kíváncsi, és ne is kommentálja, mert ő nagyon jól tudja, ha az orvosok mind ilyenek lennének, mint ez a professzor, akkor a tifuszt még ma is piócákkal és tömjénfüsttel kezelnénk. Azt is hozzátette, hogy ezek után - mielőtt bárki is *megfűrná* -, napokon belül fölmegegy a miniszterhez, beszámol neki a műtétről, a betegről és a tudomány veseátültetésre vonatkozó mai álláspontjáról, valamint helyzetéről. De máris telefonál és bejelentkezik nála.

- Mit szól hozzá, kis okosom? - mondta Rózsa nagy lélegzetvétel után, nem kis iróniával. - Igazi magyar mód! Ha valami jó történik nálunk, akkor az első gondolat nem a segítése, az elismerése, hanem az, hogy hogyan lehet a haladást meggátolni, hátráltatni, és főleg minél előbb tönkretenni.

- A kutya ugat, a karaván halad - mondtam elgondolkodva. Hirtelen ennél okosabb nem jutott eszembe.

Január 8.

Jó napom volt ma. A lázam megszűnt, úgy látszik, azt valóban a saját veséimben bujkáló fertőzés okozta, nem a kezdődő kilökődés (remélhetőleg). Az Adjunktus délelőtt is bejött hozzám és hangsúlyozta, hogy tekintsem látogatónak, ne az orvosának. Nagyon jól esett. Nyugodtan leült az ágyam mellé és érdeklődött mindennapos gondjaim, hangulatom felől. Elmondta, hogy tulajdonképpen én gyógyultnak vagyok tekinthető, és ha lenne elég tapasztalat, akkor már élhetném a lábadozó betegek szabadabb életét, de a megértésemet kéri, hogy - szerinte talán túlzott óvatosságból - szükségesnek tartja egyelőre még a steril szobában való tartózkodásomat. Legyek türelemmel a saját érdekemben, mert jobb félni, mint megijedni. Én megnyugtattam, hogy jól érzem magam itt, a környezetem - mindenki - kedves hozzám, az ellátásom príme, a bezártság miatt semmi nyomasztó érzésem nincs. Egyébként guggolva, vas cipőben is kibírnám itt, ameddig az egészségem érdekében szükséges. Ezen jót nevettünk, és még egy kis beszélgetés után megnyugodva távozott. De mielőtt elment, megkérdezte, hogy van-e valami kívánságom? Összeszedtem minden bátorságom és óvatosan megkérdeztem, nem ehetnék-e egy kis darab gyulai kolbászt, csak két centit? Már több, mint négy éve nem éreztem az ízét. Elnevette magát és azt mondta, olyan vagyok, mint a mesebeli szegény ember felesége, aki a nagy lehetőséget kolbászra váltotta.

- Jó - bólintott -, de akkor már ne két centi, hanem hat és fél.

Január 9.

Nyugodt éjszakám volt és reggel is derűsen ébredtem. Belegondoltam, hogyha a kilöködés Damoklesz kardja nem lógna a fejem fölött, már egészséges embernek érezhetném magam. Hiszen az is vagyok. Nem véletlen az Adjunktus kolbász engedélye; a diétám lazítását jelenti. Laci öcsém evvel a vesével ehette a fűszeres, sós ételeket, én miért ne tehetném? Dehát, mint kiderült, erre már megvolt az utasítás is. Ircsi, a diétás nővér örömmel ajánlgatott enyhén paprikás ételeket. Elsőnek mindjárt krumplis tarhonyát kértem. Mondtam neki, nehogy valami receptura alapján főzzék, hanem kérjen meg egy családos asszonyt a konyhai kisegítő személyzet közül, és az főzze meg úgy, ahogy otthon szokta, hagyományos, *szögedi* módon. Persze, nehogy kihagyjanak belőle pár karika füstölt kolbászt.

Az Adjunktus jelezte a reggeli vizitnél, hogy látogatót hoz, a sátoraljaújhelyi sebész főorvost, akit ő még a háború alatti időkből ismer, és nem tudta visszautasítani azt a baráti kérését, hogy Szegeden járván, engem, mint nevezetes beteget, meg ne nézzen.

- Olyan Szent Tamás fajta - mondta nevetve az Adjunktus -, csak azt hiszi, amit lát.

Hát tényleg jól megnézett. Nem jött be a szobámba, csak az előtérből, az ablakon keresztül szemlélt, de az valódi szemle volt, csak a fenekembe markolás hiányzott, amivel a szovjet orvosok osztályozták a hadifogoly honfitársaimat (erről a nagybátyám mesélt, aki négy évet töltött orosz hadifogságban). Előzőleg az Adjunktus megkért, hogy meztelenül álljak a kolléga elé. *Nem csalás, nem ámtás, most ugrik a majom a vízbe* - vándorcirkuszi kiáltás jutott eszembe. Ezt nem sértődöttségből írom, sőt azt mondhatnám, úgy éreztem magam, mint egy *menő* manőken, aki olyat tud mutatni, amilyenből az országban nincs több. Közben én is megnézegettem magamnak ezt a fess, jóvágású sebészt, akiről még azt hallottam, hogy a jó nevű debreceni sebész iskolának egyik reménysége volt, dehát származása és főleg a magatartása miatt, szűk hazájában a kommunista *vastagnyakúak* nem szívelték. Úgy jutott neki az egyetemi katedra helyett (még szép!) a kisvárosi főorvosi állás, az ottaniak nagy öröme és hasznára. Néhány szokványos, orvos-beteg szót váltottunk, azután elbúcsúzott. Azt még láttam, hogy az ajtóban melegen gratulált az Adjunktusnak.

Január 10.

Megint lázas lettem. Vajon a kilöködés szele kerülget, vagy a bennem bujkáló fertőzés okvetetlenkedik? Azt hiszem, ezt az orvosaim se tudják biztosan. Ezt onnan gondolom, hogy 6-Mercaptopurint és antibiotikumot kezdtek adagolni. A vérnyomásom viszont jó, 160 per 80-as. Vizeletem bőven van, étvágyam kitűnő, tehát jól vagyok, a fene törődik a lázzal. Töltött káposztát (csak szolidat) kértem ebédre.

Január 11.

Csökken a lázam. Hál' Istennek. Éva említette, hogy megint van itt egy újságíró Pestről. Hamarosan jelentkezett is telefonon. Előtte az Adjunktus mondta, hogy ki szeretne velem beszélni, természetesen én válaszolgattam kérdéseire, már nem is emlékszem rájuk, olyan banálisoknak tűntek. Majd az újságban olvasom.

Január 12.

Úgy látszik, gyorsan mozdul a sajtó, mert már a kezemben tartom a Magyar Ifjúság mai számát. A második oldalon találom a rólunk írt riportot, Király Ernő tollából:

Három lépés az életbe

1.

Az adjunktus egybekérlette a családot. Hatan jöttek, az asszony, öt gyerek és a menyé. A legkisebbet nem engedték be, a tizenkilenc-esztendőös nagylányt.

Az orvos ismerte ezt a családot, jobban, mint általában ismernie kell a betegek hozzátartozóit. Kettő közülük itt feküdt egészségesen, Szántó Zsóka és László. Mindennap találkozott velük a vizsgálatok során.

A harmadik Szántó október óta van a kórházban, a huszonhat esztendőös István. A veséi nem működnek, s úgy látszott az orvostudomány is tehetetlen

Az adjunktus, aki nem állt meg ennél a határnál, beszélni kezdett.

- Önök is tudják, hogy Pisti élete válságos. Ha nem művesézzük, már meghalt volna, de mivel volt a családban, aki hajlandó az egyik veséjét adni a betegnek, a műtétet megkíséreljük. A választás a vizsgálatok után Lacira esett...

Csend. Zsóka sírni kezdett.

- Adjunktus úr, nem lehetnék inkább én? Én nem végzek fizikai munkát, könyvelő vagyok, kérem, ha lehetne Laci helyett...

Az orvos nem szólt semmit. Mit szóljon. Ez az a pillanat, amit egyszer él meg az ember, ha még oly sokszor is látja életének indulását és összeomlását.

Azután a műtétről beszélt, miképpen végzi majd el, hogy az ép vese átkerüljön a beteg szervezetbe. Rajzolt, magyarázott. A szavakat, a párbeszédet, az arcokat filmezni kellett volna.

Ez december 16-án történt Szegeden, ünnep előtt, amikor tele van a világ a fekete vagy a fehér karácsony várásával.

2.

Sebészet. Első emelet 4. Három ágy van a szobában. Úszni látszanak a csendben, ma nincs látogatás, a folyosó nyugodt. Az egyik ágy előtt szék, rajta magnetofon, az éjjeliszekrényen virág és könyv, nagyon sok könyv, az ágy szélén is néhány, a fejevándor alatt is egy vastag kötet, valószínű lexikon.

A virágot ismeretlenek küldték Tápéról »annak a betegnek, aki vesét adott a testvérének«. Vagyis Szántó Lacinak.

Budapesten dolgozott a Kossuth Nyomdában, lakatosként. Volt idő, amikor együtt a bátyjával, aki most egy emelettel feljebb van, itt a kórházban. Róla beszélünk.

- Tudta ő, hogy milyen műtét lesz? - kérdezem.

- Nem, nem hiszem. Csak annyit tudott, hogy valami olyan dolgot csinálnak vele, amilyen még nem volt Magyarországon. Előtte egy héttel azt mondta: Nehogy valami kellemetlenséget csináljatok miattam.

- Te és a nővéred egy hétig itt voltatok. Erről nem tudott?

- De igen. Azt mondtuk, közvetlen vérátömlesztésre lesz szükség, azért vagyunk bent.

- Gyakran beszéltél vele?

- Minden nap. Senkinek nem hagyta magát etetni. Én jártam fel hozzá.

- Ki közölte vele először a műtétet?

- Én, egy keddi napon. Csütörtökre volt kitűzve a műtét, december 20-ra.

- Vissza tudnál rá emlékezni?

- Azt nem lehet elfelejteni. Bementem hozzá egy kicsit elfogódottan. Pisti, ugye te bízol az orvosban! Igen, mondta. Éntőlem is elfogadsz bármit? Emlékszel, én is elfogadtam tőled mindent, amit adott. Nézd, neked egészséges vese kell... Én adom... Mondtam ne sírjál... Nincs mit gondolkozni, te is így tennél a helyemben.

A magnón lassan pereg a szalag, nem tudom, mit játszik a zene.

- Még néhány nap, és itt hagyom a kórházat - mondja. - Teljesen egészséges vagyok, éppen, mint azelőtt.

- Dehát... - szólnék, de eszembe jutnak az orvos szavai. Laci remekül viselkedett. Az életben sem lesz hátránya a műtét miatt.

- Nézd - mondja -, emberek élnek, dolgoznak egy vesével, fél tüdővel. Asszonyok szülnek.

Be akar iratkozni a Műszaki Egyetemre, mutatja a kérvényt, amit a rektorhoz írt, hogy felvételizhessen a gépészmérnöki karra.

- Nyolcan vagyunk testvérek - mondja -, s a testvérek vállalták, hogy összeadják a tandíjat, meg a költségeket.

Másfél órát beszélgettünk, de a portréja még mindig nem teljes. Elöttem a szép vonalú arc, rövid, barna haj, a keze kiféhéredett, talán az archőre is megsápadt kisé. A bal oldalán huszonöt centis begyógyult seb van, a műtét nyoma. Huszonegy esztendő, abban a korban él, amelyben oly gyakran elhangzik az ítélet a mai fiatalokról.

3.

Második emelet. Egy ajtón tussal írt papírlap: Steril szoba, tilos a belépés. December 21. óta, a négyórás műtét befejezésétől, itt él Szántó István nyomdagépszerelő, hermetikusan elzárva a világtól, mint a pilóták a sztratoszférában.

A szomszéd szobában laknak az ápolónők, összesen hatan. Sehova nem mehetnek; hatóránként váltják egymást a betegnél. Egy közülük mindig ott ül mellette, talpig fehér ruhában, melyből csak a szeme látszik ki.

- A betegszobát külön erre a célra készítették. A nővérek önként vállalták a gondozást, melyben nincs sem szabad idő, sem vasárnap.

A napok múlását így látják:

- Ötödikén álltunk talpra.

- Tegnap délután azt mondta: Foglalkozzunk valamivel. Malmozni kellene...

- A megfigyelési lapra malmot rajzolt az inspekciós. Barna és fehér tabletták neveződtek ki figuráknak.

- Valamelyik nap azt mondta: Milyen gyorsan telik az idő! Talán pár napja volt Szilveszter, és már több mint egy hét telt el azóta.

- Ma így szólt: Kártyázni kellene, unom a malmozást.

Azt a szót, hogy beteg, egyik sem ejtette ki. Mintha az a másik, a szomszédos szoba, nem is kórterem lenne, hanem kis sziget egy hajótöröttnek.

4.

Az orvos szól, ha akarok, beszélhetek vele, negyvenhetes mellék telefonon.

Laci hívja fel.

- Itt Szántó István. Jó estét kívánok.

- Hogyan érzi magát?

- Köszönöm, eléggé jól. Általában jól érzem magam, jó az étvágyam is.

- Mivel bemenni nem lehet, legyen szíves mondja el, mi van maga körül a szobában?

- Az ágy mellett kis lámpa, egy szekrény gyógyszerekkel, kis asztalka, rajta injekciós tűk, orvosi eszközök és kvarclámpa. Van itt egy oxigénpalack is, de már nem használjuk. Műanyag zacskóban egy tranzisztoros rádió. És itt ül mellettem a nővér, akinek a segítségével már sétálni is tudok. Szombaton álltam először talpra, s láttam újból az ablakból a Tiszát.

- Ma is látta?

- Igen. Három lépés hozzám az ablak. Ma köd volt reggel, és szomorkás az idő.

- Majd a tavasz meghozza a napot.

- Nagyon kellene már, de azt én már nem innen akarom nézni.

Az interjú véget ért. A hermetizált szoba újból végtelen távolságra tűnt. Mint az űrhajó, amellyel az ember jár egyre bátrabb lépéssel, s figyeli a csillagok világát.

Ej, ej... kedves újságíró! Igazán megható riportot írt. Az átlagolvasó, már a szenzáció kedvéért is, szívesen elolvassa ezt a cikket, de a pontatlansága bosszantó. Természetesen csak annak, aki a tényeket jól ismeri. Először is következetesen kórházat ír klinika helyett. Ha idejövet kórházat keresett, akkor kettőt is találhatott, de az egyik sem az I. sz. Sebészeti Klinika, ahol engem operáltak. A dátumokkal is hadilábon áll, mert a műtétem napját nem december 20-ra, hanem 21-re tűzték ki. És még sorolhatnám az apróságokat. Az azonban engem nagyon zavart, hogy megint azt írták, én nem tudtam minek nézek elébe. Pedig az Adjunktus engem teljesen fölvilágosított a műtétről. Lehet, hogy Laci öcsémnek nem mondtam el részletesen beszélgetéseink tartalmát és ő abban a hitben volt, hogy én nem tudok mindent a betegségemről? Ezt majd tőle megkérdezem. A műtét előtti beszélgetésünkről úgy emlékszem, nem írtam, de most is összeszorul a szívem és a könnyeimet alig tudom visszatartani, ha visszagondolok, mit mondott nekem akkor: Pisti, neked adom az egyik vesémet. Ne sírj, te is ezt tennéd az én helyemben... Egymásra borulva sírtunk... Belegondoltam abba a veszteségbe,

amit miattam szenved el. Végül is egy veséje marad és Isten ne adja, ha azt valami baj érné?... Még rágondolni is rossz.

Sajnálom, kedves újságíró úr, hogy a kettőnk beszélgetése ilyen szegényesen sikerült, dehát ön a szakember, önnek kellett volna kezdeményezni, nekem lett volna mondanivalóm.

Most annyi van még, hogy köszönöm a riportot, amelyet szintén elteszek a naplóm lapjai közé.

Ez a levélféle kéredezkedett ki belőlem a cikk olvasása után, de, hogy elküldöm-e, azt még nem tudom. Még alszom rá egyet...

Öcsém már kora délután fölött hozzám és megbeszéltük az újságcikket, megmutattam neki a levelem. Egyetértett velem, és valóban a műtét előtt nem volt teljesen tisztában azzal, hogy előttem minden világos a betegségemet illetően. Örömmel újságolta, hogy holnapután hazamegy, és azt is, hogy az Adjunktus úr írt egy támogató levelet a felvételi kérelméhez.

Este a kis feleségemmel is megtárgyaltuk az újságcikket. Ő ismét megjegyezte, amit természetesen én is mindjárt észrevettem, hogy az orvosaim névtelenek. A levélre vonatkozóan úgy gondolja, ne bántsam meg a riportert, olyan jó szándékkal írta a cikket. Az olvasót úgyis csak az esemény, a mese érdekli nem pedig a pontos dátumok. (Ebben igaza van ugyan, de a riport az riport és nem mese!)

Még sokáig kártyáztunk hármasban, vidáman, mint az egészségesek.

Január 13.

A tegnapi naplórészletemből két említésre méltó dolog elmaradt, mert elég sokat írtam és később már elálmosodtam. Nevezetesen el kellett hagyni a 6-Mercaptopurint, ugyanis olyan gyomor- és hasfájdalmaim voltak a bevétele után, hogy az Adjunktus jobbnak látta törölni a gyógyszereim közül. Ennek csak örültem, mert a jó étvágyamat nem akartam elveszíteni. Hogyne, akkor ki ette volna meg azt a finom rakott krumplit ebédre (sok tejföllel). Az Adjunktus azért nem volt nyugodt, mert a gyógyszer helyett besugaraztatott (egésztést + vese). Úgy látszik fél a kilökődéstől. Én is félek, de azért bízom és igyekszem az egészséges emberek életét élni. Ha sötétülnek a gondolataim, akkor imádkozom, és mindjárt jobb.

Ma vacsorára kis szelet disznósajtot kaptam, házit. Friss vágásból, frissen füstölt volt, mennyei illattal. Csalamádét ettem hozzá, amit az édesanyám tett el az ősszel. Milyen kevéssel beéri az ember?...

Január 14.

Elbúcsúzott az öcsém. Szinte az idő is ünnepelt. Megszűnt a napok óta tartó, ködös, hideg, szürke idő, és a nap láthatatlan kezéből számolatlan bőséggel hullottak ránk a fény sugárkévei, amelyeket a csillogó hótakaró megsokszorozva szórt szét kis világunkban. Laci is vidáman köszönt be hozzám délelőtt:

- Megkaptam az obsitot! - mondta szinte kiabálva. - Megyek haza, itt vannak az elbocsátó papírok - ütött a steril köpenyre a kabátzsebe tájékán. Örömmel vegyült enyhe irigység kavargott bennem; nem a bűnös irigységé, amely a másik boldogságát kívánná elvenni, hanem ez olyan érzés volt, amely a saját, hiányzó szabadulás örömeivel szeretné a másikat megtoldani.

Nem is tudtunk sokat beszélgetni, csak ültünk egymással szemben, hosszukat hallgattunk és egyre gondoltunk: ő adott, én kaptam... Hirtelen üres lett a szoba, amikor elviharzott. Még sokáig a fülemben csengett az előtérből hallatszó, a válaszfaltól letompított hangja:

- Nemsokára te is hazajössz, Pistikém!...

Január 15.

Ahogy fölébredtem, olyan nagy hiányérzetem támadt. Hirtelen nem is tudtam miért, de ahogy a fejem kivilágosodott rájöttem, hogy az öcsém távozása az oka. Igen. Elmaradnak az esti találkozások, a meghitt beszélgetések; ezek mind hozzátartoztak a bezárt életemhez. Ez sajnos kimarad a napi programomból. Nem baj, majd többet olvasok. Egyébként úgy érzem, hogy a műtét utáni életemnek új szakaszába értem: a vesém kielégítően működik, az első veszélyes kilökődési időzónán túl vagyok. Szerintem, ha nem én lennék az első ilyen beteg, már otthon lehetnék. Dehát megértem. A tudomány, a tapasztalatok szerzése érdekében minden életfunkciómat pontosan följegyeznek, talán még olyanokat is, amelyek nem fontosak, de ki tudja azt előre, hogy milyen jelenségek, tünetek kulcsfontosságúak. El kell fogadnom a kísérleti alany szerepét, dehát én is részese vagyok egy úttörő munkának, még ha passzív értelemben is.

Különben a mai napon nem kell az unalomtól tartanom, mert Rózsa az ügyeletes egész délelőtt. Megadom magam, egyébként mindig tőle tudom meg a legfrissebb híreket, pletykákat. Ahogy elvégezte a reggeli tennivalóit leült velem szemben, de mielőtt rákezdett volna a mondanivalójára, megelőztem.

- Nyugodtan meséljen, Rózsa, úgysem hallottam még arról, amit mondani akar.

Úgy tett, mint aki megsértődött. Kérlelnem kellett, hogy beszéljen. Bugyogott is belőle a szó!

- Tudja, azt hallottam, hogy az Adjunktus úr leveleket kapott több helyről: Brazíliából, Ausztráliából, Izraelből, sőt még Moszkvából is. Ezeket vesebetegek írták, vagy a közeli hozzátartozók. Mindegyik afelől érdeklődik, hogyan lehetne eljutni Szegedre az Adjunktus úrhoz, és elvállalná-e a műtétet, mert gyógyíthatatlan betegek.

- Ezt nem értem - mondtam. - Eddig úgy tudtam, hogy az operatőr neve nélkül adták hírül az én műtétemet.

- Ezt én is így tudtam idáig, de kiderült, hogy a Magyar Távirati Iroda kinyomozta - nem volt nehéz ebben a pletykás városban - az Adjunktus úr nevét, és úgy adta hírül világszerte az eseményt.

- Vajon mit fog válaszolni ezekre a levelekre - tettem föl inkább magamnak a kérdést.

Erre Rózsa sem tudott kielégítő választ adni, csak a vállát vonogatta és szokása szerint félrehúzta a száját. Én mindenesetre azt a következtetést vontam le, hogy szerte a világon sok a gyógyíthatatlan vesebeteg és hozzám hasonlóan a veseátültetésben reménykednek. Meg is kérdeztem délután a viziten az Adjunktust, hogy hány vesebeteg lehet az országban? Azt válaszolta, pontosan nem tudja, de azt igen, hogy egy millió lakosból évente kb. nyolcszázan halnak meg vesebetegségben és ezeknek jó részét meg lehetne menteni, vagy életben tartani veseátültetéssel vagy művesével, ha... Ez még a jövő lehetősége. Ha! Milyen sok van ebben a szobában. Reménykedjete vesebetegek! Én sem tudok mást tenni.

Január 16.

Csöpi, a kedvencem, ma délelőttös. A szokottnál is jókedvűbben és kicsit csillogóbb szemmel jött be hozzám, láttam rajta, hogy mesélnivalója van.

- Pistike - kezdte is mindjárt -, olyan nagyszerű esténk volt! Képzelve, az Adjunktus úr este váratlanul beállított hozzánk, a *tyúkketrecünkbe*, és azt mondta: Lányok, kapják össze magukat, ma kirúgunk a hámból. Elviszem a társaságot a Kis Körössy halászcseréjébe, mielőtt bepenészednének. Sikoltoztunk örömeinkben. Hát hogyné, már több, mint huszonöt napja karanténban élünk. A Tanársegéd úr is jött velünk, csak az ügyeletesek maradtak itthon, sajnáltuk is őket, de az Adjunktus úr beígérte nekik a kárpótlást. A Kis Körössy halászcseréjébe vitt vacsorázni bennünket. Jaj, de nagyszerű hangulatunk volt. Egy nagyon jó cigánybanda muzsikált. Csak nekünk, mert alig volt vendég, csak néhány olyan betérő. Énekeltünk, táncoltunk, szóval mulattunk. A vacsoráról nem is beszélve: halászlé, válogatott halakból, rántott harsa, rostonsült kecsége, lehetett válogatni. Úgy bizony, kirúgtunk a hámból. Felejthetetlen volt. Hajnalban jöttünk haza, kicsit álmos is vagyok Pistike, nem baj?

Megnyugtattam, mondtam neki, hogy üljön be a karosszékre, szundítson egyet, én már el tudom látni magam. El is aludt hamarosan. Olyan szép ártatlan mosoly tükrözött az arcán, mint egy gyerekén, aki angyalokkal álmodik.

Február 5. (46. nap a műtét után)

Több, mint két hétig nem volt indíttatásom az írásra, egyszerűen azért, mert jól voltam. Éltem a magam zárt életét, a vizitekkel, nővérekkel, látogatóimmal, lelkiatyámmal és a könyveimmel. Nem mondom, jobb lett volna otthon tölteni ezt az időt, de vállaltam a kísérleti nyúl szerepét, hát hogyné vállaltam volna, cserébe életet kaptam. De úgy látszik, jobb is, hogy nem mentem haza, mert a vizeletem máról-holnapra lecsökkent a szokásos 2,5-3 literről másfélre. Az Adjunktus gondosan tapogatta a vesémet, de megnyugtató, hogy nem észlel nagyobboldást, dehát a vizeletmennyiség csökkenésének a ténye mégiscsak a veseműködés romlására utal. Néhány nap alatt a testsúlyom is növekedett. Étvágyam jó, a közérzetem is, nem panaszkodhatom. Kapok vízhajtót és csökkentenem kell a folyadék fölvételt, ami nem zavar különösebben. Ugyanúgy nem veszem észre az étkezésemben történt változást (fehérje és só megszorítás), mert Ircsi, a diétás nővér továbbra is a legínycsiklandozóbb ételekkel kényeztet. Nyugodtan alszom el, már éltem 46 napot.

Február 8.

Állapotom nem változik, csak a vérnyomásom magasabb. A testsúlyom stagnál, a vizeletem továbbra is napi másfél liter körül ingadozik. A biztonság kedvéért újabb kisadag egésztest és lokális röntgen besugárzást kapok a vesére, mert úgy látszik, mégis kerülget a kilökődés veszélye.

Február 10.

Talán segített a besugárzás, többet vizelek valamivel. A vérnyomásom is csökkent. Mindig az Adjunktus szemét figyelem vizitkor. Ha tudná, hogy mennyire nem tud színészkedni, a tekintete mindent elárul. Ahogy ma elnéztem nem olyan aggódó, ez nekem elég is, jó kedvem támadt, amelynek azért is örülök, nehogy a kis feleségem valamit is észrevegyen rajtam, mert az az igazság, hogy én is aggódok, de nem hagyom, hogy kétségbeesés, a halálfélelem úrrá legyen rajtam.

Ma délután a lelkiatyámmal is hosszan beszélgettünk, a halál gondolata is szóba jött. Végül is nekem minden egyes nap ajándék. Az Isten akarata és az orvostudomány segítsége nélkül már nem élnék. A hívőnek a halál nem róla az élet végén, hanem kapu, amely az Istenhez, az örökléthez vezet. És én hívő vagyok. Az örök emberi kételkedés bennem is időnként fölmerül, olyankor megelégszem avval a tudattal, hogy a halálom nem görcsös védekezés, hiábavaló tusakodás, kétségbeesés kegyetlen állapotában következik be, hanem hitem jutalmaként, Isten akaratába belenyugodva, szépen múlok el. Sajnálom a hitetleneket.

Február 15.

Ma péntek van, áldozni fogok. Nagyon, nagyon bízom az orvosomban, pedig tudom, hogy kételyek gyötrik. Mindent jól akar csinálni, de ki mondja meg neki, hogy mi a jó? Utasítás, előírás nincs, mások tapasztalatai ugyanott állnak, ahol az övé. A helyzete olyan, mint a dzsungel kutatóé, aki neki mer vágni az ismeretlennek, de egy idő után már az eget sem látja, és senki sem tudja neki megmondani, hogy merre kell menni, mert nincs kitaposott út. Az iránytű csak arra jó, hogy visszamehet oda, ahonnan elindult, ha tud. Ma délután le is ült velem beszélgetni. Láttam rajta, hogy a belső feszültségét akarja levezetni. Először tapogatózott, körüljárta a lényegét, de én segítettem neki. Megelőzve a kérdéseit mondtam, hogy érzem a veszélyt, de tudom, hogy van segítség; ez a legutóbbi röntgen is jót tett és még van gyógyszer is. Láttam rajta, hogy egészen megnyugszik, vidámabb lett. Elmesélte, hogy kapott levelet Dempstertől, a volt angol főnökétől, aki a műtétéről való beszámoló fölötti örömét fejezte ki, és megírta azt is, hogy több angol lap hírül adta ezt a magyarországi eseményt, emlékeztetve arra: az operációt egy egykori Hammersmith travelling fellow⁸ végezte. Biztatóul jelezte, hogy az ő betege, aki a testvérétől kapott vesét és másfél év óta él, még mindig jól van, dolgozik is.

Jó hangulatú délutánom volt. Este megáldoztam, imádkozás közben jött rám az álom.

Február 20.

Sajnos a vizeletem csökkenőben van, a testsúlyom pedig növekszik. Nem tagadják előttem, hogy aggódnak. Aggódik mindenki, aki körülöttem van, még a takarítónő is szokatlanul kedvesen érdeklődött hogylétem felől. Egyébként jól érzem magam; a vérnyomásom is 150-160 körül mozog. Tegnap újra elkezdték a 6 Mercaptopurin adagolását. Hiába, senki sem tagadhatja (nem is tagadják), hogy lassú kilökődési folyamat (?) zajlik le nálam. A vesém nem növekszik, én magam is tapogatom. Valami zavar a vérképpemmel is lehet, mert a

---

⁸ a Hammersmith kórház ösztöndíjasa

fehérvérsejtszámom igen magas. Kérdeztem az Adjunktust, hogy ez mitől van? Láttam rajta, hogy bizonytalan, azt válaszolta, a röntgen besugárzástól lehet, de a vizeletem ismét nagyon gennyes, az is okozhatja, ámbár nem vagyok lázas.

Elhessegettem a gondokat. Délelőtt jót tett Csöpike társasága, sokat nevettünk, kártyáztunk, délután olvastam. Szeretem a Csehov novellákat: olyan szomorkásan vidámak, emberiek. Ő is krónikus tüdőbajban szenvedett. Érzékeny lelke rezdülései nagyon közel állnak hozzám.

Sötétben kicsit félek, de jó napom volt a második életem hatvanegyedik napja.

Február 21.

Délelőtt megleptek az orvosok. Úgyis, hogy váratlanul jöttek, úgyis, hogy tele lett velük a kis szobám. Volt köztük egy nagyon jó nevű belgyógyász is, aki endokrinológiával behatóan foglalkozik. Ahogy kivettem a beszélgetésükből, három probléma merült föl a helyzetemmel kapcsolatban: egyik az említett igen magas fehérvérsejtszám, annak lehetséges összefüggése a rendszeres cortison szedéssel, a másik a vissza-visszatérő magas vérnyomásom, a harmadik a csökkenő vizeletmennyiség, vajon kilöködés jele-e vagy sem? Nagyon hegyeztem a fülem, azt lehet mondani, hogy szinte mindent értettem, hiszen a betegségemre vonatkozó orvosi szak kifejezések a kisujjamban vannak. Végül is csak egy dologban tudtak megegyezni, nevezetesen: mivel előbb-utóbb úgyis el kell távolítani a beteg veséimet, amelyek a magas vérnyomásom okai lehetnek, a műtétet most kellene elvégezni, annál is inkább, mert fertőzöttek.

Az Adjunktusnak az volt a véleménye, hogy ennek semmi akadálya nincs, de azért együlésben túl soknak tartja a beavatkozást, úgyhogy először az egyiket *kapnák ki* (így mondta), és később majd a másikat. Ezt felém fordulva nekem is megismételte, mintegy a beleegyezésemet kérve.

Én készségesen rábólintottam, és megkérdeztem, hogy mikor

- Úgy gondolom, hogy minél előbb essünk túl rajta - mondta -, holnap jó lesz?

Természetesen igent mondtam. Hát azért a belsőm remegett egy kicsit, de igazából nem féltem, mert világos volt előttem, hogy mindez miért történik. Ahogy most este az utolsó sorokat írom, nyugodt vagyok és bízom a javulásomban.

Február 22.

Túl vagyok, a többit majd holnap...

Február 23.

Ahogy mondják: a bal, összezsugorodott roncsvesémtől gyorsan megszabadultam. A műtét nem tartott fél óránál tovább. Könnyen viselem, ugyan sajog a sebem, de már mozogni is tudok. A kis feleségem aggódik, ámbár nem tudja, hogy ez a legkisebb bajom. A vizeletem kevesebb az utóbb megszokott mennyiségnél, de az Adjunktus megnyugtató, hogy ezt még a műtéti stressz számlájára írhatjuk.

Február 25.

Reggel már fölkeltem, de nem vagyok friss. A vizeletem alig több, mint fél liter. Az Adjunktus sokáig nézegette a leleteimet, nem szólt semmit csak vízhajtót rendelt. Vasárnap lévén sok látogatóm volt. Nem panaszkodtam senkinek.

Február 26.

Romlik az étvágyam, a vizeletem kevés. Az Adjunktus nyugtalan. Azt mondta reggel, hogy kíváncsi a megmaradt jobb vesémre, szeretne megtükrözni. Nem élvezet, de mindenbe beleegyezem. A vesébe katétert vezetett, de azon alig jött vizelet, nem is sokáig volt bennem. Úgy érzem, többet kell imádkoznom.

Március 1.

Szembe kell néznem önmagammal. Állapotom romlik, lassan, de biztosan csúszom bele az urémiás állapotba. Ezt már ismerem. Sajnos két napja hasmenés gyötör, de legalább így vizet veszítek, s nem nő a fejem. A folyadékfelvételt már napok óta megszorították. Az Adjunktus egyre komorabb, azt mondta (elszólta magát?), hogy tanácsot kért Dempstertől, mit lehetne még tenni? Nem szívesen fogadok látogatót, a feleségemnek is mondtam este, hogy fáradt, álmos vagyok. Közben elnéztem, hogy szomorúságában is milyen szép. Élnem kellene, Istenem! De ha... Dempster biztosan tud valamit javasolni.

Március 3.

Megjött a válasz! Az Adjunktus egy kis dobozt is mutatott, amely eddig ismeretlen tablettákat tartalmazott Imuran néven. Azt írta, hogy a tudomány ismert jelenlegi állása szerint mindennel egyetért, ami velem történt. A küldött gyógyszert amerikai kutatók most próbálják, nem veszélytelen, állítólag gátolja a kilökődést, de az adagolására vonatkozóan semmi biztosat nem tudnak mondani.

Most olyan fáradtság jött rám... Bízom...

Március 5.

Nehezen írok... Itt volt a lelkiatyám, megáldoztam. Nem is tudom, hogy vagyok? Hogy néz rám Csöpike? Megtörölte a homlokom; mintha könnyes lenne a szeme. Sír?... Miért sír? Meggyógyulok!...

Márc 6 6 7

Istenem...

Részlet Szántó István kórrajzából:

1963. III. 10. 7h 15'

Comás⁹ állapota nem változott. RR 140/60 Hgmm, Puls. 142/perc.

7h 45'

Hirtelen kialakult tüdő-oedema¹⁰ következtében exitus let.¹¹

Thoracotomia¹², szívmassage transthoracalisan¹³ 25-30'-en keresztül.

Eredménytelen.

Részlet a veseültetmény szövettani vizsgálatának a leletéből:

Az arteriolák¹⁴ és a venulák¹⁵ kivételével az összes nagyságrendű intratenalis¹⁶ vénák és különösen az artériák túlnyomó többsége súlyos elváltozást mutat. Az intima¹⁷ igen erősen kiszélesedett, ami a lument¹⁸ erősen beszűkíti, néhol teljesen el is zárja. Ezek az elváltozások emlékeztetnek a hypertoniában¹⁹ elhaltak veséinek a szövettani képére, de nem teljesen azonosak. Tekintettel arra, hogy jelen esetben egy hetvenkilenc napig működő átültetett emberi veséről van szó, amelynek teljesítménye fokozatosan csökkent, valószínűsíthető, hogy egy új, eddig nem látott, veseállományt károsító folyamatnak a mikroszkópos képe áll előttünk. Feltételezzük, hogy ezek az érelváltozások nemcsak a magas vérnyomásnak, hanem a rtg besugárzással és immungátló gyógyszerekkel késleltetett, lassan progrediáló²⁰ immunológiai (krónikus) kilökődési folyamatnak a következménye.

Aláírás: a Kórbonctani Intézet vezető professzora

---

⁹ eszméletlen

¹⁰ tüdővizényő

¹¹ halál

¹² mellkas megnyitás

¹³ mellkason keresztül

¹⁴ legkisebb artériák (verőerek)

¹⁵ legkisebb vénák (vivőerek)

¹⁶ vesén belüli

¹⁷ érbelhártya

¹⁸ nyílás

¹⁹ magas vérnyomás

²⁰ előrehaladó

Epilógus

Az egész világon végzett emberi veseátültetések száma 1993-ban elérte a háromezretet.

Magyarországon 1992. december 31-ig 1190 emberi veseátültetést végeztek a három vese-transzplantációs központban (abc sorrendben): Budapesten, Debrecenben és Szegeden. Az átültetett vesék túlnyomó többségben hullákból származtak. 1996-ban országosan hamarosan elérjük a 3000-es esetszámot.

A szegedi Sebészeti Klinika transzplantációs osztályának adatai: 376 veseátültetés 1993. március 1-ig. Ebből mindössze 5 beteg kapta rokon, élő donortól a vesét. A műtéti halálozás 5 %. Az egyéves túlélés kb. 80 %. A leghosszabb túlélés: 12 év 6 hónap (a műtét ideje: 1980. június). Harminc betegnél kétszer és két betegnél háromszor végeztek veseátültetést kilökődés miatt.

Szegeden 1996. májusában végezték az 500. műtétet.

Érdekességek és „legek” a veseátültetés történetéből

(Clinical Transplants, 1991)

Élő, rokon donortól származó veseátültetések esetei közül a leghosszabb túlélési idő: 32 év (a műtét időpontja: 1959. dec. 19.).

A legidősebb túlélő kapó: 85 éves (a műtétkor 63 éves volt)

Számbeli veseátültetési rekord: 6, a betegnek ötször ültettek át hullavesét, azok mind kilökődtek, a hatodik alkalommal kapott élő rokon veséje jól működik.

Az első hulla-veseátültetés ideje: 1964. november 28.

A műtétkor legidősebb túlélő kapó: 72 éves volt a műtét idején (1987. október 30.).

A legidősebb donor (hulla): 82 éves volt.

A legfiatalabb donor (hulla): 5 hónapos volt.

Hullavesével leghosszabb túlélő: 27 év 2 hónap. A műtét ideje: 1964. július.

Leghosszabb vérellátás nélküli idő: 48 óra 43 perc (a hullavesét ennyi ideig konzerválták sikeresen a testen kívül)

Terhesség és szülés veseátültetés után:

1973. - az első eset.

1979. - három normális szülés, egészséges, érett magzattal.

1983. - ikerszülés (két normális magzat)

-#-